

ב"ה

אין ליכט

פון תורה

חומש

גית יהודה

פרשת

שופטים

בלשון הקודש

ואידיש

418

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשמ"ז לפ"ק

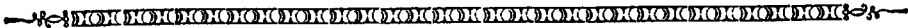
הפמרת ראה

אזנכם ולכו אלי שמעו ותחיו נפשכם ואהרתה לכם ברית עולם חסדי דוד הנאמנים:
הן עד לאומים נתתיו נגד ומציה לאמים: הן גוי לא תבוע תקרא וגוי לא ידעוך
סדרש אחר שורק אלהך ירוצו למען יהיה אלהיה ולקדוש ישראל כי פארהך:

פירוש ע"מ

בגלליקטע חסדים נואם ער האם גיטאמן: הו איין
עדות צו דיא קיניגרייכען האב איך אים גיגעבן
איך האב אים גיגעען פאר איין האר צוא דיא
קיניגרייכן דס ער זאל ווי שפראפן אונ זאל ערות
זאגן זייערי שלעכטי מעשים אקענין זייער פנים
גיד איין האר אונ איין געביטער צו די קיניגרייכן
האב איך אים גיגעען: הו איין פאלק נואם דוא
נועמט אים ניש קאניען וועסטו רופען וויי אונ
איז איין פאלק נואם נועט דיר ניש קענען וועלן
לויפן צו דיר דאס נועט זיין לשון פין וועגן גאט
זיין האר נואם ער ווערט גערופן אויף דיר
לקדוש ישראל כי פארהך אונ פון וועגן דעם הייליגען
פון די ישראל ווס ער איז דיין שיינקייט ער ניש
דיר שיינקייט:

זיא איז געסער גוי וזלב פון נויין אונ מיצה: למה
נוארום זאלט איר גורם זיין איר זאלט ווענין
איינער זילכר צו אייערי פייגט אן ברומ נאר אום
זיסט וויקטם אונ אייער מדיקייט דס איז אייער
נוטם וואס איר מירט זיך איבער דעם זאלט איר
אנוועק געבען גיט פון זאט ווערין שטיט ליבערשט
הערט צוא מיר אונ עקט גוטס דאס מיינט ער
לערינט די הורה וואס זיא איז גוט ווהיניג אונ איר
זאלט האבין פארגעניגען פון דיא פעטקייט פון
איינער לאנד: הסו גייגט אייערי אוערין אונ גייט
צוא מיר שטיט הערט מיינע רייד דען וועט לעבין
בלייבען אייערע נשמות וזכרתה אונ איך וועל פר
שניידען צו אייך אפריות ברית בוי אייביג חסדי
דס איך גאט זאל בצאלען צו דוד המלך פר זיינע

מנין המצות בסדר שופטים י"ב כה מ"א מלות י"ד ענין וכו' ללחן.

- [תצא] (עשה רג) להצמיד שופטים ושומרים שנאמר שופטים ושומרים התן לך בכל שערך:
- [הצב] (לאו רטו) שלא ליטע אילנות במקדש או אצל המזבח על הדרך הגוי והוצי' שגא' לא תסע לך אשרת כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך:
- [תצנן] (לאו רל) שלא להקים מצבה בשום מקום שגא' ולא תקים לך מצבה:
- [תגדל] (לאו רלג) שלא להקריב קרבן מכהמה שיש בה מום ואפי' הוא מום עובר שגא' לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום:
- [תגזר] (עשה רד) לשמוע לבד הגדול ולעשות כל מה שיצוה שג' ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך וגו' ע"פ התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך העשה:
- [תחזן] (לאו רלז) שלא לחלוק על בעלי הקבלה ולא לשנות את דבריהם בכל עניני התורה שנאמר לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל:
- [תצו] (עשה רכ) למנות בארץ ישראל כל מישראל שגא' שם תשים עליך מלך:
- [תצנח] (לאו רמ) שלא להקים מלך בארץ ישראל שלא יהיה מורע ישראל שגא' לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא:
- [תצנח] (לאו רמ) שלא ירבה לו המלך שימלך סוסיים וזולת מה שצריך למרכבתו ומרכבת פרישו שגא' רק לא ירבה לו סוסים:
- [תק] (לאו רמ) ללכת לירב לילך מא' לקבוע דירה במצרים שגא' לא תרספון לשבוב בדרך הזה עוד:
- [תקב] (לאו רמ) שלא ירבה המלך נשים ויתר על שמונה עשרה שנאמר ולא ירבה לו נשים:
- [תקב] (לאו רמ) שלא ירבה לו המלך ליצמד ממון רב יותר ממה שצריך למלחמתו ועבדיו שגא' וכסף וזהב לא ירבה לו מאד:
- [תקב] (עשה רז) שיכתוב לו המלך ספר תורה יחיד מלכוד אותה שרתינו לו אבותיו שגא' וכתב לו את משנה התורה הזאת:
- [תקב] (לאו רמ) שלא ימול כל שבט לו חלק בארץ שגא' לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לו חלק ותחלה עם ישראל:
- [תקב] (לאו רמ) ליתן לכהן הורוץ והלחיים והקייבה מכל בהמה שהורה של ישראל שישחטו שג' וזה יהיה משפט הכהנים וגו' ונתן לכהן הורוץ והלחיים והקייבה:
- [תקו] (עשה רח) להפסיק בין הרגן תורשו ויצר תרומה גדולה ולתת לכהן שגא' ראשית דגנך תורושך ויצהרך וגו' תתן לו:
- [תקח] (לאו רע) לתת לכהן ראשית גו הצאן שגא' וראשית גו צאנך תקן לו:
- [תקם] (עשה רע) שיוצו הכהנים והלוים עובדים במקדש משמרתו. וברגלים תהיה יד הכל בשנה שגא' וכו' ויבוא הלוי ויגם כהן בכלל ושרת בשם ה' אלהיו ככל אחיו הלוים וגו' וזה כרגל כי שלא כרגל כתיב לבד מסבירו על האבות אשר כל אחד יעבוד במשמרתו:
- [תק] (לאו ט) שלא לקסום שנאמר לא ימצא בך וגו' קיסם קסמים וגו':
- [תקיא] (לאו טז) שלא נסעוק במשיה כישוף כלל שג' לא ימצא וגו' ובספי':
- [תקיב] (לאו טז) למנוע מלשעות השבעות לל שים ענין שגא' לא ימצא בך וגו' ותזר חבר:
- [תקיג] (לאו טז) שלא נשאל בבועל אוב שנאמר לא ימצא בך וגו' ושואל אוב:
- [תקיד] (לאו טז) שלא נשאל בירעוני שגא' לא ימצא וגו' וירעוני:
- [תקסו] (לאו טה) שלא לדרוש אל המהים שגא' לא ימצא וגו' ודרוש אל המהים:
- [תקסו] (עשה ריז) לשמוע ברברי נבוא ה' שגא' נביא כקרבן וגו' אלורתשטמן:
- [תקיז] (לאו טי) שלא להתנבא בשקר שנאמר ה' אלהיך יודע לבד דבר בשם אשך לא צויתו לדבר וגו':
- [תקיח] (לאו טי) שלא להתנבא בשם עבודה כוכבים רחוב ואשר ידבר בשם אלהים אחרים וגו':
- [תקיח] (לאו טי) שלא נירא מלענות לביא שקר שנאמר לא תגורו ממנו:
- [תקיכ] (עשה ריב) להבדיל שם ערי פקלם מערי הלוים שנאמר תכין לך הדרך ושלת את נבול ארצך וגו':
- [תקיכ] (לאו טע) שלא לחסול על רוצח או קיסע יד חבירו וכדומה שג' לא תחוס עינך נפש בנפש וגו':
- [תקיכ] (לאו טז) שלא להסני נבול שנאמר לא תסני נבול רעך וגו':
- [תקיג] (לאו טז) שלא נעניש שום אדם גוטש גוף או ממון ע"פ עד אחד אפי' הוא חכם ונביא וכשר שנאמר לא יקום עד אחד באיש לכל עין וזלב שמעא:
- [תקכד] (עשה ריג) לעשות לגדים אשר העירו שקר כסא שנקשו להוקיע בעדוהם שרו. מידין שגא' ועשיתם לו כאשר זמם לגשות לאחיו:

[תקנה] (עשה ריב) למנות כהן מישה מלחמה כדי להצדיח את העם בשיבת המלחמה בלשון שאמרה תורה שנאמר והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן וגו' :
 [תקנה] (לאו סיג) שלא לערוך ולהתחבר מן האויבים בשעת המלחמה ולא לכרות מפניהם שנאמר ואל תערצו מפניהם :
 [תקנה] (עשה רעו) לקרא לשלום יושבי העיר אשר נלחם בה מרצין שנאמר והיה אם שלום תענך וחתתה לך והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך לשם ועבדך :
 [תקנה] (לאו סיג) שלא להתוודע במלחמת חובה שום אחד מו' עממין והיה בידנו מבלי סכנת נפשנו שנאמר רק כצרי העמים האלה וגו' לא תהיה כל נשמה :
 [תקנה] (לאו סיג) שלא להרבות ולהשחית אלנו המאכל כשנצור אל הערים שנאמר לא תשחית את עצה לנדות עליו נזון :
 [תקנה] (עשה רעו) להרוק ענלה בנחל איתן כשימצא הירון כשרה או בדרך ולא גורע מי הכרו שנא' כי ימצא חלל וגו' והיירדו וקני העיר העגלה את העגלה אל נחל איתן :
 [תקנה] (לאו סיג) שלא לעבד ולרוע בנהל איתן זה שעורפים בו העגלה שנא' אשר לא יעבד בו ולא ירוע :

דברים מז שופטים

אונקלוס

יח זינין ופרענין תמיני יח שפטים ושטרות תתן להם בכה"ל
 ק"ך בכה"ל קריין די
 יו אלהיה יהב לה
 ה"ו"א שפטים סודותיו י"ח ע"ז כ"כ : שער
 מ"ט :
 רשב"ם

בעל המורים

(יח) שופטים ושפטים. השופטים מצוי
 לשטרות המסכים כדברי המשפטים:

(יח) שופטים. סוף שופטים נרגלים לומר כסרגלים ע"פ השופטים. ועוד כי הם מעשים להכין הנדרים כרגלים כדלורין אהרה לביד
 שיעך. ועוד כי השופטים מזהרים העם שלא לחטוא כרגלים כדלורין ספק דתתא ריגול : ככרתה ה' אלהיך חסר נתן
 לך שופטים. שהשופטים היו הלווין לתת לנו שפוט עני. ד"ח אשר נתן לך שופטים כתי' ליתן לשופטים כענין שנאמר לתת מנת וגו' למשן
 יחוקו כחמת ה' : אים מתנתה יוד שופטים. רמז שמשפטינו על הלוקה : שלם שפטים. ומשך ליה שפוט כתי' מקומות סנהדרין
 יושבין כהר הבית וסערה וכלכסת הנוח. וכן ג' סודות של תלמידים ויטבין לפני סנהדרין : ויחל כל וכוך. וסמין ליה שפוט. שמיני
 אים להקביל מי רבו כרגל : שופטים. כתי' ע"י סנהדרין. כתי' מכפף שפוטמדין שפוטם כעלי נפסי שרעין לבעל הכפטים
 שופטים ויגין למעלה ולמטה ויחלס הדיון חליו חכב מלמעלה. ויחכס פתוחה מלמטה : חסן לך. ולא לפסוים מניד דברו ליעשך חקין
 וזכפטי לשראל חקין ומשפטיו כתי' דיקין משפטיו : ככל שערך. ככל מה שחמה משער ומתן חסוך קן למחוס ללכטיל לזקקה : לשכנך

בית יהודה

רש"י

(יח) שפטים ושטרות. שופטים לויין הפוסקים את
 הדיון : ושטרות. (סלולרין עז) הרודין את
 העם אחר ממותן סריין וכופותן א כמקל וכרעוזה עד
 שיקבל עליו את דין האופט : ככל שערך. (ת"כ) ככל
 עיר ב עויר : לשבטיך. ומסע על תתן לך ג שופטים

שופטים ונעשקת ושפטין ופוסתין בכה"ל וברעוזה עד
 מעשיתן כתי' אששקען אונ מים אקאנטיק ואגייקנו ביו
 ובכל שערך. מייבט מען נבכל ביר רעיה' ביו דעם טויער
 נדר מכה' און געווען פארצייטען לעפען טויער פון שאט
 קאלקן : וישקדו. (כופס צי תתן ק"ך דר ווארט לשקפיה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יח) שפטים ושטרות. שופטים לרין שופטים לכוף בעלי דיון
 לקיים עויתם את הדיון וכן הוא אומר יהיה דוד עושה משפט
 וצדקה לכל עמו ויואב בן צרויה על הצבא מה ענין זה לזה
 אבל דוד עושה הדיון ויואב מכריח לקיים גורת הדיון :

פירוש לתורת אלהים

(יח) שופטים ודיינים וים פסקיין דעם דין ושופטים אונ
 שפטיים וום ויי גייטן דס פאלק דהיינו ויי בינדן
 אונ שפטיין מיט אששקען אונ פאלק ארימען ביו עד
 זאל מאהן וום דר דין הם גפסקינת תתן לך זאלטמו
 געבן צו דיר בכל שערך און אלע דינגע שפעט וואס
 דיין נאט גיט צו דיר לשפטיה צו דינגע שפעט (יח) :
 ושפטי אונ ויי זאלן משפטן דס פאלק איין גירעקטן
 און געטען ביו די יודן, וייל דר דוד פון שמואל זעען געווען

מצות השם

דביא סעקשען אונ דיא דרייא דינגים דאספון צו זיין תקמים
 אונ זייא זאלען האבען (קראת שפטים) אונ זייא זאלען גיט זיין
 קיין (בגלי נארה) אונ זייא זאלן מי נר האבען געלד דאס
 הייסט זיא זאלען קיין שיהר קיין געטען אונ זייא זאלען ליב
 האבען

דברים מזו שופטים

אונקלוס

את העם משפט צדק : לשבטיה וידונו את עמא
יש לא תמה משפט לא תפיר פנים
דין דקשום : יש לא תצלי דין לא תשתמודע

בעל המורים

וספטו . לומר שמהו לבטל לשפט שפטו . ושפטו . אמותו ופוטו ייה תכין עלך דין של פטו . לקדק כו דין של מאה מנה . שופטים

בית יהודה

שפיין אין פסוק . שופטים ושופטים תמן לה לשבטיה בקל שערקו אשר ה' אלהיה נתן לה' רוא ווערטר שופטים ושופטים תמן לה' . אין אפלי . דו זאלסט געבן צו דיר יודין שופטים אוב שופטים , וואו זאלן גיגעבן ווערן די שופטים מיט די שופטים (לשבטיה בקל שערקו) צו דייענע שופטים אין אלע שטעט , פרענט רש"י (לשבטיה) : צו ווס דארף שפיין לשבטיה , אז עס שפיין בקל שערקו , אין דייענע אלע שטעט , וואו יודין וואגן , אין דאך דס צו די שופטים .

רש"י ווערט תמן לך לשבטיה בכל שערך אשר ה' אלהיך נתן לך : לשבטיה . מלמד שמוטיבין דייען לכל שפט ושפט ד וכל עיר ועיר : ושפטו את העם וגו' . מה דייען מומחה ה ולדיקים לשפט זקק : (יע) לא תמה משפט . כמשמעו : לא הובד פנים . אף שפטו העטנות ו אורה לדיין שלא יהא רך לזה וקשה לזה אחד עומד ואחד שפט לפי שכרואה שהדיין ממכד את חכירו מחמתמין עטמותו :

רביעיר זאגט רש"י וכללדי שבושין דייענע לכל שפט ושפט דייענע צו יעדער שפט אוב אין יעדער שפטא , דהיינו אוב דייענע , יעדער שפט זאל האבען זיינע דייענע , אוב אוב שפטא דייענע ווארום ווארען גיט זאגן נוסח לה לשבטיה , עד גיט צו דיר , מיינט מען דאך צו דיא יודין , ואלע שופטים מיינט מען אויך צו יודין , צו וואס שפיין צוויי קאמא , פסוקו : וישפטו את העם כלשפט צדקו . מיינט מען וקנה דייענע כופתים וצדיקים לשפט צדקו זאלסט אויפגעמען דייענע וואס זאלן קענען לערנן אוב זאלן זיין פראגע , זיין זאלען וויקען צו משפטין דיקטא אוב ערליה : (יט) ולא תמה משפטו מען מיינט זאלסט זיין פראגע , ולא תפיר פנים . מיינט מען ווען עס קאמט צום דיין צוויי מענטשן דאבן אויך צו יודין , קען זיך מיט איינעם , סאר גיט דר דיין זיך בקענן אויפט מיט אים , קאר ער כחו זיך מאכן פרעמד צו בידע (אף בישת הפגיעה) אפילו ווען זי קען גיט בידע (אחריה לבין) דאס איז אפגאנג צום דיין ווייבע רייד אוב צום אנדערן הארפט רייד (אחד עומד ואחד דייענע ווען לפי שפטיה שהדיין סכבר את חברו סתמתין שפתייהם)

חכמים

עס נתן לך הסמוך ל כי מחטר שאמר אשר ה' אלהיך נתן לך הכי כל שפט בכלל מלה לך אלא מוכח וכי וכלל תכין ובענין ויחס ו' ודוכטערין ומפי והלך אבי לל מחמת חרופו לשבטיה וכל שערך ומרס מלמד שמוטיבין וכו' : דר' לשבטיה מלמד אף היו עני שפטו כעיר אחת שלרין שופטים לכל שפט ושפט בכל שערך ומלמד שאף היו עני עיריות של שפט אחד שלרין שופטים בכל עיר ועיר וז"ל ויך אף ה' לא מוכח על תמן לך ה' שפטו ויך הכי מדכתיב נתן לך לשבטיה לשפטו מוכח על ע"ל דר' דמיך ליה וי"ל לך דכתיב בני נתן מחטר שכתוב כי אשר ה' תלהך נתן לך הכי כל שפטו בכלל אס כי הדרא קוסא לזכותה לשבטיה ל"ל אלא תמן לך ה' כחו תמן לשבטיה ולך דכתיב בקרא ה' וי

ליקוטים על התורה

אוב דר דור פון יפסח זענן געווען קינדערע פונשפילן , האבן זיין געדארפט אשאפט ווי יפסח איז געווען , שטובאל האט גיט געקענט זיין אשיפט ביי דעם דור פון יפסח , אוב יפסח האט גיט געקענט זיין אשיפט ביי דעם דור פון שמואל , זעקן מיר דקב' ה גיט דעם שופט ווי דער דור , אוב אזוי איז צו געדער צייט , אוב די מענטשן פון אשכנז זענן צדיקים אוב זיי וועלן מיט אפס האבן געליבט דייענע , שיקס הקב"ה צו זיי געליבט דייענע , אוב אוב זיי זענן רשעים , אוב וועלן גיט האבן געליבט דייענע , זיין וועלן דייענע גיט זאגן נעמען שחר , שיקס צו זי דר זאלען אועלבע דייענע ווי זיי וועלן , דס געזאגט משה דייענע צו די יודן שופטים ושופטים תמן לך בקל שערקו , די זאלסט געבען שופטים אוב שופטים אין דייענע אלע שופטים וועלכע שופטים א' אשר ה' אלהיך נתן לך , אועלכע שופטים וואס הקב"ה געט דיר געבען , ושפטו את העם כלשפט צדק , גיט אועלכע שופטים וואס דער שפן זיינע אייך געבן , לשבטיה , פרוקט , אדער גיין :

מצות השם

האבען פונשפילן אוב זיין דארפט צו זיין שפאך אוב מיט שפאךע דערער זיין זאלען קענען פצול זיין דעם גיךגעבען

וְלֹא תִקַּח שׁוֹחַד כִּי הַשְׁחָד יַעֲוֹל
 עֵינֵי חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים :
 צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה
 וַיִּרְשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ : ס כֹּה לֹא־תַטַּע

אפיו ולא תקבל שחדא
 ארי שחדא מעור עיני
 חכימו ומקלקל פתגמו
 תריציו : כ ק ש ט א
 קשמה תהי רדיף בדיל
 דתיחי ותירית ית ארעא
 די אלקה יתב קף :
 כא לא תצוב קף אשרת

תר"א יי כשד כסותס קה : זק זק סהה יא כסותס ז סההדיו לב : לא תטע יך טס ז טפז זכ טפילה כח : רשב"ם

(כא) לא חשב לך אשרה. שום אילו שלא יכוא לעובדו כשהג עובדי גלולים : אצל מנבח. כי שם היו גלילים כדכתיב בברנזן וזאת האשרה אשר רש"י

ויום עד השם אים די דין תורה ווערן פארד פארמאכט
 ויזע פגנות. ער ווערט פארמישט אונ ווייס גיט ווס צו
 פגען. ווייל ער פראכט פייא זיך אז דר דיון גיט דעם
 מענטש פכוד. געוויס וועט דר דיון אים גלייבן ווס ער
 וועט זאגן אונ מיר וועט ער גיט גלייבן וועט ער אים
 גערעכט מאכן גיט מיר. צו ווס מווג מיר ווס איה וועט
 זאגן קיינע פגענות אז זיי וועלן גיט העלפן. אונ אין אמת
 קען זיין דר מענטש און גערעכט : וילא תקח שחדו. ווען
 צווייא מענטשן קען האבן אדין תורה. סאר גיט דר דיון
 פראכט. ער וועט פארדין פסקין דעם דין. פון דעסוועגען
 פארדלענדן דיא אויגן פון שלף. ער וועט גיט קעגן זעהן
 דעם דין ויכטיג ער זאל דעם מענטש בעשורדיגען ומשפטי
 (וא אשר שלא יסא את לבי אצלו להפיק בזה) אזי שוין
 ער וועט פארקרימן דרברים הפגנות דיא גערעכטע רייר
 פון די תורה (משפטי אמת) דיא אמתה משפטיים וועט ער
 מאכן פאליש. נאר ער זאל גערעכט מאכן דעם מענטש וואס
 ער הש פון אים די מתנה בענטשן : (וכ זעק צדק תרדוף).
 גיט דין. ווען צוויי מענטשן האבן אדין תורה זאלן וויא
 וכדאי הוא בניו תרינים תבשרים להחיות את ישראל ולהושיב
 זיי וועלן אויבערן פירמע דיינים וועלן זיי ווערט זיין זיי
 תפע קף אשרה. זאגט רש"י ותחייב עליה פלגת נסיגתה) במלך ווי
 ער פלאנצט דעם בוים הש ער שוין אעבירת

ולא תקח שחד. (ספרי) אפי' ז' לשטות לזק : כי השחד
 יעור. (כחכות קה) ח משקבל שחד ממנו אי אפשר שלא
 יטה את לבבו אללו להפך בזכותו : דברי צדיקים. דברים
 מ המלוקטים משפטי אמת : (כ) צדק צדק תרדוף.
 (ספרי) הלך י אחר בית דין יפה : למען תחיה וירשה.
 (סנהדרין לב) כלמי הוא מויו הדיינים הסברים כ להחיות
 את ישראל ולהושיבם על אדמתם : (כא) לא הטע לך
 אשרה. לחיובו עליה משעת נעויתה ל ואפי' לא עבדה
 נעמן אמנתה פון אייגעם (אפילו לשפטי צדק) אפילו דר דיון
 סאר מען גיט : וכי השחד יעור. דיא מתנה וועט אים
 דעם דין ויכטיג ער זאל דעם מענטש בעשורדיגען ומשפטי
 (וא אשר שלא יסא את לבי אצלו להפיק בזה) אזי שוין
 ער וועט פארקרימן דרברים הפגנות דיא גערעכטע רייר
 פון די תורה (משפטי אמת) דיא אמתה משפטיים וועט ער
 מאכן פאליש. נאר ער זאל גערעכט מאכן דעם מענטש וואס
 ער הש פון אים די מתנה בענטשן : (וכ זעק צדק תרדוף).
 גיט דין. ווען צוויי מענטשן האבן אדין תורה זאלן וויא
 וכדאי הוא בניו תרינים תבשרים להחיות את ישראל ולהושיב
 זיי וועלן אויבערן פירמע דיינים וועלן זיי ווערט זיין זיי
 תפע קף אשרה. זאגט רש"י ותחייב עליה פלגת נסיגתה) במלך ווי
 ער פלאנצט דעם בוים הש ער שוין אעבירת

שפתי חכמים

הדן איך לא חכיר פנס ללמד און נאם אף כשח בענטען כו'
 ר"ל אפי' קודם המסע גס כן לא ישות הדיון ולא יקבל שלא יסא
 כו' ולכך לרדף רשי' כמי לפרש לא תטה כחשמש : ז א"ל לפרש
 שלא לשטות לזק הכי ככר כחכי לא תטה משפט זש כן לא תחק
 שחד ליל אלא אשמי לשטות לזק אכור ליקח שחד יך נמי רשי'
 חק שחד ופירושו משקבל שחד ממנו א"ל לו שלא יסא לב אלא
 חק שחד הדיו לכנגדו אלא ש"מ לא תחק שחד אפי' לשטות לזק :
 ח וא"ל כשרה משפטיים פ' כי יעור פקחים אפי' חסכ כחורה ונטול שחד סוף שחדף דעמו עליו וכו' וי"ל דחסכ כחכי יעור פקחים
 ודאי קאי בהקפות סבו כלומר יעור בהקפות שחדף דעמו וכו' : ס ר"ל דלא קאי אריונים אלא אחריה סהם דברים המולוקטים וקבלו
 אמת ואחון דכרי' על תורה הוא מתקן סוף ספק דיון חורה ויהיה מלת דכרי' כמו דכריש ולא סיהיה דכרי' סודך כמו הלוגי שקיפס שחול
 כמו הלוגי נטע עמנוים שחול כמו נעטיים : י פ' אפי' דלג כל דב' יטולין לרין הכתוב צבי"ח מ"ח מ"ח על הכתוב שילך אחר כ"ד יס'
 דל"ל כחשמש לשטות לזק ווער לזק לז' ועוד קא ככר כחי' לא תטה משפט אלא ככר וכו' : ב דקל' דהא לזק לזק חרדוף שילך אחר
 כ"ד יס' לא נלטה אלא מי ש"ס לו דין עס מכירו וכי כשכל זה יחיו כל יטולין וירשו חת הארץ ומתוך דלמטן תחיה לא קאי חרדוף
 לזק חרדוף אלא מוסק אשופטים וטוערים חתן ק"ו וכו' : ל דאס לא כן הוא ככל לא יהיה לך אלהים אחרים וטור הליל לא חשדף

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כא) לא חשב לך אשרה. פשטיה הקרא לבי שורכן לעשות
 כן לבובח הבל כדאיכבון כבי ברעון שנתן מנבח בעל
 האשרה אשר עליו כרת. ועד שכשיריביו על המנבח יהי'
 נראה שלשם האשרה יהיו מקריבין :
 עמנו תהם והיך ר"ל קאי דכי הוחד יעור נחית ססס הוא על לא
 להפך כטומו דהא לא קבל הוחד ממנו כחלה אלא כדי שיכזה
 ח וא"ל כשרה משפטיים פ' כי יעור פקחים אפי' חסכ כחורה ונטול שחד סוף שחדף דעמו עליו וכו' וי"ל דחסכ כחכי יעור פקחים
 ודאי קאי בהקפות סבו כלומר יעור בהקפות שחדף דעמו וכו' : ס ר"ל דלא קאי אריונים אלא אחריה סהם דברים המולוקטים וקבלו
 אמת ואחון דכרי' על תורה הוא מתקן סוף ספק דיון חורה ויהיה מלת דכרי' כמו דכריש ולא סיהיה דכרי' סודך כמו הלוגי שקיפס שחול
 כמו הלוגי נטע עמנוים שחול כמו נעטיים : י פ' אפי' דלג כל דב' יטולין לרין הכתוב צבי"ח מ"ח מ"ח על הכתוב שילך אחר כ"ד יס'
 דל"ל כחשמש לשטות לזק ווער לזק לז' ועוד קא ככר כחי' לא תטה משפט אלא ככר וכו' : ב דקל' דהא לזק לזק חרדוף שילך אחר
 כ"ד יס' לא נלטה אלא מי ש"ס לו דין עס מכירו וכי כשכל זה יחיו כל יטולין וירשו חת הארץ ומתוך דלמטן תחיה לא קאי חרדוף
 לזק חרדוף אלא מוסק אשופטים וטוערים חתן ק"ו וכו' : ל דאס לא כן הוא ככל לא יהיה לך אלהים אחרים וטור הליל לא חשדף

ווערט ער פארמישט אונ וועט גיט וויסן ווס צו
 פגען ולא תקח שחד אונ דו זאלסט גיט נעמן שוחד
 אפילו דו וועסט וועלן רעכט משפטיין פי ווארום
 דר שוחד מאכט בליינד די אויגן פון די חכמים ווי
 פאלד דר דיון נעמט שוחד איז נאר גיט מיגליה
 ער זאל אים גיט גערעכט מאכין ויפלה אונ שוחד

השם מצות
 תצביחננו לא תפע קף וכו'. דאס איז דיא מצוה אז מען סאר
 גיט פלאנצען קיין שם בוים פיי דעם בית המקדש

לֶךְ אִשְׁרָה כָּל־עֵין אֶצֶל מִזְבַּח
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לְךָ :
 כִּב וְלֹא־תִקִּים לְךָ מִצְבֵּה אֲשֶׁר
 שָׂנֵא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ : ׀ יז ׀ לֹא־
 תִּזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ יְשׁוּר וְנִשָּׂה

כָּל אֵילָן בְּסִמְר מִדְּבַחָא
 דִּי אֱלֹהֵךָ דִּי תַעֲבֹד לְךָ :
 כִּב וְלֹא תִקִּים לְךָ קִמָּא
 דִּי סְגִי יִי אֱלֹהֵךָ : ׀ לֹא
 תַפּוּס קַדְשִׁים יִי אֱלֹהֵךָ תּוֹר
 וְאָמַר דִּי יְהִי בֵיה מוֹמָא

תולדות אהרן

לא מזבח זכמים לו כבודם די :

רשב"ם

עליו הכרח. כוכר בניהם מוכותם ואשריהם כל עין רענון (כב) ולא
 תקים לך מצבה. לשמים להקמיר כשעת איסור הבמות מאחר שיהיה לך
 סוכה כבוד לאחר ירושה כדכתיב לא תעשין ככל אשר אהננו עשים
 מה חיוס וגו' הקריבם בכל מקום וכדכתיב בדברי הימים אך הבמות לא סרו
 ופס' שם לא היו מקדשים כי אם לה' :

בית יהודה

וְאִפְסוּלֵי לֹא עֲבָדָה עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַל נִשְׁתַּחֲוֶה אִפְסוּלֵי עַר
 קָשׁ נִאָּה גִישׁ גְּעִירִיגְט דַּעַם בּוֹיִם הָט עַר אֲעִבְרָה אִיף דַּעַם
 קָלִיאָנְצוֹן דַּעַם בּוֹיִם : וְלֹא הִטַּע לְךָ אֲשֶׁרָה כִּי־עֵין אֶצֶל מִזְבַּח ה'י
 אֱלֹהֶיךָ. וְאֶרְסָט גִּישׁ פְּלִאָנְצוֹן אִיין אֱשֶׁרָה וְאִינְדִּין בּוֹיִם :
 אֹנֶג גִּישׁ אֶלַע אֲנָדְרַעַע בּוֹיִקָר לְעָבֹן דַּעַם מִזְבַּח פּוֹן הַקְּבִיָּה.
 זָאָטָט רַשׁ"י וְאִנְדִּירָה לְנַטַּע אִיין וְיִבְנֶהָ בֵּית גְּבִיר הַבִּירוֹת דַּם
 אִיין אֲמָנָאָן מַעַן זָאָ" גִּישׁ פְּלִאָנְצוֹן אַבּוּיִם אֹנֶג מַעַן זָאָ"
 גִּישׁ בּוֹיִגֶן אִיף־דַּעַם בּוֹיִקָר נִיִם אִיף־דַּם בּוֹיִקָר נִיִם אִיף־דַּם בּוֹיִקָר נִיִם
 גִּישׁ הַמְּקַדָּשׁ : (כב) וְלֹא תִקִּים לְךָ מִצְבָּח. מִיִּינְט מַעַן (מִצְבָּתָה
 אֲבָן אַחַת לְהַקְּרִיב עֲלֶיהָ אִפְסוּלֵי לְשִׁמִּים) אֲמַצְבָּה מִיִּינְט מַעַן

בַּעַל הַטּוֹרִים
 וּשְׁטַטוּ מַסְפַּט. הִי כִי סְדִיגִי מִמּוֹתוֹת סְפַסַּס : (כא) אֲשֶׁרָה. גִּישׁ
 דִּיין שְׁאִינִי סָנוֹן סְבַל הַמּוֹעֵדִי דִּיין שְׁאִינִי סָנוֹן כְּאִילוֹ נִיטַע אֲשֶׁרָה
 אֶלַל הַמּוֹזָה : אֲשֶׁרָה כִּל עַן אֶלַל מּוֹזָה. גִּישׁ רַשַׁע אֶלַל לְדוֹק :
 (כב) אֲשֶׁר שָׂנֵא ה'י אֱלֹהֵיךָ. וְאִמְרִי לִיִּה לֹא הַמּוֹזָה לְרַעוּת רּוֹבַע וְגִרְעַע

רש"י

עובר בלא תעשה על נטועתה : לא הטע לך אשרה כל
 עֵץ מִ אֶצֶל מִזְבַּח ה'י אֱלֹהֶיךָ. אֲחִזְרָה לְנִיטַע אֵילָן וְלִבְנֵה
 בֵּית נ כְּהַר הַבֵּית : (כב) וְלֹא תִקִּים לְךָ מִצְבָּה. מִלְּחַת
 אֲבָן אַחַת לְהַקְּרִיב ס עֲלֵיהָ אִפְ" לְשִׁמִּים : אֲשֶׁר שָׂנֵא.
 מּוֹזָה אֲבָנִים וּמּוֹזָה אֲדָמָה לֹוֹה לַעֲשׂוֹת וְחַת וְז סָנֵא ע כִּי הַק
 הִיתָה לְכַנְעִנִים פ וְחַע"ס שְׁהִיתָה אֲחִזְרָה לוֹ בִּימֵי הַלְּבָבוֹת
 עֲשִׂינִי סְבָחָה מֵאַחַר שֶׁעֲשָׂוָה אֵילוֹ חַק לַע"ס : (א) לֹא תִזְבַּח
 וְגו' כִּל דְּבֵר רַע. (ספרי) אֲחִזְרָה לְנִיטַע בְּדַעֲטִי ע"י צ
 דְּכּוֹר רַע. וְעוֹד לְרַעוּת בִּשְׁאֵר לְרַעוּת כְּשִׂחְוֹת קַדְשִׁים :

סָאָר מַעַן אִיף־גִּישׁ : וְאֶשֶׁר שָׂנֵא. נִוּאָם הַקְּבִיָּה הָט פְּיּוֹדָה,
 הָט גְּעִבְאָטָן מַעַן זָאָ" מֵאַכָּן אֲמַצְבָּה פּוֹן פְּשׁוּיִנְעַר אָדָר פּוֹן
 שְׁדָר. אֲבַעַר אֲמַצְבָּה הָטָט הַקְּבִיָּה פִּינְט (כִּי חִיק הִיָּתָה לְכַנְעִנִים) וְיִיִל עַם אִיין גְּעוּוֹאָן בִּימֵי דִיִּא כְּנַעֲנִים אֲחִזְק
 אֲדִירִינִיב צוֹ דִּי גְעִצִין וְיִיעֲרַעַע מַעַן זָאָ" מְקַרְבִּים זִיין קְרַבּוֹת אִיף־אִיין שְׁשִׁיין צוֹ וְיִיעֲרַעַע גְעִצִין בּוֹיִדְרַעַר (וְאָה עַל פִּי שְׁהִיָּתָה
 אֲדִירָה לֹו בִּימֵי הַקְּבִיָּה) אִפְסוּלֵי אִין דִּיִּא צִיִּיט פּוֹן דִּי אֲבּוֹת אִיין גְּעוּוֹעַן לְרִיב בִּימֵי הַקְּבִיָּה מַעַן זָאָ" צוֹ אִיִם מְקַרְבִּים זִיין
 קְרַבּוֹת אִיף־אִיין שְׁשִׁיין (כִּי פִּינְטָה הָט הַקְּבִיָּה דַם פִּינְטָה (מֵאַחַר שֶׁשָּׂאָהָ אִיף־חִיק לְעִבְרַת אֲלִיִּים) וְיִיִל דִּיִּא
 קְנַעֲנִים הָאֲבָטָן גְּעֵמַאָטָט אֲחִזְק וְאֲבַעַעֲשִׂימַטַּע זָאָהוּ מַעַן זָאָ" מְקַרְבִּים זִיין קְרַבּוֹת אִיף־אִיין שְׁשִׁיין צוֹ וְיִיעֲרַעַע גְעִצִין
 בּוֹיִדְרַעַר : (א) וְלֹא תִזְבַּח וְגו' כִּל דְּבֵר רַע. זָאָטָט רַשׁ"י (וְאִנְדִּירָה לְסַפֵּל קַדְשִׁים עַל־יְדִי דְּבֵר רַשַׁע) דַּם אִיין אֲמָנָאָן דִּר
 נִיִם מֵאַכָּט סְפִירָה אֲנָדְרָן נִיִל עַר הָט גְּעִרַעַט אָדָר גְּעִטְרַאָטָט עַר זָאָ" עָבֹן דַּעַם. קְרַבָּן לְיִינְעַר וְיִיִל דִּי צִיִּיט. הָטָט עַר
 אֲמַצְבָּה (וְעַד גְּבִירָה בִּשְׂאֵר דְּרִשְׁתָּה בְּשִׁחִישַׁת קַדְשִׁים) אִין דִּי גְבִירָה וְקִדְשִׁים נְוִיעַטָט גְּעִירִיגְטָט פִּירָה דִּינִים פּוֹן דַּעַם

אשרה נכ"מ כנטיטה אלא לחייבו וכו' : סוף ט"ס שנקרא לא כתיב
 ולא הטע לך כל עץ אלא מזבח מ"מ מוכרח אהה לומר דגם לא הטע
 קלי אבל עץ דלתיב שיהיה כתיב לא הטע לך לא אשרה כל עץ אלא
 מזבח וכי עבודה חלילה דוקא אלא מזבח אסור לעבוד ואלא אלא
 המזבח מותר לעבוד אלא היך לא הטע לך אשרה כלל בכל העולם
 וזו ולא הטע לך כל עץ אלא מזבח דוקא ה"א שלא אלא מזבח מותר :
 ז' רש"ס כתב לין זה אלא דרך הסמכה מנדכריהם מדלא כתיב
 ולא הטע לך כל עץ כדכתיב אלא כל עץ סתם ל"ס כנטיטה ל"ס כנתיב
 אלא כ' ז"ה קרא אלא מזבח ללא הטע דקרא אחריווי"ו קלי
 בין האשריה בין אלא כל עץ אלא מזבח : ויעוד מלאה דכ"ב בלק פירש"י
 על ספוק כהלטיב כטע ה' ל' כנטיטה מליבו כהלטיב דתיב ויעוד אהלי
 אסרנו ה"ג שידן לזון כנטיטה על בית ועי"ל דמדיבין לכונה בית
 מלכתיב כל דמרטס אפי' כונה בית : ס והוכחתו מדכתיב אשר שנה ה'

אִיין לְיִנְדִּין בּוֹם נִוּאָם מַעַן דִּיגְט צוֹ אִיִם [ע"י רש"י]
 מַל עַן אֶלַע עַרְלִי בּוֹיִקָר סָאָר מַעַן גִּישׁ פְּלִאָנְצוֹן לְעָבֹן
 דַּעַם מִזְבַּח פּוֹן גָּאָט נִיִם דוֹ וְנִיעַטָט דִּיר מֵאַכָּן [ע"י רש"י] :
 (כב) וְלֹא תִקִּים לְךָ מִצְבָּה אֹנֶג דוֹ שְׂאִרְסָט גִּישׁ אִיף־

מִצּוֹת
 סָאָר אִין מַעַן וְיִיִל מְקַרְבִּים זִיין אִיין קְרַבָּן זָאָי עַר גְּרַעַנְגֶּן אִין
 בֵּית הַמְּקַדָּשׁ אֲרִיין :
 (תצד) לֹא תִזְבַּח נְה' וְגו'. דָּאָם אִין דִּיִּא סְפִירָה אִין בְּהֵקָה
 נִוּאָם וְיִא הָאָם אִיין פְּעִלְעַר סָאָר מַעַן גִּישׁ מְקַרְבִּים זִיין

אלהך דמשמע מתחלה היה נחת רוח בעיניו כשהקימו מזבחה אלא
 עכשיו שזנח אותה ולי להקריב עליה לטע עבודת אלהים כמתלה נתי ס
 שזנח לזכ : ע ויהיה פ"י אשר שנה אשר היא ביה כמתלה עכשיו לבי
 אלהיך ולא שמרשם אשר שנה ה' אותה מזבחה לא תקים אבל מזבחה
 אשר לא שנה ה' תקים זה אין כתיב כל המזבחות שנה ה' כדמפרש
 רש"י וחו"ל : ס ופ"ח מטעם זה גם המזבחות יהיו אסורות דכא מזבחות
 ג"כ חק כנעני' הוא כדכתיב לעיל כפרשת ראה ותגלה חת מזבחותם
 וי"ל דלכך קטע רש"י מאחר שפירשם אלא לחק לע"א ר"ל דלחן לך
 עבד'ם עבולם שלא יעשו לה מזבחה לכן שנה הקב"ה אותה אבל
 המזבחות אילן כל כך חק שאין עשין מזבחות לכל פ"א לך לא שנה
 אוחן הקב"ה רש"ס : צ דלחן לומר דכא להסיר על כעל מוט שחיי
 כדכתיב כתיב אשר יהיה בו מוט ומרזן אחרים בו פ"י דטר רע ר"ל
 לעיל כפרשת ויקרא וכפרשת קדשים כתיב שפיגול אסור לכלל ואינו

פירוש לתורת אלהים
 שְׂמַעְעֲלֶעַן צוֹ דִיר אֲמַצְבָּה אִיין שְׁשִׁיין דוֹ זָאָלְקָט
 אִיף־אִיִם מְקַרְבִּים זִיין קְרַבּוֹת אִפְסוּלֵי צוֹ גָּאָט
 אֲשֶׁר נִיִם גָּאָט דִּיין גָּאָט הָאָט דָּאָם פִּינְטָט [ע"י רש"י] :
 (א) לֹא תִזְבַּח דוֹ זָאָלְקָט גִּישׁ שְׂעִבְמַעַן פּוֹן דִּיין גָּאָטָט

השם
 פִּירָה אִין קְרַבָּן אִפְסוּלֵי דִיִּא בְּהֵקָה הָאָט אִיין פְּעִלְעַר נִוּאָם עַם
 נְוִיעַטָט וְיִא הָאָט אִיין הִיָּעַנְט סָאָר מַעַן דִּיִּא בְּהֵקָה שְׁיִין גִּישׁ
 מְקַרְבִּים זִיין פִּירָה אִין קְרַבָּן אִיין דִּיִּא סְפִירָה גִּישׁ אִין דַּעַם
 בֵּית הַמְּקַדָּשׁ :

ועשית

כל כדעם ביש ארי
 מרחק קדם יי אלהה
 הוא: ב ארי ישחכח
 ביקך פחדא כפרויד בני
 אלהה יהב לך זכר או
 אחתא די ועבר ית
 דביש קדם יי אלהה
 למעבר על קומה:
 ג ואזל ופלח למעות
 עממיא ומגיד להון
 ולשמשא או למיהרא
 או לכל חילי שמיא הילא
 פקדית: ד ויחיון לך
 ותשמע ותתבע יאות
 ודא קשטא פון פתגמא
 אתעבדת תועבתא
 הדיא בישראל: ה ותפק
 ית זכרא ההוא או

הו"א: שרין חכום טו: וילך ויעבר מניל
 ט סוכרין ח: ויגד לו טס ח: והולל
 חט האם סוכר טוכס ט סוכרין יו חט ס קה:
 רשב"ם

(ג) אשר לא צויתי לעבד:

כעל המורים

מוקלה ונענש: (ה) על דבר רע כי
 תעבת. ויחזיר לך כל המעלה חס פון
 נקרא חושבה ונאמי: כל דבר רע
 וכתובי כחריה איש או אשה אשר יעשה
 רש"י

אשר יהיה בו מום כל דבר רע
 כי תועבת יהוה אלהיך הוא:
 ס ב פיימציא בקרבך באחד
 שעריך אשר יהוה אלהיך נתן
 לך איש או אשה אשר יעשה
 את הרע בעיני יהוה אלהיך
 לעבר בריתו: ג וילך ויעבר
 אלהים אחרים וישתחו להם
 ולשמשא או לירח או לכל צבא
 השמים אשר לא צויתי:
 ד והגדר לך ושמעת ודרשת
 היטב והנה אמת נכון הדבר
 נעשתה התועבה הזאת בישראל:
 ה והוצאת את האיש ההוא או

בית יהודא

פסוק: (זכ) ויעבר בריתו. (אשר קבת אתכם שלא לגבול
 ארצות) איוב איש אדר אשה נועם נים האלקן דעם
 פארבינדונג נום הקב"ה קט נעמאקט מיט אייך איר ואלט
 אייך האב נים נעמאקטן מען זאל זיין דינען: (ד) ונקבו
 (ה) והוצאת את האיש ההוא וי: אל שטרקו. זאקט רש"י
 חכמים

(ג) לעבר בריתו. אשר כרת ה' אתכם שלא לעבד
 אלהים: (ג) אשר לא צויתי. ק לעבדס (מגילה ח):
 (ד) נכון. ר מכוון העדות: (ה) והוצאת את האיש
 גיט דינען עבודה זרה: (ג) ואשר לא צויתי. (לעבדס) נום
 מיינש מען (ככוון הגדות) אלע עדות האבען נעזאנט גלייף:
 שפתי חכמים

רע: ק ריל דקרא משמע סהקדי לא לום להס סיהו בעולם אם כן
 אלוהות הן ע"כ נבדאו וזה לוינו לך מפי' לעבדס ריל שלא לוינו
 לעבד: ד ריל שלא תעשה לפנים הקרא וכה: אמת נכון הדבר היינו ע"א
 ליקושי יקרים
 (ה) והוצאת את האיש ההוא וי: דאם אנדרעע כיהל וואס
 שפטיס אין די תורה את האיש או את האשה או איבעריו,
 נאך שפטיס אין פסוק ופקדוהס. מען זאל זיין בעווארשען ביים
 שפיטיג, קס האס דאך נאר איינער געזונדיגס, איש אדער

מפוסל מווי איש שמפגל אם עובר לא לום לכן נח' כאלו לא חונח כל
 דבר רע ללמדך. אהרס למפגל כקדשים מ' בשעת שחיהה הים
 מחשבתו ע"מ ללכת חון לוינו או חון למקומו דהיינו ע"י דבר
 פירוש לתורה אלהים
 וועגן איין אקס אדר איין לעמיל אשר נום וועט אין
 אים זיין אפעלר כל דבר דע אדר אשלעכמע וואך מ' טיי
 פי ווארום עם איז פר דיין גאט אום ווער דיג: (ב) פי
 יקצא בקרבך או עם וועט גפונען ווערען צווישן דיר

כאחד שעריך אין איינע פון דינען שמעט אשר וואס דיין גאט וועט דיר געבין איש אדר איין אשה אשר
 וום וועט מאן דאס בייז בעני אין דיין גאטס אונגן לעבד בריתו צו גיט האלקן דעם ברית וום גאט האט
 מיט אייך פורת ברית גווען איר ואלט גיט דינען עבודה פוכבים: (ג) וילך אונ ער וועט גיין דינען
 פרעמדע אפ געביר וישתחו להם אונ ער וועט זיך צו זיי בנקין ולשמשא אדר ער וועט זיך בנקין צו דער ויזן
 אדר צו דער לעבד או אדר יכל צו אלע הערשאפט פון דעם הימל אשר וום איך האב גיט גיבאשען מען
 זאל דינען: (ד) ויעבר לך אונ עם וועט דיר גזאנט ווערען וישחכח אונ דו וועסט הערן ורשת היפס ואלקס
 דו גוט פארשען והנה אונ דס איז אמת נכון הדבר דיא וואך איז אמת דיא עדות ואזן ביידע גלייך גישחח
 עם איז ווארן גימאן די אום ווער דינע וואך צווישן דיא וישראל: (ה) והוצאת את האיש ההוא או את האשת

דברים יז שופטים

אונקלוס

את האשה ההוא אשר עשו את-
הדבר הרע הזה אל-שעריך
את האיש או את האשה
וסקלתם באבנים ומתו: ועל-פי
שנים עדים או שלשה עדים יומת
המת לא יומת על-פי עד אחד:
יד העדים תהיה-בו בראשנה

ית אתתא ההוא די
עבדו ית פתנמא כישא
הדון לתרע בית דינך
ית גברא או ית אתתא
ותרגמנון פא ב נ י א
וימותו: ועל מימר
תרון סהדון או תלתא
סהדון יתקמל דחבי
קמור לא יתקמל על
מימר סהיד חד: ו ידא
דס הדיא תהי בה
פקדמיתא למקמלה

הוא אל שעריך במתום חס: כל מי כרחה ית סהדון לו ממוס ה' סעשות לו: לא יומת סמוס ו: יד העדים סהיד סו סהדון סה: בעל הטורים

אל תרע ועי' ויך ויעמד אלהים אחרים לומר שהדיבור והמחשבה בעתים מלכרמים למעשה: (ו) על פי שנים עדים: פ"א כפולה לומר דוקא מפניה ולא מפי כתבס: יומת המת: פרשעים במייחס נקראים חתים:

בית היודא

ההוא וגו' אל שעריך וגו'. המתרגם אל שעריך לתרע בית דינך טועה שכן סגינו אל שעריך זה שער שעמד בו או אינו אלא שער שגדון בו כאמר שעריך ש למטה ונאמר שעריך למעלה ה מה שעריך האמור למעלה שער שעמד בו אף שעריך האמור למטה שער שעמד בו. ומתרגמו אל לקרודי: (ו) שנים עדים או שלשה. אם מתקיימת עדות כשנים

והמתרגם אל שעריך לתרע בית דינך מוזהר. דר וואס מיישש אל שעריך צו דיין מויער מיינט מען צו דעם מויער וואס בית דין האבן אים געמשיש צום הרגנו, דארטן זאל מען אים הרגן, קום ער אפגעה (שפן שנינו) ווארומ אזוי האבן סוה געלעבטס ויך שעריך ויך שער שער (ב) צו דיין מויער מיינט מען דעם מויער ואין די שאטאס וואו ער הא דארט געדינט עבודה זרה, דארט זאל מען אים הרגן, פרענט רש"י ואי אינו) סאמער דיין (אלף שער שגדון בו) נאר מען געמשיש צום הרגנו, עקשערט רש"י (נאמר שעריך למטה) עם שעיית דר ווארש שארף ואין פסקה הו בימי רעם הרגנו (ונאמר שעריך למעלה אונ עם שעיית דער ווארש שעריך האמר למעלה אזוי ווי דר שעריך וואס שעיית פריער ואין פסקה בו מיינט מען (שער שער בה) דעם מויער וואו שאטאס וואס ער האס אין איר געוויינטס נאך שעריך האמר למטה) אזוי דר שעריך ווס שעיית נאכדעם ואין פסקה הו וואו מען זאל אים הרגן, מיינט מען אויך (שער שער בה) דעם מויער ווי שאטאס ווס ער האס אין איר געוויינטס. דארט זאל מען אים הרגנו (קרודי דר פריער געוויינטס מיינט מען ווערמער שארף, פריער, אין דינען שעיית: (ו) ושנים עדים או שלשה. צוויי עדות אדר דבוי עדות, פרענט רש"י (אם מתקיימת עדות בשנים לקה פנים לק

שפתי חכמים

דעת וקנים מבעלי התוספות
(ו) או שלשה עדים. לפי שכתוב גבי דין אחיו רבים להפטר פירוש לך הכתוב גבי עדים דאין הולבין כמה אתר הרוב אלא כדבר וראה קרוב או פסול עמוס הדבר לא יבטל עדות השנים אומר כן לא המצא שנים בעדות של קרודין כשרה שרתי כמה אומר בשעת קרודין כל הכשרין להעיד יהיו עדי קרודין:

ההוא וגו' אל שעריך וגו'. המתרגם אל שעריך לתרע בית דינך טועה שכן סגינו אל שעריך זה שער שעמד בו או אינו אלא שער שגדון בו כאמר שעריך ש למטה ונאמר שעריך למעלה ה מה שעריך האמור למעלה שער שעמד בו אף שעריך האמור למטה שער שעמד בו. ומתרגמו אל לקרודי: (ו) שנים עדים או שלשה. אם מתקיימת עדות כשנים

פירוש לתורת אלהים

היה ואלקמוס אום ציהען דעם מאנן אדר די אשה אשר עשו את הדבר הרע הזה ווס ויאי האבען גיטאן די שלעקמט וואך אל שעריך צוא דיין מויער פון דיין שפאטא את האיש ויך דעם מאנן אדר די אשה יפקלהם אונ דר אלקים וי פד שמיין מיט שמיין אונ וי זאלען שטארבען: (ו) על פי שנים עדים דרודי צוויי עדות אי שלשה עדים אדר דרודי דריי עדות יופת הפת זאל ווערן גיטייט דר ווס קוקט אים מיתה (עי') לא יופת דורק איין עדות זאל ער גיט ווערן גיטייט: (ו) יד העדים די העקד פון די עדות חתיה זאל ויין אין אים צום ערשטן להחיות צו מיישן אים יד אונ דיא נאר אויב עס איז אפך דר סאן האם געמייסן דס ווייב דינען עבודה

לומר שכן הוא טענה ע"א לפי מלכות העדות לומר כן נפוי סעדי' כאשר חקרת: ש ר"ל דינען הכי' סעדי' דכתיב כלן: ת דכתי' ט יחזא כדקין בלחה שעריך מה להגן סער שענד ט אף כלן לשער שענד ט: א פי' לטיך ולא שפטים לתרעך כמתרגם על מוזהר כיתך ספני ראייתו של זה כיון שלא היתה כונתו להעיד שאם אי אתה קרובים וואים געקודשן וכמה פנים ראייתו סורי הרב שהיה פיקוטי יקרים
אשה, דארף פון דאך נאר איינס הרגנו, נאר מיר ווייפן די גברא וואס אשה איז גלייב צו אאיש צום געשטאפן ווערן אף אפריה, צו וואס זאגט דיא תורה אאיש אדרע אשה, וואס זאל ויין דער חתן צווישן אאיש אונ אשה, נאר אזוי מיינט דיא תורה, אויב אשה האס געדינט עבודה זרה, קען ויין זאגן אויך ברוי גיטלדיג, ווייל ער געוויינטס געהיטען האב אויך אים געוויינטס פאלעגן, ווייל ער געוויינטס אף מיר ווי די תורה קום געבאטן וואס יחשל פה, דיין מאן זאל געוועלטיגן אויך דיר אויב דיר מאן דעם געבדע זרה קען ער זאגן פיון ווייב האס מיר אנגעקעט אויך זאל דינען עבודה זרה, ווי און הראשון האס געוואסן צו הקב"ה דס ווייב ווס דו האסט מיר געגעבן זיא האסט מיר געגעבן פון ען הדעת אונ האס מיר אנגעקעט אויך זאל געבן, האב אויך געגעבן, דרייב זאגט דיא תורה האיש איך האשה, היירע האבען גיט ווייערע ארויפצם, נאר ווער עס דינט עבודה זרה דארף פון הרגנוען,

וידא דכי גפא
בנתיחתא והתפלי עבד
דכיש מפיקדו: ח ארי
יתכסי כנף פתגמא
לדינא פון דמא לדימא
פון דינא לדינא ובין
מכתש סגירו למכתש
סגירו פתגמי פלגמא
דינא בקרנוה וחקום

תורא כי יפלא מתן כס פון סוכות ד וסד ים עקבה עמד סב:
בעל הטורים
(ח) כי יפלא . פלא כפולה ונקמה לו' כפולתא סכוד' ואלו חייב כ"א
בטורה סכוד' . כי' הכסף כפולה סג' גני' שבע' סכוד' סלוד'
רש"י

בית יהודה

בששמה) אוב עם אין גענוג צנווי ערות צו נוס הם די תורת
געזירין דרבי עזרת (להקיש שישא' פשנים) מען זאם גלייבן
דרבי עזרת צו ציוו ערות וכה ישנים עזרת אחז אזוי ווינו
צווי עזרת ווס קופסן צוזאמן צו בית דין קען מען גיט
אפשיילן איינעם פון אנדערן . נאר ווי זענן איינע נאך גליישה
עדות אחת) אוב עם קעגן צו בית דין דרבי עזרת צוזאמן .
קען מען גיט אפשיילן איין עדות פון אנדערן . נאר ווי זענן
אלע דרייא איינע נאך גליישה ויפסין זד שויבן כולם די
אלע דרבי פאר יוגנטערס : (ח) וכו' פלאו . זאנאן רש"י וכו'

עדות ועדן גיט ויפסין ויפגענרסן פירדען מען זאם סאך
הפלאה פשוה הברלה פרישה) דאס נוארס הפלאה אין
ויעט זיין אפגעשוידיט אונ ברעקט פון דיר : ופון דם לרס .
בלוט פון אפשה . אויב די בלוט אין סאמ אדער יוא אין
זיי ווערן גיט וויפסן צו פסקען אדין תורה ויער אין גערעכט און ווער
אין אונקערעכט : ופון נגע נגעו . מיינט מען פון

שפתי חכמים

וכשערך : ב וחס האמר הלל שאין נעשין וכו' דהא פי' שלומעכל
ויל ה"פ מה עיני עדות אחת וכן נמלא אהז מהס קרוב לו פסול
עדות כלה אף שלשה עדות אחת וחס נמלא אחד מהס קרוב או פסול
עדות כלה כלה ונס אין נעשין זומיין עד שיומיו כלי רל דמה עיני

העדר פון דעם גאנצען פאלק זאל זיין אן אים צום
לעצמען ובערף אונ דו זאלסטם אוסרומען דם ביין
פון צווישן דיר : (ח) כי יפלא אז דו וועסט גיט וויקען
אדין ווי צו פסקען בון דס אויב די בלוט אין סאמ
אדער סהור בון אויב דער מענטש אין גירעכט
אדער גיט גירעכט זיין נגע אויב די נגע אין סאמ
אדער סהור ריב די חכמים אין דיין שמאם וועלן
זיך קריגין דער וועט זאגען ער אין חייב אונ
דער וועט זאגען ער אין פסור אדער דער וועט
זרנגן , וועלן נאך פיל מענטשען אראפנוארפען פון זיך די סורא
פלך זיין אין דאך דיא זאגנד איבערלעלך , וויא דער תנא זאגט

הערה ווע דין אין אייב צווי עדות קוסטן צו בית דין און זאגין כיר האבין נישטן זונסאג פריה שעה נין האם ראובן נשבעתא אפסעס ,
משכנס זונען נעקוסתן אנדערע צווי עדות און האבין ניוואנס צו די טרעספס צווי עדות , ווי אויז קענס איר זאגן איר איז נישט
זונסאג פריה שעה נין האם ראובן נשבעתא אפסעס , זונסאג פריה שעה נין זענס איר נישטן מיט אונז צו זאקסן אויף דעם זעס , וואס אין וועט
פון די זאם וואס אין זאנס או דראס האם ראובן נשבעתא דעס טענסט , עס קען זיין ראובן האם נשבעתא אפסעס אין די ציים , אכבר איר האם זאנס
גיט נישטן , הארף פון רונגן די טרעספס צווי עדות , און אייב די אנדערע צווי עדות זאגן נאר אויף איינעס פון די טרעספס צווי די כזאם נישטן
זונסאג פריה שעה נין מיט אונז און די האסא נאר גיט נישטן או ראובן האם נשבעתא אפסעס , ווערס אלץ כול , סען הרת גיט דעס עדות אונ גיט
ראובן , און אויב דרבי עדות זאם קוסטן צו זאכש צו בית דין זענען נעקוסתן צוזאפען צו בית דין און זאכסן ניוואנס כיר האבין נישטן זונסאג פריה
שעה נין האם ראובן נשבעתא אפסעס , משכנס זונען נעקוסתן צווי עדות און האבין ניוואנס צו בית דין אלא טרעספס עדות (אז דרבי ארטר צו ספר) איר
אלע עדות זענן נישטן נישטן אונז מיט אונז אונז אייף איינעס ארס וואס פון דראס האם איר נאר גיט נישטן זונסאג פריה שעה נין האם ראובן נשבעתא אפסעס ,
זאם ראובן אדער נשבעתא אפסעס , הרת פון אלץ עדות , אפילו זיא זענען הונדערט עדות , אכבר אז די אנדערע עדות זאגן דרבי אויף צו ספר) איר
עדות איר זענען גיוונט מיט אונז זונסאג פריה שעה נין , און אויף דעס דריטען זאגן ווי גיט (אפילו צו זענען סעקסעד זען די דרבי אויף די זאם זאם איר
מיט איין כהאל , און די אנדערע צווי עדות האבין נאר ניוואנס אויף גיט און ניוואנס איר זענס די שעה נישטן מיט אונז) ווערן אלע עדות פסול
און פון הרבה קייטעס גיט , דאס אין נאר או אלע טרעספס עדות זענען נעקוסתן אלע צו זאקסן מיט איין סאמל , און אויב עס זענען נעקוסתן דרבי
עדות ארטר ספר כוסלכאליו או איין אנדער רין :

וְעִלִיתָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: 8 וּבָאתְ אֶל-
 הַכְּהֹנִים הַלְוִיִּם וְאֶל-הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר
 יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם וְדַרְשֵׁת וְהִגִּידוּ
 לָךְ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: 9 וְעִשִׂיתָ
 עִלְפֵי הַדְּבַר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן
 הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה
 וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יִוְרֹךְ:

וְתִסַּק לְאַתְרָא דִּי יִתְרַעֵי
 יְיָ אֱלֹהֶיךָ בָּהּ: 8 וְתִיתִי
 לְפָנֶיךָ כְּהִנְיָא לְוָאֵי וְלִפְנֵי
 הַיָּנֵא דִּי יְהִי בְיוֹמָא
 הָאֵנוּן וְתִתְבַּע וְיִחְוֹן לָךְ
 יְיָ פְתַנְמָא דְדִינָא:
 וְתַעֲבַד עַל מִימְרֵי
 פְתַנְמָא דִּי יִחְוֹן לָךְ מִן
 אַתְרָא הַהוּא דִּי יִתְרַעֵי
 יְיָ וְתִשְׁמַר לַמַּעֲבַד כְּכֹל

תולדות אהרן

וְכָתוּב וְלִפְנֵי כֹהֵן מִן כְּהֹנֵי כֹהֵן
 כֹּהֵן זָכָר וְכָתוּב וְלִפְנֵי כֹהֵן לְשֵׁם
 כֹּהֵן מִן כְּהֹנֵי כֹהֵן דִּי מִן כֹּהֵן
 אֲחֵי יִצְחָר וְכָתוּב מִן כְּהֹנֵי כֹהֵן
 כֹּהֵן מִן כְּהֹנֵי כֹהֵן

רש"י

דבבר זה מטמא זה מטהר זה מחייב ד זה מוכה:
 וקמת ועלית. (סנהדרין פו) מלמד שבית המקדש
 הגדול מכל המקומות: (ט) הכהנים הלויים. הכהנים
 שילאו משפט לוי: ואל השופט אשר יהיה בימים ההם.
 (ספרי) ואפי' אינו כשאר שופטים שהיו לפניו ו אחת לרוב

בעלשורדין און איינער וועט אים גערעכט פאכן: ונקמת ונקיטו
 במקומות דר סבוק גערונט אונד דר בית המקדש איז אויף אים געשטאנען איז געווען העכער פון אלע
 ארבעט: (ט) ואל הכהנים הלויים. מיינט מען (הכהנים) שצאו משפט לוי די פהלים וואס זענן געבארען פון שבט לוי:
 ואל השיפוט אשר יהיה בימים ההם. דו זאלסט קומן פונען דעם דין פיי דעם שיפוט וואס וועט זיין אין די טעג וואס יאר
 איז פאר שיפוט שרדי פגיון) אפילו ער איז נישט און אשופט ווי דיא שופטים וואס זענען געווען פריער פון אים,
 פון דעסערענען אהרן צוריק געטענען (י) מוטומו אים פאנגען וואן דך זאל שיפוט שפוטן) דו האסט נישט מער צו פונען נאר

חכמים

וכן כי יפלא ממך כיון דם לים וגו' הוא שם הספק כדם עלמיו חס הוא
 טבור או ענה או חס הכעל דין ופלי או חייב חלל הכל הוא חספ על
 דמיו חכמי העיר שחמד מוכה וז' מחייב על מי רלוו כמקום ז' שפחלה
 סתם כי יפלא ואלו כ' דברי ריבות שזה מטהר וזה מנעט וכו':
 ה פ' מכל האקנות כשאר אלנות לאפוקי כ"א היה עין שטעט גנות
 ממנו כמו שפרכ' לקמן כשוק וכו' נכפיו שכן. תוספת: ו ריל

פירוש לתורת אלהים

זאנען ער איז קהור אונ דר וועט זאנען ער איז
 קומא נקמת זאלסטו אויף שטיין אונ רוא זאלסט
 אויף גיין אל הפקים אשר יבחר יי אליהו בו צוא דעם
 ארט נוס גאט וועט אין אים אום דר וייילן (ישו טס):
 (ט) ויבא אונ דו זאלסט קומען צו די פהלים וואס
 ויינען פון שבט לוי ואל השיפוט אונ צוא דעם דין
 אשר וואס ער וועט זיין אין דיא טעג (ישו טס)
 ודרשת אונ דו זאלסט פארשטען התיירו וועלין זייא
 דיר זאנן דעם משפט: (י) ונשית אונ דו זאלסט קאן
 על פי הדברי דורך דעם ווארט נוס ווי וועלן דיר זאנן

זאנען ער איז קהור אונ דר וועט זאנען ער איז קומא נקמת זאלסטו אויף שטיין אונ רוא זאלסט אויף גיין אל הפקים אשר יבחר יי אליהו בו צוא דעם ארט נוס גאט וועט אין אים אום דר וייילן (ישו טס):

מצות

וּתְצַוְתֶנּוּ וְקִדַּשְׁתֶּם עַל פִּי גו'. דאס איז די מצוה אז אוי ווי עס
 תיטיב דם גית דין ווס עס ויצט אין דעם ולשבת הנותן
 דם איז געווען אין בית המקדש אז ואל קעמפאן אונקען סאר
 נים אפ קערען פון דער זאך וואס זיין וועלען דיר זאנן אפילו

בית יהודה

נגע סבא לנגע סהיר) ווי וועלן נוס וינסן אויף אנגע אויב
 זיא איז קומא אדר סהור: ונקמי ריבושו. עס וועט זיין קריב
 (שרדי חכמי העיר חזקים בדרך) די חכמים פון די שפאט
 וועלן קריבן אין די זאך ויה סבא ויה ספחה) איינער וועט
 זאנן די פהלים און קומא און איינער וועט זאנן די פהלים
 איז סהור ויה פחית ויה כוכה) איין חכם וועט דעם מענטש

בעלשורדין און איינער וועט אים גערעכט פאכן: ונקמת ונקיטו
 במקומות דר סבוק גערונט אונד דר בית המקדש איז אויף אים געשטאנען איז געווען העכער פון אלע
 ארבעט: (ט) ואל הכהנים הלויים. מיינט מען (הכהנים) שצאו משפט לוי די פהלים וואס זענן געבארען פון שבט לוי:
 ואל השיפוט אשר יהיה בימים ההם. דו זאלסט קומן פונען דעם דין פיי דעם שיפוט וואס וועט זיין אין די טעג וואס יאר
 איז פאר שיפוט שרדי פגיון) אפילו ער איז נישט און אשופט ווי דיא שופטים וואס זענען געווען פריער פון אים,
 פון דעסערענען אהרן צוריק געטענען (י) מוטומו אים פאנגען וואן דך זאל שיפוט שפוטן) דו האסט נישט מער צו פונען נאר

שפתי

סוף משני כסוי שנעלס ומטובה ממנו משה הניח הכהן להשיקו
 מעיון לעיון: ד ריל קם כמחוב בין דם לים וגו' אל ויעטס כל
 שיקר אלא מונבל ומטובה מהן אכל מה שכתוב דברי ריבות ויעטס
 אלא שזה מטמא וגו' הל"כ מלי זה דמתיב כי יפלא ממנו דמטובה
 מהם עליו ויעטס כל שיקר ואחר כך כתב דברי ריבות ממנו שזה מטהר
 וזה מטמא וכו' כסם מהר"ן. והל"כ פ' והכשרם שכן זה הספוק

ליקומו יקרים

ויהי נים דער סוף תאלס איינר דאס צווייטען לעבעדג איינר
 געשלינגן. איז דם הרגנו אסוקה פו די בעשטען פון לאנד
 און אסוקה פו דעם סוף, אבער אז אינר וינדקס צו הקב"ה
 האט ער צו הקב"ה נאר נים געטאן מיט זיין וינדקען, הקב"ה
 פלייבט דער זעלביגער גאט וואס ער איז פריער געווען, דרייב
 וועלען הקב"ה דארף טען אים נים הרגנען, פארקערט הקב"ה
 אז ויינעשווען וואלט וועלן דער וינדקען זאל נאך לעבן סאמר
 דעם ער פאן משנבה, נאר ווען דיא סענטשען דארף טען אים
 הרגנען, ווארט אז טען וועט אים נים הרגנען וועלען נאך פו
 סענטשען וינדקען און דינען צוברך ויה וועלען זייא ארויס
 געשריבן וועלען פון ארץ וישראל וואס עס שטייט אין פרשה
 היתה אם שמואל דרביה זאנען דער פסוק הוצאת הדין סאמר
 זאלסט איינשווען דאס שלעכטס פון דיר, נים פון פייגעשווען
 זאלסטו אים הרגנען, נאר פון דייגעשווען

מצות

וּתְצַוְתֶנּוּ וְקִדַּשְׁתֶּם עַל פִּי גו'. דאס איז די מצוה אז אוי ווי עס
 תיטיב דם גית דין ווס עס ויצט אין דעם ולשבת הנותן
 דם איז געווען אין בית המקדש אז ואל קעמפאן אונקען סאר
 נים אפ קערען פון דער זאך וואס זיין וועלען דיר זאנן אפילו

יֵא עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֵךְ וְעַל־
הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה
לֹא תִסּוּר מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ
לָךְ יָמִין וּשְׂמאל־: יִב וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־
יַעֲשֶׂה בְזוּזוֹן לְבַלְתִּי שָׁמַע אֶל־
הַבְּהֵן הָעֶמֶד לְשֶׁרֶת שָׁם אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אִו אֱל־הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ
הַהוּא וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל :
י וְכָל־הָעַם יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ וְלֹא יִזְדוֹן
עוֹד : ס שְׁנֵי יָדַי כִּי־תָבֵא אֶל־הָאָרֶץ

די ילפנה: יי על מימר
אוריתא די ילפנה ועל
דינא די יימרון לך
תעבד לא תסמי מן
פתגמא די יהוון לך
ימינא ושמאלא: יי וגבר
די יעבד פרשע בריל
דלא לקבלא מן פהנא
דקאם לשמשיא תמן
לקם יי אלהיך או מן
דינא ויתקמם גברא
ההוא ותפלי עבד דבייש
מישראל: יי וכל עמא
ישמעון וידחלון ולא
ירשעון עוד: יי ארי
תעול לארעא די

הו"א על פי חבורה ענינה כ משה ו י
סודרין פי: לא חסר דבניה ויב סתם
יג כזבה מי סודרין ד תולדות אה

יג כזבה מי סודרין ד תולדות אה

בעל המורים

סודרה על כ"ד הגדול: (יג) וכל העם ישמעו ויראו. וסמך ליה אבותיה עלי מלך שכן כתיב במלך כל חסר אבר ימיה את פיך: ולא יזדון עוד. וסמך ליה אבותיה עלי מלך שכן אמר דוד לבכרית מער ה' כל פועלי און: (יד) כי תבא. נעמי' דינוי סמאל:

בית יהודא

בי דעם שופם וום איו אין דיין צייט: ויא וימן ושמאל: מען מיינט (אפילו אופר לך על ימין שריא שמאל) אפילו ער וועט דיר זאגן אויף רעכטס ונאך דיין מיינונג דם איז לינק ועל שמאל שריא ימין) אונג אויף לינק נאך דיין מיינונג וועט ער זאגן דם איז רעכט. פון דעס צווייטן מוזטו סאן ווי ער אונג זיכעציג סנהדרין, וואס זיצען אין די עזרה פון בית המקדש, די מיינס דאס איז רעכטס אונג דאס אנדערע איז רעכטס ווי די סנהדרין זאגן וכל עבד בשארט לך על ימין וימן ועל שמאל שריא) אונג או דיא סנהדרין זאגן אוף רעכט, דם איז רעכט, אונג אויף לינק זאגען ווי דם איז לינק, סאן מען נעוויס סאן ווי זיי זאגן: (יג) וכל הקם ישמעון, זאגט

שפתי חכמים

ו כי תבא אל הארץ וי: מלכים וימן דא אוף דער וועלט צוויי גרליי, עם אין דא אפלק וואס האט איינגענוגן אלאנד מיט זיין שוויצער, מיט אפלקסה. דער בלך גייט אלע פענש'שן פון לאנד ויזא נאך זיין צו אים קענעט, אונג ער מוהט אין די מדינה וואס ער ווי, אונג ער וואס אפלק וואס די שרים פון דיא מדינה האבען אים געמאכט ער זאל זיין אפלק, דער בלך האט גאר צו בעפעלן מיט די תנאים וכדע'יגונג: וואס דיא שרים האבען מיט אים געמאכט, דריבער האט דריבער געט געוואלט פון זאל אפלק וואס פון אידען קען וועט איינגעזען ארץ ישראל, ווארום אז אפלק וואס איינגעזען ארץ ישראל מיט מלכות ווי אלע פלוקר, וואס ער זאגט געוואלט זיין אפלק אויף יודן מיט שפאךקייט אלע יודן זאלען

לשמע לו אין לך חלל שופט סבימך: (יא) ימין ושמאל. (סנהדרין פט) אפי' אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין וזבל שכן כשאומר לך על ימין ימין ועל שמאל שמאל: (יג) וכל העם ישמעון. (ספר'י מלכו) וועט ער און לך חלל שופט סבימך: (יא) ימין ושמאל. (סנהדרין פט) אפי' אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין וזבל שכן כשאומר לך על ימין ימין ועל שמאל שמאל: (יג) וכל העם ישמעון. (ספר'י מלכו)

וכי תבא אל הארץ וי: מלכים וימן דא אוף דער וועלט צוויי גרליי, עם אין דא אפלק וואס האט איינגענוגן אלאנד מיט זיין שוויצער, מיט אפלקסה. דער בלך גייט אלע פענש'שן פון לאנד ויזא נאך זיין צו אים קענעט, אונג ער מוהט אין די מדינה וואס ער ווי, אונג ער וואס אפלק וואס די שרים פון דיא מדינה האבען אים געמאכט ער זאל זיין אפלק, דער בלך האט גאר צו בעפעלן מיט די תנאים וכדע'יגונג: וואס דיא שרים האבען מיט אים געמאכט, דריבער האט דריבער געט געוואלט פון זאל אפלק וואס פון אידען קען וועט איינגעזען ארץ ישראל, ווארום אז אפלק וואס איינגעזען ארץ ישראל מיט מלכות ווי אלע פלוקר, וואס ער זאגט געוואלט זיין אפלק אויף יודן מיט שפאךקייט אלע יודן זאלען

פירוש לתורת אלהים

פון הקים פון דעם ארמט אשיר ווס נאמ וועט אום קלוקן וישפתי אונג דו ואלקס הימן לגשה צו סאן אזוי ווי זיי וועלן דיה לערנין: (יא) על פי דורה די תורה אשר יורו וום ויזא וועלען דיה לערנין ועל אונג אוף דעם משפט וום ווי וועלן דיר זאגען משה ואלקסמא סאן לא תסור דו ואלקס ניש אפ קערין פון דר וואך וום ווי וועלן דיר זאגען רעכט אדר לינקס (ישוי יי: י) (יב) והאיש אונג דר מענש וום וועט סאן מיט ווייען לבלתי ער וועט ניש הערען דעם כהן היסוד וואס שטייט צו דינען דארט גאט או אל השמש אדער צו דעם שופט ומה האיש זאל דער מענש ווערען גימייט ויבשר אונג דו ואלקס אוסראמען דאס ביין פון צווישען ישראל: (יג) וכל העם אונג גאר דאס פאלק זאלן הערן אז מען וועט אים גימייטען (ישוי יי: י) ויבא אונג ויזא זאלען יוד פארקשען ולא יזדונו אונג ויזא זאלען מער ניש מוטוויילען: (יד) כי תבא אז דו וועט

וכי תבא אל הארץ וי: מלכים וימן דא אוף דער וועלט צוויי גרליי, עם אין דא אפלק וואס האט איינגענוגן אלאנד מיט זיין שוויצער, מיט אפלקסה. דער בלך גייט אלע פענש'שן פון לאנד ויזא נאך זיין צו אים קענעט, אונג ער מוהט אין די מדינה וואס ער ווי, אונג ער וואס אפלק וואס די שרים פון דיא מדינה האבען אים געמאכט ער זאל זיין אפלק, דער בלך האט גאר צו בעפעלן מיט די תנאים וכדע'יגונג: וואס דיא שרים האבען מיט אים געמאכט, דריבער האט דריבער געט געוואלט פון זאל אפלק וואס פון אידען קען וועט איינגעזען ארץ ישראל, ווארום אז אפלק וואס איינגעזען ארץ ישראל מיט מלכות ווי אלע פלוקר, וואס ער זאגט געוואלט זיין אפלק אויף יודן מיט שפאךקייט אלע יודן זאלען

סוֹסִים וְלֹא יֵשִׁיב אֶת־הָעַם
 מִצְרִימָה לְמַעַן הַרְבּוֹת סוֹס וַיהוָה
 אָמַר לָכֶם לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב
 בְּדַרְךְ הַזֶּה עוֹד: " וְלֹא יִרְבֶּה־לָּו
 נָשִׁים וְלֹא יִסּוּר לְבָבּוֹ וְכִסְף וְזָהָב
 לֹא יִרְבֶּה־לָּו מְאֹד: " וְהָיָה
 כִּשְׁבַתוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב
 לוֹ אֶת־מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל־

יִתְב ית עמא למצרים
 בדין דאמנאה דה
 סוסון וי אמר לכו
 לא תוספון למתוב
 בארע הדא עוד:
 וי ולא יסגי דה נשון
 ולא ימעי דבה וכספא
 וזהבא לא יסגי
 דה לחדא: " ויהי
 כמתבה על פךסא
 מלכותה ויכתוב דה
 ית פתשון אורייתא הדא
 רשבים

לעבור ש"ג: (ח) משנה התורה. וחקי פרשו
 בדברי ריבם שני ספרי התורה והרובו
 פתשון. ואינו סגורת ושננים:

ת"א לא מוספון לבוב סוסה נא: ולא ירבה לו סוסים מלפני קבו סכודין כ ד:

בית יהודה

איו בעואגם בענוארן ביי ש"ס"ה (ומעלה ותפא כרובה מצרים
 קשש פאית כסף וסוס בהמשים ופאיה) אריימוואן ספעתם מען
 בריינגן פון מצרים פה ועקם הגדרעט זיך בערנע ספבעות.
 אונ אשערד ספעתם מען בריינגן פה הונדערט מיט פוסציב
 זילבערנע מספעות: (ויו) ויהא ירבה לו נשים. ער זאל גיט
 האבן פיל נויבר ואלא ייחן גאר אכטצעהן (שקציני שהיה לו
 דודו שש נשים) מיר בעשינגן אין פוסק דור הסלף תב
 בעהאס זעקס נויבעד (האפר לו) איו בעואגם בענוארן צו
 קתן הנביא ער זאל זאגן צו דוד (ואם קעט) איב ריא זעקס
 דיר ערלויבן צו בעמען גאר זעקס נויבער אונ נאך זעקס
 לו מארו. ער זאל גיט מערן פון דוד זיך אונ נאלד (אלא
 פארן ליתן לאכסניא) ער זאל גאר האבען צו זעבן זיינע
 אויב דר מלך הם אזוי בעשאן (בדאי רוא שמתקיים מלכותו)
 איו ער ווערט זיין מלוכה זאל ביי אים זיין אוף זיין נאנגן
 זעבן: זאת ספנה התיירו. מיינג מען ער זאל שרייבען

וחלף מרכבה ממלרים כשש מלות כסף וסוס בהמשים
 ומאה: (ויו) ולא ירבה לו נשים. חלף שמונה
 עשרה שמלניו שהיו לו לוד שש נשים וגומר לו (שמול
 צ-י) ולא מעט ואלוסיפה לו ככה וכהנה: וכסף וזהב
 לא ירבה לו מאד. (מנהדרין כח) חלף כלי ליתן
 כ לאכסניא (נאכטריינדשאלט) (ס"ח לאכסניא)
 (מהאלליעס): (יח) והיה כשבתו. אס עשה כן כדלי
 הוא שתתקיים מלכותו: את משנה התורה. (מנהדרין

רש"י

נויבר זענן דיר ווייניג וואספיה דך פהנה וקדנה וועל איך
 נוייבך. איו צוואמען אכטצעהן נוייבר: ויכסף וזהב לא ירבה
 דיר ליתן לאכסניא: ער זאל גאר האבען צו זעבן זיינע
 בארען: (יח) והיה לשבתו. זאגט רש"י (ואם עשה כן)
 איו ער ווערט זיין מלוכה זאל ביי אים זיין אוף זיין נאנגן
 זעבן: זאת ספנה התיירו. מיינג מען ער זאל שרייבען

שפתי חכמים

זיהיו דרים עם (מציג) אכל יש לחמי על כמה הלכות הסונים שכו
 והלרין כזה ומירן חסס הדין אליינר מניין שאמר לא תוספו לבוב
 בדרך הזה עוד לא אסרה תורה אלא בדרך הזה כלומר מלרין ישראל
 למלרים אכל משאר חללות מותר וכוון הוא: כ כ מדכתיב לו נשמע

זיהיו דרים עם (מציג) אכל יש לחמי על כמה הלכות הסונים שכו
 והלרין כזה ומירן חסס הדין אליינר מניין שאמר לא תוספו לבוב
 בדרך הזה עוד לא אסרה תורה אלא בדרך הזה כלומר מלרין ישראל
 למלרים אכל משאר חללות מותר וכוון הוא: כ כ מדכתיב לו נשמע

פירוש לתורה אלהים

לבוני אונ ער זאל גיט אפ קערין זיין הארץ פון
 הקב"ה וכסף וזהב אונ נאלד אונ זילבר זאל דר מלך
 גיט מערען גאר וויא פיל ער דארף האבען צוא
 זיין חיל: (יח) והיה אונ עם וועט זיין ווען ער
 וועט זיעען אויף זיין מלוכה לשמואל (ישו מציג
 וכתב אונ דער מלך זאל שרייבן פה ינה צוויי ספרי

לבוני אונ ער זאל גיט צוריק קערען דס פארק אין
 מצרים למען פון וועגען צו מערן פערד ווארום אין
 מצרים וייגען די בעקמעע פערד וי אונ גאט אפר
 לכס האט צו אייך גיגאנט לא תוספון לשוב איר זאלם
 גיט צוריק קערין אוף דעם ווען פון מצרים: (יח) ולא
 אונ דער מלך זאל גיט בעמען פיל ווייבער ולא יסור

השם

מען בען פארען עם איו גאר אסור אז מען זאל שון דארם גישב
 וואנגען אונ דיא מצוה גייט אן אוף יעדער אדם:
 (תקט) וכתב לו וכו'. דאס איו דיא מצוה אז איין יודישער סלף
 דארף זיך צו שרייבען צווייא (ספרי חלוות) איין ספר
 תורה וואס ער זאל האבען אין דיא אוצרות אונ דאס אנדערע
 זאל ער האקען מיט זיך חסיד עם זאל גיט ווערען אויפן
 גערדיס פון אים גאר אוף אונ אדם וואס עם איו גיט ראי
 סען זאל אין דעם לינגע דהיינו אין בית הכסא אדער נאך
 אנזלעגן ערשער זאל ער גיט האבען מיט זיך דאס ספר תורה
 אונ דיא מצוה גייט אן ווען עם איו דא איין יודישער מלך:

פערד גאר וויסיל ער דארף אין זיינע בייס וועגען דאס זאל ער
 זיך קאנן אונ ווייבר איו איין כהנה אז ער זאל זיך גיט ספיען קיין
 ווייבר אונ ווייבר איו אין מצוה אז ער זאל זיך גיט ספיען קיין
 פיל נאלד אונ זילבער גאר וויא פיל ער דארף צו סילען זיין
 מילישער אדער וואס ער דארף זיך אן גרויסען איף סלחקה צו
 האלפן איף דעם בען ער זיך פערין אבער גיט ער זאל זיך פאכען
 נאלדענע איצרות ער זאל זיך בארוקען אונ דיא מצוה גייט אן
 אין דער צייט ווען עם עקסעספירט איין יודישער מלך:
 ותקם לא תוספון לשוב וכו'. דאס איו דיא כהנה אז מען סאר
 גיט ווייבער קערין קיין מצרים גאר נאך סחירה האנדלען

ספר מלפני הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם :

עַל סִפְרָא מִן קִדְמָה פְּתִינָא
לְוָאֵי : יֵשׁ וְהָיָה עִמָּה וְיִהְיֶה
קָרְיָה בֵּיהּ כָּל יוֹמֵי חַיֵּיהּ
בְּדִיל דְּיִלְפֵה לְמִדְחַל קִדְמָה
יֵי אֱלֹהֵיהּ לְמַשְׁרֵת יֵת כָּל
פְּתִינָמֵי אֲוִרִיתָא הֵדָא וְיֵת
קִנְיָנָא הָאֲלִין לְמַעֲבָדְהוֹן:
כּ בְּדִיל דְּלֹא יִרְיֵם לְבָהּ
מֵאַחֲוֵיהּ וּבְדִיל דְּלֹא יִסְמִי
מִן תַּפְקִדְתָּא יִפְתִּינָא
וְשִׁמְאֵלָא בְּדִיל דְּיִוֹדֵק

ת"ר א' ויחיה עם כל : למען ילמד סודות
יה : למען ילמד עם כימות ס :

בעל המורים

(כ) לכלתי רום לכבו מחציו . הכ' מחציל
ומחציו כל' רמו טילא מלכות מיהודה
ואתחית רום לבער ה' לוד : למען ילמד ימים .
ואתחית רום לבער רום עיר הכהנים ומשום ששאל כאלו

יֵשׁ וְהָיָה עִמָּה וְקָרָא בּוּ כְּלִימֵי חַיֵּיו
לְמַעַן יִלְמַד לְיִרְאֵה אֶת־יְהוָה
אֱלֹהָיו לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־דְּבָרֵי
הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה
לַעֲשׂוֹתָם : כ לְבַלְתִּי רוּם־לְבָבוֹ
מֵאַחֲוֵיו וּלְבַלְתִּי סוּר מִן־הַמִּצְוָה
יָמִין וְשִׁמְאוֹל לְמַעַן יֵאֲרִיךְ יָמִים

שמו עולה לו ולי מעלות כמלות הודו כן לו ענה כמלותו ולכך אמר שירע שמוחלת כל והוא למנול לבער ה' לוד : למען ילמד ימים .
ואתחית רום לבער רום עיר הכהנים ומשום ששאל כאלו

בית יהודה

(שתי ספרי תורות) צווינו ספרי תורה (אחת שהיא טעמת
ג' בית ג'ויו) איין ספר תורה זאל ל' זעבן אין זיינע אוצרות
(וואס זענען זיבצאט עטו) אונ איין ספר תורה זאל זיין
זשענדיג מיט אים , וואו היין ער וועט זיין זאל זיין די
ספר תורה מיט אים , פיי זיין אריינגיין אונ ביי זיין ארוסקיין
(וואינקלעם תרגם פתשון) דר תרגום אונקלוס שרייבט פתשון
אורייתא , דר ס' זאל שרייבן פו זיך די רייד פון די תורה
(פטר פשנה לשון שגון דרפיר) דר תרגום שרייבט דעם ווארט
משנה , רייד : (יט) ודברי התורה . (כפ'שע'י) די רייד וואס
שטייט אין די תורה ועיני שיהיו : (כ) ולבלתי סור מן המצוה .
זאגט רש"י (אפירי סעיה קלה של כביא) אפירי אורינע מצוה

רום אנביא וועט היינט דער ס' , מזו אויך דער ס' קאן
ל' ערנן תורה אונ קאן מצות וועט ער זאלגן לעבן מיט זיין
זוינן מיר אויך זיין , אויב ער וועט ניש לערנען תורה אונ
ס' צו זשאט און עפנינען מיר איין זענען פיי דעם ס' קאן
שאור (שבעת ימים תחולו ער כ'יא אלה הקפלות עלות) זענען
זיין קרבנות עזרות (והיתבי) אונ עם שפטים אין פסוק (וית'ל)
לשמור כל היום) ער האט ניש זעהיט זיין צוזאג ער זאל
שמואל ער האט ניש זענענדיג אויפגעבריינגן ומקריב צו זיין
שמואל האט זענענדיג צו שאור (נכפלת) האטס נארעש געקאן
הט ד'ה געקאפן ורו זאלקס הישן צו קאן רוס אנביא וועט
קריכה ניש פליינען ביי דיר (הא' ל'מרת) האטסו געלערגנס

שפתי חכמים

שהוא מוסב אלעל שחי' מכשור שאס ישען כן שחקקים מלכותו :
ס הולך לפרס זה כמשמע משום שפירש אח"כ ונלתי סור מן
המצוה אפי' על מזה קלה של כיוא אכל ה' דברי תורה לאו כמשמעו
ס' ולכלתי סור מן המצוה היינו כמשמעו ר"ל ד'ית ממש : נ כלומר
תכלן לנדל תחולה היינו כמשמעו על מצות חטאת : למען ילמד ימים
על ממלכתו וחמר לשאל נמלול כאשר לא שמעת וחמר :

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כ) לכלתי רום לכבו מחציו . זה נתינת פנים לכפס וזהב לא
ידבת לו . ולכלתי סור מן המצוה זו נתינת פנים לכחוב לו
את משנה התורה הזאת לכפר תורה התלוי בודיש ויוצא ומכנס
עמו רשמתי כי אותו ס'ת התלוי בודיש לא ידה כתוב בו כי
אם עשרת הדברים ולפי שיש מן אנבי ער לרעך תריג אותיות.
כנגד תריג מצות קרוי ס'ת :

פירוש לתורה אלהים

התורה ואת החקים אונ ער זאל הימן די זעין צו קאן
זיי : (כ) לבלתי צו גיט רום לכבו ער זאל גיט מראבטין
אין זיין הארץ אז ער איז גרעסער פון זיינע ברודר
וּלְבַלְתִּי אונ ער זאל גיט אפ קענן פון דר מצוה (י"ג) :
גיט רעקטום אונ גיט ל'נקם לפען דרום ער זאל
ד'ער לענגערען מעג אויף זיין מלוכה הוא ונבני ער

תורות סלפי' פון פר די כהנים וום זיינען פון שבת
לוי : (יט) והיתה עמי איין ספר תורה זאל זיין מיט
אים אין זייני אוצרות וקרא בו אונ אין איין ספר
תורה זאל ער זיינענען אזוי זאלגן ווי ער וועט לעבין
לפען לפר ער זאל לערנען ל'ראה ער זאל זיך פארקמין
פר קאט לשמור ער זאל הימן גאר די רייד פון דער

על מלכותו הוא ובניו בקרב
 ישראל: ם שלישי יח א לא
 יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי
 חלק ונחלה עם ישראל אשי
 יהוה ונחלתו יאכלון: ב ונחלה
 לא יהיה לוי בקרב אחיו יהוה

יזמן על מלכותה הוא
 ובניהו בגו ישראל:
 א לא יהי לכהניא
 לואי כל שבטא דלוי
 חלק ואחסנא עם ישראל
 קרבניא דוי ואחסנתה
 ייכלון: ב ואחסנא לא
 יהו לה בגו אחוהי מהגן
 דיתב לה יי אגון
 תרא הוא וצניו הכיזם סם כריסות ס: ע

בעל הטורים

נערך ממלכותו: (ה) לא יהיה לכהנים. סוף לפרשת מלך כי על פי כהן גדול האלף הוא נמשח והקדים מלך גדולו הוא ממנו ועוד רמז
 שכל העשי יהיה טעמה והכסף ועוד מה כהן ולי נטלין מעשר כך סמך לנאכס עשר: אשי ה' ונחלתו. וכתיב נחריה וזה
 יסיה המטה הכהנים לכהנים משלחן נטלו קא וכו': הלויים. בגמ' ארליי עושה וזה ה' הוא נחלתו:

בית הוריא

זוה קלה של כניח נעש: הוא ובניו. (הוריות יא) מגיד
 שאם בנו הגון למלכות הוא קודם לכל אדם: (ה) כל שבט
 לוי. בין תמימין בין ם בעלי מומין: חלק. כביזה:
 ונחלה. בחרן: אשי ה'. קדשי המקדש (ס"א) קדשי
 הקדשים: ונחלתו. אלו קדשי הבגול ערמונות ומעשרות.
 אכל: (ב) נחלה. גמורה. לא יהיה לו בקרב אחיו. ובספרי
 דרשו ומלה לא יהיה לו זו נחלת שטר. בקרב אחיו פ ו זו
 נחלת המשנה ואינו יודע מה היא ונ"ל שארץ כנען שמעבר
 (הקף. בגמ' אפי"ל פון די רויב קום יודין נוע"ן רויבין אין
 אין ארץ ישראל: ואשי ה'. (קדשי המקדש) א"ע פלייש פון
 שחן ונחלתו. ואי קדשי רבבלי) אוב א"ע הייליגקייט נום זעגן
 תרומות אוב מעשרות (אך נחלה נבטרה לא וקה לו בקרב אחיו
 צווישן די יודין ונבטרה דרשו ונחלה לא יהיה לו ונחלת שארו
 האבנע נחלות ופעלדער גערקנדן מיינט קען אנגה"ה פון
 אהיו מיינט קען נחלת תמימה זאלן זיי אויף גיש האבן.
 מיינט מיט די ווערשער נחלת תמימה ונראה פאר איה זאג
 און מיינט קען שפטי חכמים ונראה פאר איה זאג
 און מיינט קען שפטי חכמים ונראה פאר איה זאג

דעת זקנים בעליו התוספות

(ב) ונחלה לא יהיה לו. כרוב בספרי ונחלה לא יהיה לו ו
 נחלת שאר פי הרב בכור שר וו שאר האחין דן תפתי נד
 ואשר ובנימין ואפרים ומנשה בקרב אחיו ו נחלת המשנה
 דאובן שמעון יהודה יששכר ויובלון שהיו אחיו של לוי וכן
 ונחלה ורוע וכו' ע"ס לכהנים טופח הנאה בקרבנותיו שהם יסולין ליתן
 לבעלי מומין שאינם יסולין להקריב. הא שיעט חלק בחרן לכך לריך מיעוט: ע ר"ל קדשים שנוהגין מן הנטול ומה הם ומפרש תרומות
 ומעשרות: ם מנשי שכר החליל ב לא יהיה לכהנים חלק ונחלה וגומר ופירוט. ונחלה הוא חלק נחלת הארץ הולרש לדרוש האי קרל
 ונחלה לא יהיה לו זו נחלת שאר וכו' ורש"י שפירש ונחלה לא יהיה לו לפי שכמו ס"ל אע"פ שפחח בו חללה לא יהיה לכהנים חלק וגומר חזר
 פירוש לתורת אלהים

שפתי חכמים

ם דלתי לל כל שבע לוי כיון שחביב לפניו לכהנים הלויים אלא לרבות
 בין תמימים כו' וזה"ל למה אליעזרן מיעוט ובעלי מומין וזה לטעם כפי
 לו חביב כל זכר צנני אכרן יאכלנה ופירש"י כל זכר אשי בעל מום
 כו' ר"ל שם הם יחלקו בקרבנות ומיעוט שלם יאכלו דמאום זה יתכן
 להם חלק בקרבנות וי"ל לפי שקדשו הבגול כגון תרומה וביכורים ככור
 לזהם כהן שירלו ולרוב הם נותנין לתמימים שיכולין להקריב ולא
 ע"ר קדשים שנוהגין מן הנטול ומה הם ומפרש תרומות
 ומעשרות: ם מנשי שכר החליל ב לא יהיה לכהנים חלק ונחלה וגומר ופירוט. ונחלה הוא חלק נחלת הארץ הולרש לדרוש האי קרל
 ונחלה לא יהיה לו זו נחלת שאר וכו' ורש"י שפירש ונחלה לא יהיה לו לפי שכמו ס"ל אע"פ שפחח בו חללה לא יהיה לכהנים חלק וגומר חזר
 פירוש לתורת אלהים

מיט נייען קינדער צווישען די ישראל: שפטי חכמים ונראה פאר איה זאג
 (א) לא עם זאל גיט זיין צו די פהגים נום זיינען פון
 שקמ לוי כל שבט לוי נאגן שקמ לוי סי די כהנים
 נום האבן אפעלדער אוב סי די כהנים נום האבנען
 גיט אפעלדער חלק ונחלה איין חלק אין דעם רויב
 נום די יודין נוע"ן זעמן אין די מלחמות אוב איין
 ירושה אין דעם לאנד ארץ ישראל מיט די ישראל

השם

דער פון האבנע אונדער הייליגע תבטים גמאגט טייל דיא
 פהגים אוב די קום זען אפ נעשיי זיי זאלען קאן נאכס דקבס
 אוב זיי זאלן גערנד די יודן נאכס זענען אביר דעם הם הקבית
 אן נעקאגים אן וויא זאלען זיין אפ נעשייד פון דער וועלס:

הוא נחלתו באשר דבר-לו : ם יזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי הובח אם-שור אם-שה ונתן לכהן הזרע והלתיים

אחסנתה כמא די מליד
לה : י ודיו יהי דתוי
ככהניא מן עמא מן
נכמי וכסתא אם תוד
אם אמר ויתן לכהנא

תויא וזה יהיה תוליו קנ : מלת בעט סג
קנ : מלת וזכמי סג קנ : אם שור
סג קנ : ונתן סג קנ : הוצע סג קנ :

רש"י

הירדן וליקח נקראת חרץ ה' עממין ואל סיוחן ועונ כ' עממין
אמורי וכעני ונחלת שאר לרבות זקני וקצו וקדמוני וכן
דורש בפרשת מנחות שלחמך לכהן על כל לא היה ללוי
וגו' להזכיר על קני וקצו וקדמוני . שוב נמלא בדברי רבי
קלונימוס הכי נרטיסין כספרי , ונחלה לא יהיה לו . חלו נחלה
חמשה . בקרב אחיו . חלו נחלת שבעה . נחלת חמשה שבעים
ק ונחלת שבעה שבעים וחמוןך חמשה יהושע לא חלקו נחלה
חלו לחמשה שבעים כלבד שכן משה הנחיל לראובן וגד והזי
שבע מנשה יהושע הנחיל ליהודה וישראל ויהויה שבע מנשה
ושבעה האחרים נעלו ממליכין אחרי מות יהושע מתוך כך
הזכיר חמשה כלב ושבעה כלב : כאשר דבר לו . (כמדבר
יה) בחרם לא נתחלו וגו' חלקך : (ג) מאת העם . ולא
מאת ר הכהנים : אם שור אם שה . פרט ש להיה :
הדורע . מן הפרק של ארכובה עד קץ של יד שקורין ת
אשפלו" (שולטער) . והלתיים . (חולין קלג) עס הלשון א

בית יהודה

קננתו נום איז פון די אנדערע זייט ירדן אונג ווייטד (נקראת
ארץ חמשה עשרין) דס ווערט גערופן די אגד פון פינף
פעלקר (יש' סיוחן ועב שני עממין) אונג די שטיק לאנד נום
ירדן האבן אוועק גענומן פון סיוחן אונג עוב . דס זענן צוויי
פעלקר , אכארי אונג פגעני (נחלת שור) די נחלה פון די
אויבעריגע פעלקר (קברות קני קניו קדמוני) מיינט מען די
דריי פעלקר קני אונג קניו אונג קדמוני (וכן דורש בפרשת
ביתנה שנקריי לאהרן) אונג אזו לערנש דר ספרי אין די
פרשה ווט איז געלערניגט מען זאל געבן צו אהרן מקננת ,
שטייט דארטן (על פן לא היה ללוי חלק ונחלתו) דרייבן זאל
דר לוי ניש האבן אונג חלק אונג אנהל (והיהר) על קני קניו
נקדמוני אין די לאנד פון די דריי פעלקר זאלן זיי אויך
קניין חלק ונחלה האבן ושבו נקדא דבריו רבי קלונימוס
אין דיא פקדים פון רבינו קלונימוס געשיגען מיר ויהי
נרטיסין כספרי) אזוי האבן מיר געלערניגט אין ספרי (ונחלה
לא יהיה לו) דער שפט לוי ניש האבען אנהל
(אלו נחלת חמשה) דאס מיינט מען דיא נחלה פון פינף
ברידר (אלו נחלה שבעה) מיינט מען די נחלה פון זיבען
נחלה פון פינף שבטים אונג דיא נחלה פון זיבען שבטים (ונחלה
וויי' משה מיש והושע צוואמען האבן נאך צוטיילט דיא
שבע מנשה) ווארום משה הט געמאכט ירשון אנהל צווא
(ויהושע הנחיל ליהודה ואשרים לחצי שבע מנשה) אונג
אונג צום אנדערן האבן שבע מנשה (והשבע האחרים) אונג די
אוייגן גענומן ווייטע חלקים אין ארץ ישראל נאכדעם ווי
דרייבן דר ספרי גערמאנט פינף שבטים בעזונדער
הט גערעט צו אהרן ואונג צום נאנצען שבע לוי (בארץ לא
פון דיין חלק : (ג) ופאת העם) . (ולא פאת הכהנים) אויב
נתקבה צווא איין אנדער פון : ואם שור אם שהו . אויב ער
שעכט מתוך דארף ער ניש געבן צום פון די ורוע לחיים
כף של יד) איין פאדערשע פום פון קניה די גאנצע פאלקע :
והלתיים . מיינט מען די באקין (עם הלשון) מיש דעם צונג

דעת וקנים מבעלי התוספות

האם ואילו הכי לא יקח נחלה עמהם : (ג) סאת וזבחי הובח .
פי' שוחטי השחימה ולא זבח קרבן משש קאמר שחרי ורוע

פארום מלת מחנות מכהמתן לכהן אחר והלויס הן כספק אם הם
נחלת ואם נעלו לא יחזרו : ש דלויס הלוי כהמס פתח והכל משמע
ככלל הכס לא הם והמוליד מחביו עליו הוליה לביכר הם פארום
כין שור כין סה ומחין אי כחיו כהמה סתם גם מיה היה כמשמע
ת וכלאי קורין שויכיל : א דאס לא כן למה לו העלם על לחי כלל
פירוש לתורת אלהים

שפתי חכמים

ופסיו בו נמי . רל"ס : צ ר"ל הקד"ה הכניח לת אכרה סתן לרעו
עברה עממים שבעה נתן להם עכשו וקני וקצו וקדמוני יתן להם
למחוד לבא : ק ר"ת חרש ר' אחים מן האם ראוין שזעון סודה
ישכר וטבן האלו ומאס אחת אחו לרין מועט עמי : ר סהכניהם
ככלל הכס לא הם והמוליד מחביו עליו הוליה לביכר הם פארום
כין שור כין סה ומחין אי כחיו כהמה סתם גם מיה היה כמשמע
ת וכלאי קורין שויכיל : א דאס לא כן למה לו העלם על לחי כלל

דעם פאלק אבר ניש פון די אנדרי פהנים מאת פון
די וום וועלן שעקטין דם שעקטונג אם שור אם שה
סיי זיי וועלן שעקטון אאקס אדער אשאה אבר אז
זיי וועלן שעקטון אמתה דרפען זיי גאר ניש געבין
דיא פהנים ונתן אונג ער זאל געבין צום פהן דיא
פאדערשע פאלקע אונג די באקין אונג דעם קאמאן זיי :

נאך דעם מוש פון יהושע יי הוא נחלתו נאם ער איז
זיין ירושה פאשר אזו ווי נאם האם צו אים גירעט
אונג האם צו אים גיואנט בארץ לא נתחל אין וייער
לאנד זאלקטו ניש ירשיגען זני חלקך איך נאם בין
דיין חלק (עין רש"י) : (ג) וזה יהיה משפט אונג דם זאל
זיין דר דין פון די פהנים וום זיי זאלין געמען פון

מצות השם

נתקח ונתן לפנן קורע והלתיים נתקבה . דאס איז דיא מצוה
אז פון זאל געבן דעם פהן דיא אדעם אונג דיא קין

באקען אונג דעם קאמאן אונג דיא מצוה ניש זין אין דעם
בית הסקדש :

הרועה ורועה וקבתא: והקבה: הראשית הגנה תירושך
ירוש עבדך המרה ומשקה וירוש גזא דענה ויצהרך וראשית גזא צאנה תתן

ה"א ראשית שמים לב ממונת מן תתן לה: וראשית גזא סע קלו קלו קלת: סתן לו טעה ויה פסחים לו חולין קלה קלו:

בעל הטורים

(ד) ראשית דגני. כתי' משמרת: גז. ב' כמסורה גז לאתך כמסר על גז היינו דלמדין שדריך ליתנו לו כפואת מלוקן ויהו כמסר על גז

בית יהודה

והדין שמונת ב' היו אומרים. ורוע תחת יד ג שנלמד (כמדבר כה) ויקח רומח בידו. להייס. תחת תפלה טנא' (תהלים קו) ויעמוד פתח ויפלא. והקבה. תחת האפה אל קתה: (ד) ראשית דגני. זו תרומה ולא פ' בה שיעור אבל כרבותיו נתנו בה שיעור עין יפה א' מחרבונים עין רעה אחד מכסים בזונית אחד מהמסים וכמכו על המקרה שלא לפחות מאחד משמים טנא' (ומקראל מה) ושמים ד האיהפ תחומר ה השעורים שמית האיהפ הלי טנא' וכשאתה נתן ויה טנא' לכו הרי א' משמים שהכור טלמים סתין: וראשית גז צאנה. כשאתה גזוז לאתך ככל טנא' תן ממנה ראשית: לכה ולא פ' בה שיעור וכרבותיו נתנו בה שיעור אחד מ' (חולין קלו) וכמה לאן חייכות בראשית הנו חמש רחלות שנלמד (ט"ח כה) וחמש לאן עשויות ח רכי עקיבא אומר

איו תרומה ויה פירש בה שיעור) אונ דיה תורה הם גוש כבהני נתנו בה שיעור) אפער ד רבן האבען נזאנט ווי פיל ווס און אנזוכר מענטש גיט ער תרומה צום פלן איינס פון פאר איינס פון זעקציג (בינונית אהר כהמשים) מיטגעע מענטשען שישש) דיה תבמים האפן גענופן וייפרע רייד פון דינס זעקציג (שנאפער) ווארום עס שטייט אין פסוק וישיהם את געסען אהעקסאל פון אפאה פון אכור גערשטן ואכור איו נוארום אפאה איו דרייא סאהו (שנאפיה נתן חצי סאה בבור) שישש) איו דס איינס פון זעקציג (שנאפער שישש סאין) ווערט מינט (שנאפיה נתנו צאנה פל שנה) גערער יאהר ווען דוא דס גערשטע פיסאל וואל ווס דו וועסט גערשען זאלסטו געבן דו וועסט שיערין דו וואל פון דו געשען נתן פנינה ראשית פלן) דס וואל פון דו תורה וואל פיל וואל פיל ווען געבן פלן וירבולתו נהנו בה שיעור) דו רבן האבן געזאגט ווי פיל וואל מען פונט וועבן צאן הייכות בראשית הנו וויא פיל שעפעסט וואל מען שיערין מען וואל דאספון פון וויא געבען דיה ערשט געשערענע וואל צום פלן וקחש רחלות פיהך שיששען (שנאפער) ווארום עס שטייט אין פסוק (והפיש צאן גשיות)

איו תרומה ויה פירש בה שיעור) אונ דיה תורה הם גוש כבהני נתנו בה שיעור) אפער ד רבן האבען נזאנט ווי פיל ווס און אנזוכר מענטש גיט ער תרומה צום פלן איינס פון פאר איינס פון זעקציג (בינונית אהר כהמשים) מיטגעע מענטשען שישש) דיה תבמים האפן גענופן וייפרע רייד פון דינס זעקציג (שנאפער) ווארום עס שטייט אין פסוק וישיהם את געסען אהעקסאל פון אפאה פון אכור גערשטן ואכור איו נוארום אפאה איו דרייא סאהו (שנאפיה נתן חצי סאה בבור) שישש) איו דס איינס פון זעקציג (שנאפער שישש סאין) ווערט מינט (שנאפיה נתנו צאנה פל שנה) גערער יאהר ווען דוא דס גערשטע פיסאל וואל ווס דו וועסט גערשען זאלסטו געבן דו וועסט שיערין דו וואל פון דו געשען נתן פנינה ראשית פלן) דס וואל פון דו תורה וואל פיל וואל פיל ווען געבן פלן וירבולתו נהנו בה שיעור) דו רבן האבן געזאגט ווי פיל וואל מען פונט וועבן צאן הייכות בראשית הנו וויא פיל שעפעסט וואל מען שיערין מען וואל דאספון פון וויא געבען דיה ערשט געשערענע וואל צום פלן וקחש רחלות פיהך שיששען (שנאפער) ווארום עס שטייט אין פסוק (והפיש צאן גשיות)

דעת זקנים מבעלי התוספות

להיט וקביה נוהגין בתולין אבא לא כמקורשין כדמסקי בבסי חולין פ' הרועה ובהי לדברת ברבית שותפין: (ד) ראשית דגני. און לה שיעור אלא ששריה נברין שלא יגשה אדם כל גרנו תרומה פייכך אחויל חסה אחר פורשת אחר הכרי אמנס ברחמינו נתנו בה שיעורין עין רעה אחר משישם עין יפה אחר מט' בינונית אחר מחמשים ואסטובה אפאה אחר משישם דכתוב ששית האיהפ מחבר החמשים ואיהפ שלש סאין וואכ' ששית האיהפ הרי חצי סאה וכו' הרי וישית סאה הרי חצי סאה לשלשם סאין והיינו סאה כשישים. עין יפה אחר מארבעים דכתיב וששיתם את האיהפ פתכו החמשים ומחבר השעורים וששיתם שתי ששיות וששית האיהפ של מילה הרי שלש ששיות ששיתם סאין הרי חצי סאה ל' בינונית אחר מחמשים וכתבי גבי שלל סאין אחר אחר מן החמשים וקא קרי ל' תרומה וגם לשון תרומה תרי מסאה: וראשית גז צאנה תתן לו. בפרק ראשית הנו מפרש רבנינו שיהא בו כרי נתניה שיהו לו צמר כרי לעשות אבנם:

פירוש לתורת אהיים

(ד) ראשית דגני תירושך ויצהרך דס גערשטע פון דיין קארען אונ פון דיין וויין אונ פון דיין אייל (עין גי') מצוה

והקו בראשית דגני תירושך ויצהרך וגו' תתן לו. דס איו די מצוה אז מען ואל געבען (תרומה גידולה) צו דעם פלן און זענען תבמים האבען פתקו געווען אז איון (עין גשה) ואל געבען איינס פון שיעורין דעם פלן אונ איין פיישער פאן ואל געבען איינס פון פופציג צום פלן אונ איין פלעכטער ואל געבען איינס פון זעקציג צום פלן אונ מען דארף אפ צו שיערען

דיא בעקטע פון זינע תבואות אונ פון זיין וויין אונ זיין אייל דיא מצוה גייט אן ווען דער דין פון תרומה גייט אן: (תתן) וראשית גז וגו'. דאס איו דיא מצוה אז מען דארף צו געבען דעם פלן (ראשית הנו) דאס הייסט דאס ערשטע שיעורין וואס פון וועסט אפ שיערען פון זינע שיקא אונ דיא מצוה גייט אן אין ארץ ישראל:

אונקלוס

דברים יח שופטים קט

הַעֲמִידִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה: הַחֶלֶק
בַּחֶלֶק יֵאָבְלוּ לְבַד מִמֶּכְרֵי עַל-
הָאֲבוֹת: ס כִּי אֶתָּה בָּא אֶל-
הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:
לֹא-תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כַּתּוֹעֲבֹת

אֶהְיֶה לְנֹאֵי דְמִשְׁמִישׁוּן
תַּמְּוִן (בְּצִלוֹ) קִדְּמֵי יְיָ: הַחֶלֶק
בַּחֶלֶק יֵיבְלוּן כִּד
כַּמְּפֻרְתָּא דִּינִי בַּשַּׁבְּתָא
דִּכּוּן אַחְרֵינוּ אֲבֹהֵתָא:
ס אַרְי אֶתְ עַלְלָא לְאַרְעָא
דִּי אֱלֹהֵךְ יִהְיֵב לָךְ לֹא
תִיבָה לְמַעֲבַד כַּפְּשׁוּת

הו"א חלק מכל מה שיש לו לא הלמד שבת מה
ר"ס דר מטהרין מה ע"י ית מנ:

רשב"ם

(ח) לבד מסכריו על האבות. לבי השטח כפי איש מאת מכרו אם יש לו
שום קרוב סמוכתי שיהיו לו קרובו לשטחה הוא יש לו רשות להקריבו
שואל טוב למר שהמקן שאלו כאורים ולא כאזב:

בית יהודא

בקרבת הבית סמכות הרגל פון דעסשונענען זענען זיי
מקריב קרבנות צוואמען מיט אלע פהנים פון דעם משמר
אָבער נאר די קרבנות וואס מען איז מקריב וועגן יום טוב
(כגון סיפסי הרגל) דהיינו די קרבנות סופח פון יום טוב (ואף
על פי שאין המשמר שלהם) אפילו די משמר איז גיט ווערר:
(ח) וכלק חלק יאכלו. זאגט רש"י וכלקד שהזקקן בעירות
ויבשר שגרי תפסות דר פסוק דערגוט אונד די פהנים וואס
זענן געקומן צו יום טוב און האבן מקריב גווען די קרבנות

בעל המוריס
(ח) חלק. ב' בתוספת חלק יאכלו כהן הנושא על הכלים
לדמיתין כהן בעל מוס חלק בקדושים אף על פי שפסול בעבודת וביט
לפי שינוע על הכלים: (ט) כי אתה בא. סאך בא

רש"י

מוספי הרגל ל וטעם ש אין המשמר שלהם: (ח) חלק
בחלק יאכלו. מלמד שחולקין בעורות וכבשר שעירי
הטאות מ יכול אף בדכריו הבאים שלא מתמת הרגל כגון
תמידין ומוספי שבת ונדורים ונדכות ת"ל לבד ממכרו על
האבות חוץ ממה שמכרו האבות בימי דוד ושמאל סאכעו
המשמרות ומכרו זה לזה עול אתה שנתן ואני חטול שנתני:
(ט) לא הלמד לעשות. (מטהרין מה) אכל אתה למד

פון מקפידים ודס איז עולות און תפאות צוואמען מיט דעם
די עולות און פון דיא תפאות און מיט די פלייש פון דיא
(יכול אף בדברים הבאים שלא מסמך הרגל) איה וואלט מייגן
זאלן אויף די פרעמדע פהנים מקריב זיין צוואמען מיט דיא
דהיינו די קרבנות המידה און מקפידן פון שבת און גדרים
האבות אויער דיא קרבנות וואס זענן פארקויפט געווארען
שנאבעו המשמרות וסכרו זה לזה פול אמת שפתך באני אמו:
די וואכן איינער צום אנדערן אין דיא צייט פון דוד המלך
צוואנציג המשמרות און זיי האבען פארקויפט און געזאגט
מקריב זיין אין איר קרבנות, און איה וועל געמען איין
דס קען גיט גיענדערס ווערן, נאר יעדער משמר איז מקריב
שפתי

פון דעם צוואמען מיט דעם
די עולות און פון דיא תפאות און מיט די פלייש פון דיא
(יכול אף בדברים הבאים שלא מסמך הרגל) איה וואלט מייגן
זאלן אויף די פרעמדע פהנים מקריב זיין צוואמען מיט דיא
דהיינו די קרבנות המידה און מקפידן פון שבת און גדרים
האבות אויער דיא קרבנות וואס זענן פארקויפט געווארען
שנאבעו המשמרות וסכרו זה לזה פול אמת שפתך באני אמו:
די וואכן איינער צום אנדערן אין דיא צייט פון דוד המלך
צוואנציג המשמרות און זיי האבען פארקויפט און געזאגט
מקריב זיין אין איר קרבנות, און איה וועל געמען איין
דס קען גיט גיענדערס ווערן, נאר יעדער משמר איז מקריב
שפתי

לא הליל אלא ובה וסרת ככל אוח נפשו אלא כהניו הכאים לרגל
אורי שיקריבו ככל אחיסם בני המשמר. ולעסע אף קשה ליל אל
המקום אשר יבחר ה' לא הליל אלא אל הנוכח אשר לפני ה' וסרת וגו'
ולעסע ב' לבד קשה ליל ככל אוח נפשו לכן נכיר גם לעסע ראשון

פירוש לתורת אלהים

וואס שטייען דארט פון קאט אין בהמ"ק (פייני רש"י):
(ח) חלק בחלק יאכלו ער נעמט א חלק גלייך מיט דיא
פהנים פון דעם משמר פון דעם פלייש פון דעם
קרבת תפאות און פון די פלע פון די קרבנות וואס מען
איז מקריב פון יום טוב וועגן אָבער די קרבנות וואס
גיט פון יום טוב וועגן דהיינו פון דעם קרבן תמיד
אדר פון דעם קרבן מוסף פון שבת נעמט ער גיט
א חלק לבד חוץ וואס די געלמדין האבן פארקויפט דס
מיינט מען וואס דוד המלך און שמואל הנביא אין
ויערע ציימען האבען דיא פהנים צווישען זיך
גימאכט אז אלע וואך זאל איין אנדערער משמר
מקריב זיין (עייני רש"י): (ט) כי אתה בא אל הארץ אשר
זי אליה נתן לך אז דו וועסט קומען צו דעם לאנד
וואס דו זיין נאט וועט דיר געבן לא ואלסמו גיט גערגען

(ח) חלק בחלק יאכלו. דוד המלך ע"ה האם געזאגט שלום רב
לאהבי הירחך. פיל פרידען איז צו די מענטשען וואס האבן
זיב די תורה, פאר וואס האם ער גיט געזאגט גלוימדי תורהך,
צו דיא וואס גערגען דיא תורה, ו זייל גיט אלע מענטשען גערגען
תורה, סידורים, געזיגן תפאות, זייא האבען קיין צייט צו
לערגען תורה, מאכען זייא אשפתות מיט אפפערן ער זאל לערגען
תורה און זייא זינען אים פרנסה, און ער גיט זייא א חלק פון
זיין תורה, וזייל זייא האבען זיב דיא תורה מאכען זייא אוי
אשפתות, זאגט דוד המלך ע"ה אפילו דיא מענטשען זייא
לערגען גיט אלע דיא תורה, נאר וזייל זייא האבען זיב דיא
תורה מאכען זייא אשפתות וועגען תורה וועט צו זייא אויך
זיין שלום, דאס זאגט דיא תורה חלק בחלק יאכלו, דער געגן
מיט דעם בעל הבית וואס גיט אים פרנסה, וועלען זיך גלייך
סייען, וזייל דיא אלסערין האבען אויך אזו פארקויפט תורה
פאר פרנסה, זוכויען און יששכר, לשמען אחי עמיה. דאס
מיינט מען לבד מסכריו על האבות:

צו זאגן די אומווינדדיגע זאגן פון די פגענים (פייני רש"י):

וּדְרַשׁ אֱלֹהִים: יב פִּי־תוֹעֵבֶת
 יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹהִים וּבְגִלְגַּל
 הַתּוֹעֵבֶת הָאֵלֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ: יג תָּמִים
 תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: חֲמִישִׁי יד כִּי
 הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶתָּה יוֹרֵשׁ
 אוֹתָם אֲל־מְעַנְנִים וְאֲל־קַסְמִים

וְתַבַּע מִן מִתְיָא: יב אַרְי
 מִרְחָק יי כָּל דִּיעְבַּד
 אֲרִין וּבְדִיל תּוֹעֵבֶתָא
 הָאֵלִין יי אֱלֹהֶיךָ
 מִתְרַךְ יִתְהוֹן מִקְדָּמָךְ:
 יג שְׁלִים תִּהְיִי בְּדַחֲלָתָא
 דִּי אֱלֹהֶיךָ: יד אַרְי
 עִמְמִיָּה הָאֲרִין דִּי אֶתָּה
 יִרְתִּי יִתְהוֹן מִן מְעַנְנִיָּא
 תו"א וְזוֹת הִיא סִבְרִין סֵה: יז טוֹעֵבֶת
 מִכְלִין ט: תָּמִים תְּהִיב פְּתִים קִיב:

בער הטורים
 (יג) תמים: ת' גדולה שם: יז טוֹעֵבֶת
 כתמימות כליו קיימת מאלף ועד תי"ו:

רשב"ם

לדרוש את הקב"ה ואת נבואי המצות. כי שוכני על חטונותיהם הנגידים
 להם ברות השופט: (יג) תמים תהיה וגו'. וסמנו דרורש ולא מן המצות.
 ולפי כי סמנה הקב"ה בם את ישראל כן כח ברות השופטת להגיד על

כמו חבר אנכי לכל אדם וראוי. ירך גדר כחך וגול שמועם כשמה היה
 לי לומר וחבר חבר מן ירך ירכו גולו. הברים קשויים לקולך ובחיה
 סצאחי אחרי כן בסרי סדר כדברי: (יב) מוריש אותם. כי אינם חושבים

בית הורא

כשוף בריינטם עד צוואבן שלאבן: יג ירשין אדרע אנדערע
 תיות צו איין ארם: וישאל אבו. זאנט רש"י וזה פשט
 ששבו פתיהם) דם איז אבין בשוף וום הייבס פיתום ויגדר
 משחית) עד רעט פון אונטער דעם ארעם וסגלה אה הפת
 בבית השחי שלו) עד נעמט אמת אונ לייבט אים אונטער
 זיין ארעם. אונ דר מת רעט: ויירעניו. מיינט מען ייבניס
 עץ חיה ששקה ירוע לחיך פוי ויפריד העץ על ידי הפעולה
 עד נעמט אבין פון אמיה וום הייבס ירוע. אונ עד הארש
 דעם ביין אין מויל אונ דר ביין רעט. דם ווערט געמאכט
 מיט פלש: וירוש' א' הפתים. מיינט מען וכלי הפעולה

שמלך נהשים או עקרבם או שאר חיות למקום אחד:
 וישאל אב. זה מכשפות שמו פיתום ומזכר משחית
 ומעלה את המות בבית שהיה שלו: וירעניו. מכניס עלם
 חיה שמה יתוך פיו ומזכר העלם ע"י מכשפות:
 ודרש אל המהים. כגון המעלה ס בזכותו והשאל ע
 בגלות: (יב) כל עושה אלה. (מכות כד ספרי) עושה
 כל אלה לא נא' אלא כל עושה אלה חפילו אחת מהן:
 (יג) המים תהיה עם ה' אלהיך. התהלך עמו בתמימות
 ותלפה לו פ ולא תהקר אחר העמידות אלא כל מה שיבוא

אדרע קאפ פון אמת זא' רירען: (יב) וכל עושה אלה.
 פסוק דר נום סנהט די ארע זאבן (זאא) נאר עם ששיט ודי
 אפילו עד סנהט נאר איינס פון דוא זאבן האט אים
 (הההלך עמו בתמימות) זאקסט זיין מיט הקב"ה מיט
 אחר התמידות) זאקסט ניש פירען ביי די מכשפים וואס עם
 וועט זיין נאך כל מה שיבוא ירוע קבוע) זאקסט אונטערען מיט באנגקייט

הנשאל בגלותו עד פאקט מיט בשוף אמת זא' רירין.
 זאנט רש"י (עושה כל אלה נא נאמר עם ששיט ניש אין
 ארע עקששן נום סנהט דו זאבן נאפילו אחת
 הקב"ה קיינט: (יג) ותמים תהיה עם ה' אלהיך. מען מיינט
 באנגקייט (והצפה יו) זאקסט האפן צו הקב"ה (ולא תהקר
 נועט זיין נאך כל מה שיבוא ירוע קבוע) נאך ארען

חכמים

תיוח כנתינת אב זה הפעולה בטרם והשגל בגלותו ודרש אל החתי
 זה המרעיש עליו ולן כחת הקדמות והא דהבא רש"י הספרי והבית
 תלמוד שלנו יל' לפני שהוא יותר קרוב לפשות: פ ריל אחת אל
 תעשה כמו שמוסין הע"א אלא תמים תהיה שמתלך עמו כחמיות

רש"י רוחו וסוגר עיני הכריות שרואה להם כלו פשה דברים
 טל פלא ולינו עושה כלום: ס ריל שמועה המת על זכרות שלו
 ומזכר עם: ע פי בגלותו מן המת הנוטלת על הארץ ועונה מה
 שזאלס לו ע"י מכשפות כך הוא נדלס כפמרי. ובספר ארבע מיתות

פירוש לזרות אלהים
 פאר דיר: (יג) תמים דו זאקסט זיין נאנץ מיט דיר
 נאט דו זאקסט ניש נאך פארששן נום וועט אקאל
 זיין נאר נום עם וועט אוף דיר קומן זאקסטו מקבל
 זיין באהבה: (יד) כי תגויס (נארום די פעלקר וואס
 דו וועסט זיין זרשיען אל סגנינים זיי הערען צו די
 פישוף מאקערס נאפה אונ דיר האט דיר זיין נאט ניש

ישאל אונ אזו איינר נום פירענט דעם כישוף מאקר
 נום הייבס אוב וירעוני וירוש אונ אזו איינער נום
 פארשט צוא מתים (זיין רש"י): (יב) כי תוצבת יי
 ונארום דאס איז מיאום ביי נאט ווער עם מוט די
 ארע זאבן אפילו איינס פון די זאבן ויבול אונ וועגן
 די אונטערדיקייט יי מוט דירין נאט זיי פר מרייבן

מצות השם

משלים על התורה
 (יג) תמים תהיה וגו' דר אה"י שרייבט למשל אנכיר האט
 נעמאס זא איינציגען וזהו. עד הט אים געגעבן שיינע
 קליידער אונ נט עמען אונ טריגען. דר קינד הט זיך
 באהעפט צו שרעכטע חברים, עד הט ניש געוואלט פירען
 אונ הט געקאפן פיל שרעכטע מעשים נום דר פאטער הט
 זיך געשעמט, עד הט אים געזאנט מוסר אונ עם הט ניש
 געהאלפן, ביז דר פאטער הט פון אים נאך גענומן זיינע
 הט ניש געקאט וואהני צו זיין איז עד געזאגען אין בית
 המדרש

אפיון מן אחיה האם הייבס ירועני אונ דיר מנוה גייט
 זאן איה יערער ארם אונ יערער צייט:
 (תקסו) וירוש אל המתים. נאט איז דיר מנוה אז מען פאר
 ניש פאן כישוף דירך מיינע אדרע מען זאל יך אים
 רונגענען א נעכטיגען איה דעם בית הקברות אז איין מת
 זאל יך צו אים בזמן יון אונ די מנוה גייט זאן איה יערער ארם
 שיינע קליידר אונ הט אים ארום געשריבן פון שטוב, עד

יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כִן נָתַן לָךְ יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ: ^{טו} נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ
 כְּנַנְי יָקִים לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו
 תִּשְׁמָעוּן: ^{טז} כֹּל אֲשֶׁר־שָׁאַלְתָּ
 מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֵרֵב בְּיוֹם
 הַקָּהֵל לֵאמֹר לֹא אִסַּף לְשִׁמְעַ
 אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֶת־הָאֵשׁ
 הַגִּדְלָה הַזֹּאת לֹא־אֶרְאֶה עוֹד
 וְלֹא אָמוֹת: ^{יז} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו

וּכְן כַּסְפֵּי שְׁמָעוּן וְאַתָּה
 לֹא כִן יְהִי לָךְ יְיָ
 אֱלֹהֶיךָ: ^{טו} נָבִיא מִבְּיַדְךָ
 מֵאַחֶיךָ בְּיוֹם יָקִים לָךְ יְיָ
 אֱלֹהֶיךָ כֹּל אֲשֶׁר תִּקְבְּלוּן:
^{טז} כֹּל דֵּי שְׁאַלְתָּ
 מִקְדָּם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּחֵרֵב
 בְּיוֹמָא דְקָהֵלָא לְמִימְרָ
 לֹא אוֹסַף לְשִׁמְשַׁע ית
 קַל מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵי וְיַת
 אִשְׁתָּא רַבְתָּא הַדָּא לֹא
 אֲחִיז עוֹד וְלֹא אָמוֹת:
^{יז} וַיֹּאמֶר יְיָ דִּי אוֹמְרֵי דִּי

תנ"א חלו יבמות 5

רשב"ם

בעל המורים
 (טו) נביא מוקרב. המסוק מחיל וממיו בנין לומר שלע
 נון שערי בינה ויש בו י' תיבות לומר ששמעו לו כמו לוי
 הדיבור: כמנוי. בני ענו: ששמעו. כי בתורה חלו שמעון
 קטן גדול שמעון כלומר אחד קטן ואחד גדול שמע חלו:
 עליכם ע' וקנים וגם כאשר ישאל ישראל נביאים יוחן לכס נביאים:

מי השערים: (טו) נביא מקרבן מאחריך כמנוי. ישאל לך מצוה שבחורה
 ולא כמנוי והחיל חלום שיאמר לך לעבור ע"י. ומה שבחוב ולא קם
 נביא עוד בישראל כמשה רבי מירושלם כמס שמשרש אשר ידוע ה' פנים
 אל פנים. אבל להאמין להקב"ה יוא כמותר ולדבר אמת במוט. ולא
 (טז) ככל אשר שאלת. ככל עולה ע' לומר ששמעתי לשאלתכם ושמתי

בית יהודא

עליך קבל בתמימות ולו תהיה צ' עמו ולחלקו: (יד) לא כן
 נתן לך. הקב"ה לשמוע ק חל מעוננים ואל קומים שהרי
 השרה שכניה על הנביאים וזורים ותומים: (טז) מקרבך
 מאחריך כמנוי. כמו שלח ר מקרבך מאחריך יקום לך
 (יד) ולא כן נתן קה ה' אֱלֹהֶיךָ. הקב"ה האם צו דיר גיט
 וואס די עינים וויסערעדע אונ ווס די מקששים זאגען ושחרי
 געמאכט רהען זיין שכינה אויף די נביאים אונ אויף דיא
 (טז) ונביא מקרבך מאחריך כמנוי. משה קם געזאגט צו
 (קנים קה ברייער. וקנים קה תפתי) און אנביא וועט דיר

אונ מיט צופירען וואָס פֿשענדיג זאָגען פֿל סה דעכיר
 דקמא קטב עכיר. אַיִן ווס הקב"ה טוהם, איז דס צו
 געזיין וואָו תהיה עמי וְהִלַּכְתָּ אִתּוֹ וְנִעַמְטוּ
 זיין מיט הקב"ה אונ וועסט זיין דר תִּלַּק פון הקב"ה, נאר
 הקב"ה אַיִן וועט אויף דיר אכטונג געבן עס זאָר דיר
 קיין שְׁעֵעֲכֶם פֿרעסען אונ דו זאָסִט דִּיקִיִּךְ ויין אויביג:
 און גייען וְלִשְׁמָעוּ אֵל כְּעִנְיֵיךָ וְאֵל קוֹסְמִים) דו זאָסִט הערן
 השרה שכינה על הנביאים וזורים ותומים) וזארום הקב"ה האט
 אורים ותומים, זיין ווען דיר זאָגן אַיִן ווס דו דארפסט וויסן:
 פון דיינע ברייער (קנים קה תפתי) און אנביא וועט דיר

שפתי חכמים

ה' אלהיך להיות שא"ל להוכיח פה אלהיך המורה ככ"ו תחית
 הסיבה שהוא אלהיך והוא בעל הכח והממשלה אשר אלהיך אל
 האד"ו וכו' תמים תהיה עס ה' אלהיך שגור שא"ל אלהיך ראו
 להשתדל להיות עמי ולהכניס בי והכל שהוא סיפור דברים א"ל
 למלת אלהיך אלא לשם ה' כמו ראו קרא ה' בשם ורכים
 כמוהו. והא דלא נקט עס ה' כדי שלא תחשוב שקולר בלשונו.
 הרכים: ר ר"ל הא תחיל ולא קם נביא עוד בישראל כמשה

ותלפה לו כו': צ כך תפרש הקרא תמים תהיה ר"ל שחלפה לו ולא
 תחוקר וכו' ולא עס ה' אלהיך ר"ל תהיה עמו ולחלקו: ק ר"ל שאל
 תהיה לך כי פשוטו של מקרא ותהיה לא כן נתן לך ה' אלהיך משמע
 שהוכיח מקדם ע"י שלא יסוה בו קוסם ומעטן ומנחם ויחיל חלינו
 שהוכיח ע"י וע"י הוכיח בזה לזה לך שלא תעמט אל מעוננים וקוסמים
 שהרי לך השרה שכניה על הנביאים כדי ששמע אל הנביאים ולא
 למעוננים וקוסמים והא דנקט רש"י הקדוש בתוך הוא כמקום

פירוש לתורת אהרן

לאמר דו האסמ גיזאגט לא אספ איך ווייר גיט מער
 הערען אין מיין זאָמס קול וואָ האָש אונ דס גרוסי
 פייער ווייר איך מער גיט זעקן ולא אַמוֹת וועל איך
 גיט שטארבן: (יז) ויאמר יי' קם נאָש צו קיר גזאָגט
 חייכי וזי האָבן גוט גיטאן ווס זי האָבען גירעט:

און גייען: (טז) נביא איין נביא פון צווישען דיר
 פון דיינע ברידר און ווי איך יקום וועט צו דיר דין
 נאָם אוף שְׁמָעֲלֵען אַיִן צו אים וְאָלֵם איר הערען:
 (טז) ככל אזוי וויא דו האָסמ בגערט פון דין נאָם
 בחירב אין חורב ביום אין דעם טאג פון איין זאָמלונג

משלי יהודא

מצות השם
 (תקסו) נביא מקרבך וכו'. דס איז די מצוה אז איין אספ"ה נביא
 זאי קען צו הערן אג די כפינה גיט אן אוף יעדער אָרם:
 אונ דר קינד איז געווארן איין נאָגן אַנדֶר קענטש,
 קינד פארקעסען וואָס עס איז געווען אונ איז נאָה אַמאָהֶ
 איז ער נאָה אַמאָהֶ ארוםפרייען וויא פרייער, איז ער נאָה אַמאָהֶ גוט געווארן.

הסדרש לערנען, עס איז אוועקגעזאָגט עפליכע טעג,
 ער קם געווען ער קם גיט צו: עסען אונ גיט וואָ צוא
 שְׁלֵאָטן איז ער געקומן איבערעסן דעם פאטֶר, דר פאָטֶר
 קם אים געגעבן אַזעלכע טעסן אונ פרייען אונ קליידר וויא
 אַיִן איז געווארן צו נאָפן, אין אַיִן שְׁעֵעֲכֶם קם דס
 שְׁעֵעֲכֶם געווארן, דר פאָטֶר האָט אים נאָה אַמאָהֶ ארוםפרייען וויא פרייער, איז ער נאָה אַמאָהֶ גוט געווארן.

אונקלוס

דברים יה שופטים קיא

הַיְטִיבוּ אֶשֶׁר דִּבְרוּ: יי נְבִיא אֲקִים
 לָהֶם מִקְרֵב אַחֵיהֶם כְּמוֹךְ וְנִתְתִי
 דְבָרֵי כְפִיו וְדַבֵּר אֵלֵיהֶם אֶת כָּל־
 אֲשֶׁר אֶצְוֶנּוּ: יט וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר
 לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִדְבֹר
 בְּשֵׁמִי אֲנֹכִי אֲדַרֵּשׁ מֵעַמּוֹ: כ אֵת
 הַנְּבִיא אֲשֶׁר יוֹדֵד לְדַבֵּר דְּבָר
 בְּשֵׁמִי אֶת אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי לְדַבֵּר
 וְאֲשֶׁר יִדְבֹר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים

נְבִיאֵי: יי נְבִיא אֲקִים
 לָהֶן מִנּוּ אַחֵיהֶן כְּמוֹךְ
 וְנִתְתִי פִתְגָמֵי כְּבוֹדָתִי
 בְּפִימָה וְיִכְלַל עִמָּהֶן
 יֵת כָּל דֵּי אִפְקֻדָּה:
 יט וְיֵהִי גִבְרָא דֵּי לֹא
 יִקְבֵּל לְפִתְגָמֵי דֵּי יִכְלַל
 בְּשֵׁמִי מִיִּמְרֵי יִתְבַּע
 מִנָּה: כ בְּרֵם נְבִיא דֵּי
 יִרְשַׁע לְמַלְלָא פִתְגָמָא
 בְּשֵׁמִי יֵת דֵּי לֹא
 פִּקְדֻתָּהּ לְמַלְלָא וְדֵי
 יִמְסִיר בְּשׁוֹם מַעֲוֹת

הו"א אולי DE: אך נכונה DE:
 בעל המורים

(יה) נביא אקים לם, נביא זה וזה ימיתו זה
 הוכיח וזה הוכיח וכו' כדליתא כנסקתא:

בית יהודה

הקב"ה אויפֿשטעלן אויף מיין ארץ וכו' נביא נביא (קב"א) אז
 וועט זיין פון איין נביא צום אנדערן נביא. איין נביא וועט
 שטארבען וועט זיין איין אנדער נביא אויף זיין ארץ:
 (כ) וְאֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי לְדַבֵּר. אים האב אויך נישט געבאטן
 צו ריינדן די נביאות (אבל צו צוויי צאמט) אבער צו אנדערע
 האב אויך געבאטן זיי זאלן זאגן די נביאות: וְאֲשֶׁר יִדְבֹר
 אֵין דַעס נאמען פון דיא עבדך וזה. ער וועט זאגען דיא
 דעס געזאגט ווי דר דין נאכאר אַתְּ הַסֹּסֵר וְלִחְמֵי אֶת הַבֹּתֵר
 אויב ער דעס מיינד געווען דעס געבליבע וואס הקב"ה דעס מיינד
 וועט. פון דעס טענה ויפת הנביא הוא, דארף מען הרגוע
 מען זאל ארויפגייען אבער ארום זיין האלדז אויב אים
 נביאים ווערען געהרגת דורך מענטשען (שליט) ער זאגט
 דעס די נביאות נישט געהערט פון הקב"ה ויפת שלא נאמר לו
 שפירי חכמים

תחתי וכן ש ממניא לנביא: (כ) אשר לא צויתוי לדבר.
 אכל ליתוי לחכרו: ואשר ידבר בשם אלהים
 אחרים. אפי' כוון את ההלכה לאסור את האסור ולהתיר
 את המותר: ומת. בחקק ג' מתחת כדוי אדם (ספרי)
 סנהדרין ע"ה) המתנבא מה שלא שמת ומה שלא נא' לו ולאמר

בשם אלהים אחרים. אז דר מענטש ווס וועט זאגן אזאך
 עבדך וזה האט אז געבאטן (אפילו כוון את ההלכה) ער
 ער דעס געאסרע דעס געבליבע דעס הקב"ה דעס געאסרע
 געווען. פון דעס טענה ויפת הנביא הוא, דארף מען הרגוע
 מען זאל ארויפגייען אבער ארום זיין האלדז אויב אים
 נביאים ווערען געהרגת דורך מענטשען (שליט) ער זאגט
 דעס די נביאות נישט געהערט פון הקב"ה ויפת שלא נאמר לו
 שפירי חכמים

לכיל והוכחתו ספרי המטון. הוא להחיותו מן המטונים והקטנים
 ולאמר שאיך לדר לא המטונים והקטנים כי ממיד יתו מקרבנך נכלים

פירוש לתורת אלהים

פון מיין נאמן וועגען אנכי וועל איך פארשטען פון
 אים: (כ) אַתְּ נָאֵר הַנְּבִיא דַעַר נְבִיא וְוֹאֵם וְוֵעֵט
 מוֹטוּוִילִיגֵן צו ריינדן פון מיניעט וועגען את אשר ווס
 איך האב אים נישט גבאטן צו ריינדן נאר איך האב
 גבאטן צו איין אנדר נביא ואשר ידבר אויב דער ווס
 וועט ריינדן אֵין דַעס נאמן פון אנדערע געטר אפילו

לפי כמו שלמי מקרבן מחזיק: ש פירוש כלי שלא יוכן שמדבר על נביא
 פרטי המטיד לקים אחריו כמו שמילכו טעונים הסוף אומר וכן מנביא

(יה) נביא איך וועל צו זיי אויף שטעלן אנביא פון
 זייערע ברודר אזו ווי דו ביסטן ונתתי את איך וועל
 געבען מיניע רייד אין זיין מויל וידבר אויב ער וועט
 צו זייא ריינדען אלץ וואס איך וועל אים גיביטען:
 (יט) וְהָיָה אֲוֹנֵם וְוֵעֵט זיין דַעַר מענטש ווס וועט
 נישט הערן מיניע רייד אשר ווס דר נביא וועט ריינדן

מצות השם

נתקח) אך הנביא אשר וגי. דאס איז דיא מצוה אז איין נביא
 קאר נישט זאגען איין נביאות פון נאמס וועגען וואס נאם
 האט אים נישט געבאטען אזו דיא מצוה גייט אן אויף יעדער
 ארץ אז יעדער צייט:
 (תקח) ואשר ידבר וגי. דאס איז דיא מצוה אז מען זאל
 נישט זאגען קיין נביאות פון דיא עבדך וזה וועגען
 אז דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארץ אז אין יעדער
 צייט:

משלי יהודא
 אזו אזו דעס זיך געפירט עטליכע סאחא. אסאחא דעס דר
 פאטער געזאגט צום קינד פיר ווס זאגן מיר נישט זיין ביינע
 גלייך. ווען איך גיב דיר נאם עשן אזו מרינקן אזו שיינע
 קליידר ווס דו האסט פארגעניגן פון מיר, האב איך קיין
 פארגעניגען פון דיר, אזו ווען איך געס פיי דיר אוועק
 דייע קליידר אזו דיין עשן אזו מרינקן אזו דו האסט קיין
 פארגעניגען פון מיר, וואסאמאס האב איך פארגעניגן פון
 דיר, מיר דארפן זיין ביינע גלייך ווען דו האסט פארגע-
 גיגען פון מיר זאל איך האבן פארגעניגען פון דיר, דאס
 געבליבע איז פיי וידן כח הקב"ה, ווען געגעסן וואס גווארען
 ודשן וקנה אל אלהים אחרים. ער דעס געגעסן וואס גווארען
 געגעסן

אונקלוס

עממיא ויתקמל נביא
 ההוא : כא וארי תימר
 בלבבך אכדון נדע ית
 פתגמא די לא מללה
 יי : כב די ימלל נביא
 בשמא די ולא יהי
 פתגמא ולא יתקם הוא
 רשב"ם

ומת הנביא ההוא : כא וכי תאמר
 בלבבך איכה נדע את הדבר
 אשר לא ידברו יהוה : כב אשר
 ידבר הנביא בשם יהוה ולא יהיה
 הדבר ולא יבא הוא הדבר אשר

כנביא הנוהג לישראל אהו וסופח לעבוד
 עבודה גלולים : (כב) ולא יהיה הדבר ולא
 ולגינה כי שבו מדרגת הרעה :

יבא , ובגון שאין השיב ומשום טובים שיבוא הקב"ה בשבילם הרי חוקיה חלה העשיה לו .

בית יהודה

למכרו והמתנבא בשם ע"ה ת אלל הכובש את כנולחמו א
 והעובר על דברי נביא והעובר על דברי עלמו מיתתן
 זיקי שמים שנא' אנכי אדרוש משמו : (כא) וכי תאמר
 בלבבך . עתידים חסם ב לו' כשיבא חגיגה בן עזור ומתנבא
 (ירמיה כו) הנה כלי בית ה' מושבים מנבלה עתה מהרה
 וירמיהו עומד ג וזוהו על העמודים ועל הים ד ועל יתר
 הכלים שלל גלו עם יכניה כבלה יוכחו עם גלות לדקיהו :
 (כב) אשר ידבר הנביא . (ספרי) ויאלתר דבר זה עמיד
 לבוא עליכם ותרשו שלא יבא ה' הוא הדבר אשר לא ידברו
 ה' והרגו אותו וזה"ש וז במתנבא על העתידות ו הרי שכל

נאר צו זיין חכר , דהיינו הקב"ה הט געזאנט די נביאות
 צו ראובן , הט ראובן דערקייילט צו שמעון וזם הקב"ה הט
 צו אים געזאנט , איו שמעון געזאנגן אין איין אנדער שקאט
 אונ הט גזא"ט די נביאות , אונ ער האט גיט געזאנט אז
 הקב"ה האט געזאנט די נביאות צו ראובן , נאר ער האט
 געזאנט הקב"ה הט דיא נביאות געזאנט ווהספנבא בשם
 צבירת אילים) אויב ער זאגט נביאות אויף דעם נאמן פון
 די געצין פירדער (אבל הספאט את נביאתו) אבער אז ער
 געהאטט זינע נביאות , הקב"ה הט אים געהייסן זאגען
 נביאות אונ ער וויל גיט זאגען ווהספנבא על דברי נביא אונ
 דר מענטש וזם טוהט גיט וזם דר נביא הט אים געזאמן
 ווהספנבא על דברי געצין) דער נביא אילין טוהט גיט וויא זיינע
 (מיתקן בידי שמים) זייער שטארקן אז דורך הקב"ה (שפארט) ווי הקב"ה הט
 פארשטן פון אים , איך וועל אים שטראפען : (כא) וזי האמר
 (כשיבא חגיגה בן עזור וינבא הנה בלי בית ה' מושבים סבבלה
 נביאות דיא פליס פון בית המקדש וועלען צוריקגעקערט
 געטודים ועל הים ועל יתר הפלים שלא יזו עם יכניה) אונ
 גענוג די פליס וזם אונ פון קבל וועלען ער צוריק קומען אין
 ישראל וועלן געבריינגט ווערן אונ פון קבל , דיא זיינן
 וזם זענן גיט פארשטיבן געווארן צוזאמען מיט דעם סוף
 וועלען אונ פון קבל וועלען ער צוריק קומען אין ארץ ישראל ,
 נאר ער הט געזאנט זינע (ירמיה אהו) זאלספון אים הרנגען
 דם איז ביי דעם מענטש וזם זאגט אויף זאמן וזם וועט זיין ,

שפתי חכמים

אחרים וזין הא וזכין חכמי אדרוש משמו דהיינו מיתה בידי שמים :
 ב פ' מפני שמלת וכי ככתי מורה על העתיד שיהיה כמו וכי יכה
 אים שפירשו כשיה וכן כי יבא שור כול כן כיוולא בזה : ג ר"ל אמר
 להיפך : ד ר"ל יש עשאה שלמה : ה כגון חגיגה בן עזור שהרי אמר
 כך גם שאר הכלים כבלה כנולחו עם גלות לדקיהו : ו ר"ל כתיבה זו
 חסל אס מתנבא העתידות כגון חגיגה בן עזור אלל הרי שכל ואלתר

ככל דור ודור שלל חטקך למעטנים : ה דכתיב אשר לא ליתיהו
 לדבר היינו מה שלל שמת ומזכתיב אשר לא ליתיהו משמע אלל
 למכרו ליתיהו והמתנבא בשם ע"ה דכתיב כהדוא ואשר ידבר וגומר :
 א הכובש את כנולחו משמע ליה ומזכתיב אשר לא יבאע קרי ביה
 אשר לא ישמע כלומר דכתיב כנולחו והעובר על דברי הנביא בן
 הוא כין אחרים דכתיב אשר לא יבאע אל דברי אשר ידבר בשמי בן

פירוש לתורת אלהים

גיט גירעט : (כב) אשר ידבר וואס דער נביא וועט
 ריינדן פון גאקס וועגען אז די זאך וועט זיין ולא יהיה
 אונ די זאך וועט גיט זיין אונ זיא וועט גיט קומען
 היא הקבר דם איז די זאך וזם גאט הט גיט גירעט

ער וועט זאמן ווי דער דין איז זבת זאל דער נביא
 ווערען גיטייט קומט אים הנק : (כא) וכי האמר אונ
 אז די וועסט וועלן מראבטן אין דיין הארץ איכה
 ווי וועלן מיר וויסן די זאך אשר וזם גאט הט דאס

משלי יהודה

מעות השם
 (חקיש) לא תגור , דאס איז דיא ספנה אז אין פארשטן נביא
 זאל סען הרנגען אונ פון זאל זיך פאר אים גיט
 פארקסטן אונ דיא ספנה גיט זן אויף יעדער ארש אונ אין
 יעדער צייט :

געבען אין די הענט פון די פערקער ווי עם שטייט אין
 ספר שאפטימו האבען זיי געטאן השוכה , נאכדעם וויא
 הקב"ה הט זיי צוריקגעגעבן זייער גוטס האבן זיי ווייסער
 געווינדגט , איז זיי זאך אקאה"ל שפעקט געווארען , הט
 משה רבינו געזאנט צו די יודן תמים תקריה עם ה' אלהיה ,
 פאר וואס זאלט איר גיט זיין גאנץ מיט הקב"ה , ווען אייך איז גוט
 איר אונ הקב"ה הט גיט פארזענדיגען פון אייך , אונ ווען

איר האט פארזענדיגן פון הקב"ה זינדיגט
 אייך איז שפעקט אונ איר האט קיין פארזענדיגן פון הקב"ה ,
 דאמאלס

איר וואס זאלט איר גיט זיין גאנץ מיט הקב"ה , ווען אייך איז גוט
 איר אונ הקב"ה הט גיט פארזענדיגען פון אייך , אונ ווען

אונקלוס

דברים יח יט שופטים קיב

לא דברו יהוה בידון דברו הנביא
לא תגור ממנו: סי יט פי ייכרית
יהוה אלהיך את הגוים אשר יהוה
אלהיך נתן לך את ארצם וירשתם
וישבת בעריהם ובבתיהם:
ב שלוש ערים תבדיל לך בתוך
ארצה אשר יהוה אלהיך נתן לך
לרשתה: ג הכין לך הדרך
ושלשת את גבול ארצה אשר

פתנא די לא מללה
יי פרשע מללה נביא
לא תדחל מגה:
א ארי ישאי יי אלהיך
ית עם מיא די יי
אלהיך יתב לך ית
ארעהון ויתירנתון ויתיב
ב בקרויהון ובבתיהון:
ב תלת קרוין תפרש
לך בגו ארעה די יי
אלהיך יתב לך למירתה:
ג תמקן לך ארעה
ותתבת ית תחום ארעה
תו"א מין לן כחלא מכות ט י

רשב"ם
(1) ושלשת . טן ידוק :

בעל הטורים

(ג) ושלשת . ב' כמס' ושלשת את גבול ארצך ושלשת תרד עמך למה שאמר לך יידיה בולה לך עליה אינו גילה וכוו מרד שהינו לך יידיה או ושלשת עמך אל עמי מקלט :

בית יהודה

רש"י

שפא ואמר ישו פה נפק גמפי הקביה אני אומר נוי אינו אויב
איבר אינו נעקופן אינו הט געזאנט הקביה פה קור געהייסן
איה זא" אייה זאמן אזא זאמט איר סאן, פון נואגען וועלן
סיר וויסן אז ער זאמט אמת אדר לויגען (אני אומר) איה נועל
דיר זאמן וכבר נצטוי שאם פא לגרויך סאחת סכל המצות לא
תשפי לו) אויף דר זאך זענן סיר שוין געבאפן געווארן
אוב דר מענטש וועט דיר זאמן אוף אסצוה דו זאלסט זיא
ניס סאן אדר ער וועט דיר ווייסן סאן אעבריה זאלסטו
סיון דוא ווייסט געוויס אז ער איז אאמער צדיק (פגון
אליהו ביה הפרעה) אזוי ווי אליהו הנביא הט געטאן בייא
דט מקריב געווען אויף אקמן אין די צייט ווען מען הט ניס
געמענט פאריב זיין אוף אקמה וכר קדור את ישראל)
צו פארצויגן די וידן זיי זאלען ניש דויען עבדוה זנה והכר לבי
סאן ווי די צייט דארף אונ ווי מען דארף פארצויגן די
(וכר נאבר אליו השמען) דריבער זאמט דער סכנה אפאל
ווייסט געוויס אז ער איז אצדיק ווי אליהו הנביא : ויא תגיד
פגנו . זאלסט גיט מורא האקען פאר אים ופר דעם
פאלשען נביאו (לא תכנה בפה מלמד עלי חובה) זאלסט
זינד צו בעשנדיגען אים זאל אים הרגן ורוא תידא ליעש
עליו) אונ זאלסט גיט מורא האקען צו געשפראפט
ווען פאר אים : (ג) וכתב לך הדרך . זאמט רש"י (מקלט)

זאמר עכו כך וכך ומפי הקב"ה אני אומר כבר נצטוו
בא להדיק מלחת מכל המלות לא תשמע לו זאל"כ מומחה
הוא לך שהוא לדיק גמור כגון אליהו ביה הכרמל שהקריב
בזמה בשעת איסור הכמות כדי לגדור את ישראל הכל לפי
לורך שעה וסיוג הפרעה לכך נאמר אליו ח תשמעני : לא
תגור ממנו . (סס) לא תמנע עמך מלמד עליו הוכה ולא
תירא מ לענש עליו : (ג) הכין לך הדרך . מקלט מקלט

דעת זקנים מבעלי התוספות
(ג) ושלשת את גבול ארצך . ארץ ישראל ארבע מאות פרסה
על ארבע מאות פרסה וסביב בפרק שני דמות ושלשת שיהו
כשילשת מאה פרסה מדרום לחברון . מאה מחברון לשכם

פירוש לתורת אלהים
גידון מיט מוטויליקייט הט דס דער נביא גיריעט
לא תגור זאלסטו דיה גיט פארקמען פאר אים דו
זאלסט אים מיימן : (א) כי גירית או דיון גאט וועט
פר שניידען את הרים די בגעגים ווס דיון גאט גיט
דיר ויער לאנד וירשעם אונ דו וועסט זיי ירשיגען
מצות השם
(תקב) שלוש ערים תבדיל לך . דאס איז דיא סענה אז דיא
וידען זענען געקומען קיין ארץ ישראל האם גאט זיא
געוויסן באפען דיא (גרי מקלט) אונ דיא סענה גייט אז אין
אין ויראל וטן דיא וידען זענען געקומען אין ויער לאנד :

שפתי חכמים
כן קד עט ומפי הקב"ה אני אומר איך הו"ק נדע שלא דיכור ומרס
זה כבר וסי' : זואלס לא לא להדיק אין הקביה אס תמנע טו : ח רל
אס תמנעם הוא לך ולדיק נמור : ס מסוס דנפרשת אלה הדברים
פירוש לתורת אלהים
זאלסטו דיר געטעם פאריב זיין אין ווייערי שפעט אונ אין
ווייערי היינער : (ב) שלוש ערים זאלסטו דיר אפ
שניידען דרייא שפעט פהדי אין דיון לאנד ווס דיון
גאט וועט דיר געגען צו גרשיגען זיא : (ג) פגון דו
זאלסט פאר ריכמען דעם וועט פון די ערי מקלט
משלי יהודא
דאסאלס הט הקביה פארזעניגן פון אייה , איר טוט תשובה
אונ איר ווערט פרום , איר דארפט זיין ביינע בלייב איר
זאלט האבן פארזעניגן פון הקביה אונ הקביה זאל האבן
היינע זענען פון אייה :

יְנַחִילֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לְנוֹם
 שְׁמָהּ בְּלִדְרָצָה: וְזֶה דְבַר הַרְצָח
 אֲשֶׁר-יָנוֹם שְׁמָהּ וְחִי אֲשֶׁר יָבֹה
 אֶת־רַעְיוֹנוֹ בְּבִלְי־דַעַת וְהוּא לֹא-
 שָׂנֵא לוֹ מִתְמַל שְׁלֹשִׁים: ה וְאֲשֶׁר
 יָבֵא אֶת־רַעְיוֹנוֹ בִיעָר לְחַטָּב עֲצִים
 וְנִדְחָה יָדוֹ בְּגֵרִין לְכֶרֶת הָעֵץ וְנִשְׁלַח

די יחסינך יי אלהיך ויהי
 למעורוק פמון בל קמולא:
 ו דין פתנם קמולא
 די עורוק פמון ויתקנם די
 יקמול ית חברה בלא
 מנדעה והיא לא סני לה
 מאתמלי ומדקמאדי:
 ה ודי יעול עם חברה
 פחרשא למפון אעין
 ותתמריג ידה בפרולא
 למפון אעא וישתלף
 פרולא מן אעא וישפח

תו"א לפי מה שהספיקו ית וזה דבר בטובות מן חוט ט י יב : כגלי דעת דלויס פת קמול טו מכות ט : והאש יבא לת ועכו בעני דלויס כס קמול טס מכות ט : הן מכות ז : וכל הנכל טס ד : רשב"ם

(ה) ונשל הברול. הוא הברון שקריו ברול. כדכתיב אם קחה הברול שישליך הברון חתיכה בקעת מן העץ : רש"י

בית הידוא

לִיָּקָם בְּעַמָּם אִין עֵנוּעַן גַּעֲשִׁיבֵעַן די ווערטר מקלס
 סקלס, דר רוצח זאל וויסן וואהנין צו לויפן : וישלש את
 נבל ארדו. זאלסט מילין דיין לאנד אין דריי טייל (שהיא
 כחלחל הנבלה עד הגיר הראשונה של גיר מקלס מן אנהיב
 גרענין פון ארץ ישראל ביו די ערשטע מקלס שאט זאל
 זיין אזו ווייס (לשעור הנהגה של כספה עד השנייה) ווי עס
 איז פון די ערשטע מקלס שאט ביו די אנדערע מקלס
 שאט וכן לטנה לשלישה) אונ אזו ווייס זאל זיין פון די
 אנדערע מקלס שאט ביו די דריטע מקלס שאט וכן מן
 השלישית עד הנבל השני של ארץ ישראל) אונ אזו ווייס זאל
 זיין פון די דריטע מקלס שאט ביו צום אנהיבן גרענין
 פון ארץ ישראל. דהיינו די לוינג פון ארץ ישראל איז
 געווען פיר הונדערט טייל, זאל מען מקסען פון אנהיב
 ארץ ישראל הונדערט טייל אונ ביווען אשטאט, פון דיא
 שאט זאל מען מקסען נאך הונדערט טייל אונ ביווען
 אשטאט, פון די צווייטע שאט זאל מען מקסען נאך
 הונדערט טייל אונ ביווען ארדויטע שאט, וועט זיין פון דיא
 דריטע שאט ביו צום אנדערען עק ארץ ישראל הונדערט
 טייל ועיין שיחו : (ה) ונדרה דרו. מיינט מען וישפא
 להפיל הברון על העץ) ווען ער היט געוואלט ווארפען די
 האק אויף דעם בוים האט זיך אשטויס געטאן די האנט
 ווערטיט ויהתמריג (דהיינו דער פרוגס עס האט זיך
 אפגערוקן זיין האנט ונישקפה ידו להפיל פת הברון על העץ)
 ווען ער היט געוועהויבן די האנט מיט די האק צו געבן
 אקלאם-אריין דיא האק אין בוים היט זיך די האנט אנהייב
 אדר אשטויס געטאן : זאנט רש"י אויף דיא ווערטיג פו
 תירוא) די אקסן האבן זיך אפגערוקט אויסגעשפאנט אונ
 זענן אונגעקעגאנען פון וואנען : וקלש הברול מ וקלש : זאנט
 רש"י (יש פרובוהני אופרים נשטם הברול פתח) אטי"ל רבנן
 זאנן מען מיינט דר איינען ודי האקן איז אראפגעפאלן פון
 זיין האק (פון זיין האנט) וס איז אריין געשטעקט אין די
 האק אונ איז געפאלען אויף איינעם און היט געקריגט

היה כתוב על פרשת ירכיסי : ושלש את נבלו ארצך.
 שיהא מתחלת הנבלה עד העיר הראשונה של עיר מקלט כ
 כשעור מהלך שים ממנה עד השניה וכן משניה לשלישית וכן
 מן השלישית עד גבול השני של ארץ ישראל : (ה) ונדרה
 ידו. כשכח להפיל הברון על העץ ותנומו ותתמריג ידה
 לו ומתטה ידו להפיל מכת הברון על העץ (שמואל ב) כי
 שמונו הבקר תרגם ונתנו ארזי מרובה תוריש : ונשל הברול
 מן העץ. (מכות ז) יש מרבותיו אומר' נכמת הברול מקמו

שפתי חכמים

פי רש"י קרי פירוסיס על לא תנורו לי מורל ולשון הכנסה לך
 נקט קתי לבנות. כס מהר"ן. והרא"ס פי' דמה עכתו אחר
 מאי לא תמנע מלמנע עליו חכמ מאמר ולא תירא מן תעט עליו
 כו' תמנע טעם על לא תמנע עומן וכו' כללו אמר לא תמנע עומן
 וכו' ולא תירא מוח מן תעט עליו עכ"ל : י טאל יעטע כרמח
 כדכתי : וחס תמנע דלמי מילוק הוה מחלק לארבע מלקיס

דעת זקנים מבעלי חכמות
 ופאה מושב קדש ופאה מקדש לצפון ופתיך באי שנה מהאי
 ניסא דטרדחקי ובאי שנה מהאי ניסא דסקרבי פי' שהרי איתם
 שדרים בריה דרובי ברוח צפוני תו וזתקים פטרי מקלס מאה
 פרסה ואותם הדרים בין הברון לשכם ובין שכם לקדש היו
 קרובים מעדי מקלס ובין אבר אביי משום דכבש נפישו
 רוצחים דכתיב שם ירצחו שכמה מאי חבר דכתיב ארבי שהיו
 מתחברין להרוג נפשות כדכתיב שמתחברין לטוול תרוביה

שבינה לבין חכרון ובינה לבין קדש כדי שבאו הרוצחים בשוגג
 מעירות הסוכות להי למקום ויהיגו הורגי מיד שבהוכה ואי קשיא אי"כ בדארץ ישראל שכיחו רוצחים הדרה קשיא
 לרובתא אטאי בעבר הירון חלת מו וציל דבגלעד מיהא שביחא ספי מדקרי לת עקובח טום :

פירוש לתורת אלהים

ושלש אונ דו זאלסט מעסטין אף דרייא טייל דיין
 לאנד אשר יחילך וואס דיין גאט וועט דיר מאקען
 רישגען (עיין רש"י) : הנה אונ עם זאל זיין אהין צוא
 אנמולופען אימליקר רוצח : (ה) ויה דבר אונ דם איז
 דר דיין פון דעם רוצח אשר גיט ווס ער וועט אהין
 אנמולופן אונ ער זאל בלייבן לעגען אשר יבה ווס ער

וועט שלאנן זיין חקר גיט וויסענדיג אונ דר רוצח
 איז דעם מענטשין גיט אפייגט פתילי שלשים פון
 געכטין אונ פון אייער געכטען : (ה) ויאשר יבא
 אונ דער וואס וועט קומען מיט זיין חקר אין וואלד
 לחסוב צו האקן האלץ גדהה אונ אז ער וועט וועלן
 אפ האקן האלץ וועט זיין האנד שאקלן מיט דער

הַבְּרוּל מִן־הָעֵץ וּמִצֵּא אֶת־
 רַעְוֵהוּ וּמֵת הוּא יָנוּם אֶל־אֶחָת
 הָעֵרִים־הָאֵלֶּה וְחֵי : פְּרִי־יְרֵדָה
 גֵּאֵל הַדָּם אַחֲרֵי הַרְצָח כִּי יִחַם
 לִבּוֹ וְהִשְׁוִנוּ כִּי־יִרְבֶּה הַדֶּרֶךְ
 וְהִכְהוּ נַפְשׁ וְלוֹ אֵין מִשְׁפַּט־מּוֹת
 כִּי לֹא שָׁנָא הוּא לֹ מִתְמוֹר
 שְׁלִשׁוּם : עַל־כֵּן אַנְכִי מִצְוֶה
 לֵאמֹר שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ :
 וְאִם־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־
 גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתְּיָךְ
 וְנָתַן לָךְ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר

ית חברה וימות הוא
 יערוק לחדא מן קרוי
 האלו ויתקים וידיקא
 ירדוף גאל דמא בתר
 קמוצא ארי יחם לבה
 וידבקנה ארי תסגי
 ארחה ויקמלנה נפש
 ולה לית חובת דין
 דקמוצא ארי לא סגי
 הוא לה סת מטי
 ומדקמוחי : י על פן
 אלא מפקוד דמימד
 תלת קרוין תפרש לה :
 ו אם יפתי יי אלהך ית
 תחוקה פמא די קיים
 לאבתך ויתן לך ית

הו"א ומא לת סה ח ערובי ל : הוא ינום
 סהו כ : וזו חן משפט סהו סה י :
 יו יו סהו סהו לו סה :
 רשב"ם
 (ח) ואם ירחיב : להו לך כל העשרה
 כסבים שנתנו לאברהם בין הכתרים :

בעל הטורים

(ו) שלם ערים . לומר שחוקות היו ועדי
 נזכר שלא יכל עליהם גואל הדם כחיל :

בית יהודה

(ו)יש פהם אוקרום : אמרין רבנן זאמן וישל הפרול וידיקה פן
 העין הפקדנה ויהא נתיב הדיקה מען מיינס דר איינע ודי
 מאקו הם אראשעווארפן אשטיק הארץ פון דעם בוים וום
 מען האקס אונ די שאיק הארץ איז געפאלן אויף איינס
 וועט דער פריינד פון געהרגעטן לויפן נאך דעם רוצח אונ
 ויהיין לך דרך וצוי סקלם רביים דו זאלסט גרויס מאכן די
 פלאנצונען אונ זאל גיט פארהאלטן ווערען אין וועג נאר ער
 זאלסט מאכן דרוי סקלם שאעט אין ארץ ישראל : (ח) וואס
 דיין לאנד וכאשר נשבע לתת לך ארץ קניי קניו (בדמיון)
 שפתי חכמים

וים מהם אומרים טיבל הכרול לחתיכה מן העץ המתקנע
 והיא נתנה והרעה : (ו) פון ירדוף גאל הדם . לכך הני אומר
 להכין לך דרך ל וערי מקלט רבים : (ח) ואם ירחיב . כאשר
 אונ הם אים געהרגת : (ו) ופן ירדוף גואל הדם . מאסער
 וועט אים וועלן הרגנו ולפך זני אויפרו דריבער זאג איה דיר
 וועגן וום פירען צו די סקלם שאעט , דר רוצח זאל גיט
 נאל קענען קניו לויסען ביו אין אמקלם ששאט , אונ
 ירחיב . אויב הקביה וועט דערבוייסערן ופארקריעסערן
 שפתי חכמים

ינים אל אחת הערים הלא וחי ככה פן ירדוף גואל הדם ונו' וחי
 ויה מושל זה שם שמה עדיין ירדוף גואל הדם אחרי עד העיר על
 חקלע והגיבו כי יחס לכך לים שלא קאי אחת ינום ונו' דסמוך לזה
 חלמלעל דכתיב חכן לך הדרך ושלשת דהיינו שיכחו חילוט מקלט
 על פרשת דרכים ונס' גר' ב' ערי מקלט ולמה ומפני שן ירדוף ונו' מכל

ויל תחלתה הנטול עד עיר מקלט שניה יש כמו שם מן העיר
 הראשונה עד האחרונה ונעיר שניה עד הגבול השני גם כן יש
 משערים הללו לך נקרא משלם וכן מרשתי בצרפת חרומה גבי
 כדים . ועוד מפורסם כפיך ללו פן הגילוי וכמה כלומר שמתחלת
 לארבע רכעים לרחוב וע"ס : ל ריל דנקרא משלם שה"ש הוא

פירוש לתורת אלהים

וועט זיין נוייט דער וועג והכחו אונ ער וועט אים
 שלאין צום שוים וזו אונ צו דעם רוצח קומט גיט
 אמשפט פון שוים כי לא שינא ווארום ער האט גיט
 פיינט געהאט דעם געהרגעטן גיט פון געקשען אונ
 איינער געקשן : (ו) על גן דרום גיבית איה דיר לאמר
 צו זאגין שלש ערים דו זאלסט אפ שיינען דרייא
 שטעט : (ח) ואם ירחיב אונ אז דיין גאט וועט דיר
 דער ברוימעקען דיין לאנד כאשר אזו וויא ער האט
 גישווארען צו דיניי עלטרען וימן אונ ער וועט דיר
 געבן

האק תשל אונ עם וועט אראפ פאלן דם איינן פון
 דר שמיט אדער די האק וועט ארום ווארפען איין
 שטיקל הארץ ויצא אונ עם וועט טרעפין זיין חבר
 ופת אונ ער וועט שטארפען הוא ער דר רוצח ינום
 זאל אמטלופין צו איינע פון די שטעט וחי אונ ער
 זאל בלייבן לעפן : (ו) פן ירדוף מאמר וועט נאך זאגן
 דער פריינד פון דעם געהרגעטן נאך דעם רוצח כי
 יחם ווארום עם וועט זיך דער היצען זיין הארץ
 והשיתו אונ ער וועט אים חאפין כי דקה נוייל עם

דָּבָר לְתַת לְאַבְתִּיךָ : ט בְּיַתְשִׁמּוֹר
 אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ
 אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה
 אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָיו
 כָּל־הַיָּמִים וַיִּסְפֹּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ
 עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֹהִים : וְלֹא
 יִשְׁפֹךְ דָּם נָקִין בְּקֶרֶב אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְהָיָה
 עֲלֶיךָ דָּמִים : פ י" וְכִי־יְהִיֶּה אִישׁ
 שֵׁנָא לְרַעְהוּ וְאַרְבַּ לּוֹ וְקָם עָלָיו
 וְהִבְהוּ נַפְשׁ וְיָמָת וְנָם אֶל־אַחַת

כָּל אֲרַעָא דִּי מִלִּילָא לְמַתְּן
 לְאַבְתִּיךָ : ט אַרְי תַּפְר
 ית כָּל תַּפְקִדְתָּא הָדָא
 לְמַעַבְדָּהּ דִּי אֲנָא מִפְקִדָּךְ
 יוֹמָא דִּין לְמַרְתָּם ית
 יי אֱלֹהֶךָ וּלְמַתְּךָ בְּאַרְחֵן
 דְּתַקְנֵן קְדֻמוּתֵי כָּל יוֹמָא
 וְתוֹסַף לָךְ עוֹד תַּלְתִּי
 קְרוּן עַל תַּלְתִּי אַרְיוֹן :
 י וְלֹא יִשְׁתַּפֵּךְ דָּם זָכִי
 בְּגוֹ אֲרַעָךְ דִּי יי אֱלֹהֶךָ
 יִהְיֶה לָךְ אַחְסָנָא וְיִהְיֶה
 עֲלֶיךָ חוֹבַת דִּין דְּקָשׁוּל :
 יי וְאַרְי יְהִי גִבֵּר סְנִי
 לְחִבְרָה וְיִכְמֵן לָהּ וְיִקְוֹם
 עֲלוּהִי וְיִמְחַנְנָה נַפְשׁ
 וְיִמּוֹת וְיַעֲרוֹק לְחִדָּא מִן
 תּוֹלְדוֹת אַרְחֵן

ואר ל כחצות סו קאמ מה סו סכודין סני
 רש"י

בית יהודא

ווי הקב"ה הט געשווארן ער זאל דיר געבן די לאנד פון די
 דריי פעלקער קיני קניז קדמוני : (ט) וויספט לך עוד שלש
 ערים . זאלסטו מאכן גאר דריי מקלט שפעט (הרי שלש)
 וועט זיין זיין מקלט שפעט (שלש שבער הירדן) דריי מקלט
 שפעט אויף די זייט וירדן (ושלש שבארין גזגז) אונ דריי
 מקלט שפעט אין ארץ ישראל (ושלש לחתיר לבא) אונ גאר
 דריי מקלט שפעט ווען ארץ ישראל וועט גרעסר ווערן :
 (יא) וכי יהיה איש שונא לרעהו . אויב איינר וואקן וועט
 פיינט האבן זיין חבר ושמוראלו (ועל די שונאמו דוא גא יריר
 שבווא"ו ער זאל אים קעגן הרגן (וכפאן ארדו) פון דאקען
 לעבור על מצוה חסירה) אויב איינער הט געמאן אגרינגע
 חשנא) ויירל ער הט געזינדיגט , הקב"ה הט געזאגט דו
 געהאט (סוף לבא יריר שפכות דמים) איז געווען דער סוף
 געהאט (וכף גאפסר כי יהיה איש שונא לרעהו) ור"ו דריבער
 איז דאך אקשנא צו וים דערצייילט די תורה די פיינרשאפט
 איש וארב לרעהו והכרו נפש) אויב איין מענטש אראבן
 אים הרגן אונ וועט אים הרגן , גאר די תורה דערצייילט

נשכט לחת לך ארץ מ קני וקני וקדמוני : (ט) ויספט
 לך עוד שלש . הריט' ג' שככבר הרדנו'ו' סכאך כענן וי'
 לעיל : (יא) וכי יהיה איש שונא לרעהו . ע"י שאלתו הוא
 כל ילדי וארצ לו מכאן אמרו עבר אלס על מלוה קלה סופו
 לעבור על מלוה המורה לפי שטבר על לא חשנא סופו לכל
 לירי שפכות דמים לכך נאמר וכי יהיה איש שונא לרעהו
 וגו' שהיה לו לכתוב וכי יקום איש וארצ לרעהו והכרו נפש :
 וארב לו) אונ וועגן די פיינרשאפט וועט דאבן ווערן סרעפן
 האבען די חכמים געזאגט (וכר אדם על מצוה קלה סי'ו
 זאלסט ניט פיינט האבן מענטשען . אונ ער האט פיינט
 ער הט געהרגט אפענטש , דעם מענטש ווס ער הט פיינט
 זאגט דר פסוק אויב איינר וועט פיינט האבן זיין חבר ,
 ושהיה לו כתיוב) די תורה הט גערארשט שרייבען ווכי יקום
 וועט אופשפיינן אונ וועט ווערן מערען שבווא"ו ער זאל
 פון וואקען קומט דס ווס איין מענטש זאל ווערען הרגנען

שפתי
 עתה לויכא ערי מוקט דמים וגם כחוכ בכל פרשת דרכים מוקט
 כפל יכול להגלל כחוצה סלא ויכל טאל הדס להשיגו : ט פ"י הסי'

פירוש לתורת אלהים

געבען גאר דס לאנד אשר וואס ער הט גרעט צו
 געבן זיינע עלטערן : (ט) כי תשמור את כל המצוה הזאת
 ויירל דו וועסט היטן גאר די מצוה לעשותה צו טאן
 זיא וואס איך גיפיש דיר היינט לאהבה צו ליב האבין
 דיינ גאט וללכת אונ צו גיין אין זיינע וועגען אלע
 מעג ויספט ואלסטו דיר מערען גאר דריי שפעט על
 השלש האלה אויף די דריי שפעט : (י) ולא ייפסד אונ
 עם זאל ניט ווערן פאר גאסען דס גזר דיין בלוט

בְּקֶרֶב אֲרָצְךָ אִין דִּין לְאָנֵד אֲשֶׁר וואס גאט דיין גאט
 נִתַּן לָךְ נַחֲלָה גִיט דִיר אִיין יְרוּשָׁה וְהָיָה אֲנִי עִם וועט
 אוף דִיר זיין אֲשִׁירָד פִּנֵן דִי בְלוֹט : (יא) וְכִי יְהִיֶּה אֲנִי
 אֲז עִם וועט זיין אִיין מְעַנְשׁ אֲשׁוּנָא צוֹא זיין חֶבֶר
 וְאַרְבַּ לִּי אֲנִי עַר וועט לֶאֱקַעְרֵן אוף אִים וְקָם אֲנִי עַר
 וועט אוף אִים אוף שְׁמִיין וְהִבְהוּ נַפְשׁ אֲנִי עַר וועט
 אִים שְׁלָאָן וְיָמָת אֲנִי עַר וועט שְׁמַאֲרִיבֵן וְנָם אֵל אֲמַת
 הַגֵּרִים הָיָל אֲנִי עַר וועט אֲבַלְוֹפְעֵן צו אִינֵע פִּנֵן דִי
 שטעט

קדוֹיָא הָאֵלֹוּן : יִשְׁלַחוּ סְבִי בְרַתְהָ
 וְיִדְבְּרוּן יְתֵה כִּתְמָן
 וְיִהְיוּן יְתֵה בִּיד בְּאֵל
 דְּמֵא וְיִמּוּת : יִי לָא
 תְּחוּס עֵינְךָ עֲלוּהִי וְתִפְלִי
 אֲשֶׁר־דִּם זָבִי מִיִּשְׂרָאֵל
 וְיִיטֵב לָךְ : יִי לָא תִשְׁנִי
 תְּחוּמָא דְחִבְרֵךְ דִּי
 תְּחִימוֹ קְדָמָא בְּאַחְסַנְתָּךְ
 דִּי תַחֲסֵן בְּאַרְעָא דִּי יִי
 אֱלֹהֵךְ יִתֵב לָךְ לְמִירְתָּהּ :
 תּוֹדוֹת אַהֲרֹן
 וְגַלְתָּ מִיּוֹת : לָא חֲבִיב
 בְּעַל הַטּוֹרִים

קדוֹיָא הָאֵלֹוּן : יִשְׁלַחוּ סְבִי בְרַתְהָ
 וְיִדְבְּרוּן יְתֵה כִּתְמָן
 וְיִהְיוּן יְתֵה בִּיד בְּאֵל
 דְּמֵא וְיִמּוּת : יִי לָא
 תְּחוּס עֵינְךָ עֲלוּהִי וְתִפְלִי
 אֲשֶׁר־דִּם זָבִי מִיִּשְׂרָאֵל
 וְיִיטֵב לָךְ : יִי לָא תִשְׁנִי
 תְּחוּמָא דְחִבְרֵךְ דִּי
 תְּחִימוֹ קְדָמָא בְּאַחְסַנְתָּךְ
 דִּי תַחֲסֵן בְּאַרְעָא דִּי יִי
 אֱלֹהֵךְ יִתֵב לָךְ לְמִירְתָּהּ :
 תּוֹדוֹת אַהֲרֹן
 וְגַלְתָּ מִיּוֹת : לָא חֲבִיב
 בְּעַל הַטּוֹרִים

וְגַלְתָּ מִיּוֹת : לָא חֲבִיב בְּעַל הַטּוֹרִים

רשב"ם
 (יד) לא חביב כמו נסוגו אהרן. מסתכן את המצור אהרן ליהיב את
 שדהו כסכות שנבולו אותו ראשונים :

(יד) סתך לא חביב נטל רשך לרובם. שלא תמור הוליל ומותר להביג
 הרוח חביב נטלו שלא יבא ממנו חמור מטופ : מירבל וטוב לק :

לא חביב. דכשון חביב נבול נכרס הכית דכתיב הוי מניטי כית כתיב : לא חביב נבול. אהרהר לכ"ד שלא יחליפו אחת חסדי חקלא כתיב
 רש"י

בית יהודה

דעם אנדערען. יאר דס קומט פון אפדערדיקע פיינד
 שאפט : (יג) ולא תחוס עינך וגו'. זאגט רש"י (שלא תאמר
 בראשין כבר נבדקת למה אנו הידנים את זה ונמצאו שני
 ישראלים (הקניז) דו זאלסט גיט זאגן דר יוד ויכחא"ל איז
 דאך שוין געהרגט געווארן צו נום זאלן מיר הרגן דעם
 יוד וראבון אויף. געלן דאך זיין צוויי יודין געהרגטה,
 דרייבן זאגט די תורה מען זאל גיט רחמנות האבן אויף
 דעם רוצח נאר מען זאל אים הרגן : (יד) ולא חביב נבולו

(יג) לא תחוס עינך עליו. (ספרי) שלא תאמר הראשון
 כבר הכרנו נלמה אלו הוגיב את זה ונמלאו שני ישראלים
 הרוגים : (יד) לא תחוס נבול. לשון (ישעיה מז) ככוננו
 אהור שמהויר סימן הלוות הקרקע לאהור לחור שדה חכרו
 למען הרחיב את שלו וכלא כבר נא' לא תגולל מות ח"ל לא
 חביב למד על העוקר תחוס חכרו שגובר בב' לחוין יכול
 חף כחולס לארץ ח"ל כנהלחך אשר תהולל וגו' כהרץ ישראל

חביב איז דערשייטש אונדערקן ולשון גסינו אהרו ווי עס
 אינטער זיך גשטודיר סימן חילוקת תרבה לחיך ענה
 חכרם פעלד געבט גר ארויס פון ארץ און שטעלט אים
 זאל ברויטער אונד קעסער ווערען. פרעגט רש"י (והלא כלה נאמר
 דאך געבאטן מען זאל גיט נבולן, אונ אז ער נעמט אנוועק
 דאך שוין אז מען פאר גיט, צו וואס דארף שטיין לא חביב :
 לארין) די תורה רערוגט אונד אז ער נעמט ארויס רעב צייגן
 פעלד קט עד א עבירה פון צווייט לארין, לא תגולל אונ
 מען שטעלט אריין דעם צייגן וואס צווישען דיא פעלדער אין חכרם
 ישראל וואס מען אויף אריין עבירה פון צווייט לארין און
 נום צווישן די פעלדער אין זיין חכרם פעלד אין ארץ ישראל
 קט עד א עבירה פון צווייט לארין, לא תגולל אונ לא חביב

שפתי חכמים

האמת : נ דלתי מפי לא חביב דקלמ ובי תעלה על דעת סיחוס כוס חלב על הרוח נחוד ואחר התראה :

פירוש התורה אלהים

שמעט : (יב) ושלחו זאלן די אלצעטע פון זיין שטאמ
 שיקין ולקחו איהו משם אונ זיין זאלען אים געמין פון
 דארטן ונתנו אותו אונ זיין זאלען אים געבען אין די
 האנד פון דעם פריינד ופת אונ ער זאל ווערען
 גייטייט : (יג) לא תחוס עינך עליו זאל גיט
 חקמות האבין אוף אים ויבדקת דם אונ דו זאלסט
 מצות

(תבא) לא תחוס עינך וגו'. דאס איז דיא מצוה אז אויף ארץ
 רוצח וואס ער האט גיהרגת אין סענשעל בעינד
 פאר מען אויף אים גיט מין חקמות האבן נאר מען זאל
 אים הרגענען :

דברים ים שופטים

אונקלוס

ס לו לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר : סו כייקום עד חתם באיש לענות

ס לו לא יקום סהיד חד בגבר לכל עונן ודבר חובין בגבר חט די יחטא על מימר תרין סהדין או על מימר תלתא סהדין יתקים פתנמא : סו ארי יקום סהיד שקר בגבר לא סהדא בה

רמ"א לא יקום עיפו ח קדושן סו כחלה קט סהדוין : ס על פי פסחים י"ב ר"א לא יחטא רק סהדו : י יקום דבר קט יא כחלה סו : לטעם סו מנחם : ס בעל המורים
סחרת : לטעם : וסמך ליה (טו) לא יקום עד אחד בלש. אשתי יביל לטעם עד כאן נכסל סחומך ורבינו מנחם : לכל עון . היינו נכסות : לכל מטעה . היינו קרני . לטעם כתיב על פי שנים עדים להכא חריכי נמנון ולין מחיימין עליהם כל כך כנסתו : בית יהודה

לכחוד לארץ אינו עיבר אלא כשם לא חבולו אבר או עד ששעלם דעם צייכן ווס צווישן די סעלרד אין ויין מברס סעלר אין חודק לארץ , האם עד נאר אעבירה פון איין יאו , לא תחולו" : (טו) ובר אהרו . הארש רש"י צו ווס ששויט דר ווארס אהר , או עם ששויט עד אונ עם ששויט גוט עדים , וועלן מיר אליין וויסן אז מען מיינט נאר איין עדות , זאגט רש"י פון דאנען ווישן מיר פארקערט , וויי"ע עם ששויט עד אונ אהר (הו בנה אב כל עד שפתיחה שנים) ווישן מיר פון דאנען אוף די נאנצע תורה וואו עם ששויט גוט מיינט "עדות צוויי עדות אלא אם כן פרט לך בו אהר" סיידין עם ששויט לעבן ווארס עד , דער ווארס אהר : לכל עין חקר (להיות חבר) נעש על עדותו לא עינש גוף ורא עינש אקערפערליכען שפראך וביחוד ארר מיקרות) גוט אנערט צו אשבועה ואמר לחברו תן לי כנה שליחיתך) ראובן ה"ט נחאב דיר נעבארקט אבר לו אין לך בודי כלום) תאם ש"מה נעזאגט צו ראובן דו האסט ביי מיר קיין גע"רס , איה בין דיר גוט שפ"דיג (ועד אהר סעיד שיש לו) אונ איין עדות להשבע (ו) סוד ש"מה שווערען אז ער איז גוט שפ"דיג נערט צו דיהם באגבר ושלחו כבית דין די עדות סווען אליין ריידען זייערע עדות אוף אבריה אונ שיקן צו בית דין עלא שפ"סד זייערען פון געדייניסן וייערען אונ די עדות זאלן זאנען צום פרייז אונ דר מליץ זאל זאנען צו די דייניס ווס די עדות נאובן צו אים נעזאגט , סאר מען גוט , נאר די דייניס סווען העקן די וועקער ווי זיאי גייטן ארום סון מול פון די עדות אונ זיי סווען פארשטיין ווס די עדות ריידען : (טז) ונענית בו שפתי חכמים

לא יקום עד אחד בלש לחיות שום עון וסוס טעמא ופי' עון עונש כמו כי לא כלם עון האמורי וגו' וסוס עונש כולל על גוף וממון ולכל מטעה דכתיב בקרא פירכוו קרבנות וסא דלא פירש' זה מפני שהוא כולל כמה שפי' ממון אך סב' ר"ה לפרש חיות כמטעות : פ מפני שהעד אינו קם על העונש אלא על כעל העונש שפי' עדותו נענש מי שהוא ראוי ליענש : צ דל"ל לכתב לא יקום וגו' סתם וממילא סיל כמטעם בין עונש גוף ובין עונש ממון ומתוך זה סתם וסמך אף ספ"טע היה משמע לך לחאר לכל עון ולכל חטאת אוף אונש אבן קם הוא לכבוש : כ וס"ה וס"ה לא פירש' זה לעיל וגו ע"ס גיטס או סלמס וי"ל לעיל י"ל אורחא דקרא הוא נקט ע"ס אבן הכא קשה למה נקט קרא חרי וימני ע"ס ולמה לא כתיב ע"ס אבן או ג' וגומר אלא ע"כ למדרש אלא ולא סיבתו וכו' : ר כעון שאין הדיינים מטרים בלשן כדוס דמי' ע"ס גיטס ע"ס ע"ס גיטס המעידים ככ"ד פירוש לתורת אלהים
ער אים יוא סחייב ויין בכל אין אלע ויגד וואם ער וועט זינדיגען על פי שני גידים ערדע דעות סויל פון צוויי עדות אהר דורה דרייא אהר (ס"ו) יקום עד יקום דבר זאל בלייבן שטיין די זאך : (סז) די יקום עד חתם ווען עם וועט אוף שטיין איין פאלשר עדות אוף מצות

ס וס"ה דלמא מכלן משמע כל עד כחתיב ה' הוא דמה הכא כתיב עד וכתיב אחד אלא אף כ"מ כחתיב עד אחד הוא וי"ל דאיכ לא לכל כאן אחד דהא על ג' יחיד הוא והאילו וכ' רחמנא ע"א י"ל לומר דוקא כלן אחד הוא הא כמקום שכתוב עד סתם גיטס הוא , וס"ה וס"ה לא פירש' זה לעיל גבי לא יומת על פי עד אחד כער חרולו החוססת כפרק קמא דסוטה דלחד דהאס לפחות חלוקה ליחידת חלוקה וס' רואה מתלון זה ועד שני רואה מתלון אחד וע"ל דלא יסלון אפיכא כ"מ סנא' עד סתם הוא אחד דלאס ק"מ כדכתיב אחד או כי יקום עד וגומר אהיה עד סקר וגומר מיידי נמי כאחד וזה אינו דהא כתיב אח"כ ונעיסת לו כאחד וסס וסא לעיל כתיב לא יקום עד אחד וגומר אח"כ ל"ל דכ"מ עגמאר עד הוא גיטס וכו' וס"ה יחודק נמי למה לא פירש' רש"י זה לעיל גבי לא יומת על פי ע"א וי"ל לעיל ה"א אפיכא חלל כהא ח"ל לומר אפיכא כדפירשית ודוק היען : ע"י כ"ל א"ר

ירשינן לארץ אין דעם לאנד ווס דיין אהר וועט דיר געבן צו ירשינן יוא : (טו) לא יקום עד אחד עם זאל גיט אויף שטיין איין עדות באיש אוף אפגעקמש לכל דבר דורה איין עדות זאל מען גיט גייטשראפט ווערען מיט געלד אונ גיט מיט נפשות אבר אשבועה קאן מצות
חשכנו לא יקום עד וכו' . דאס איז דיא כח"ה או איין עדות קען גיט סחייב ויין קיין שום זאך ה' אין געלד זאנען כאשר

אונקלוס

דברים יש שופטים

קמו

בו סרה: " ועמדו שני האנשים
אשר להם הריב לפני יהוה
לפני הכהנים והשופטים אשר
יהיו בימים ההם: " ודרשו
השופטים היטב והנה עד שקר
העד שקר ענה באחיו: " ועשיתם

ספיה: " ויקומו תרו
גברון די להון דינא
קדם יי קדם פהניא
ודניא די יהון פיומא
האנון: " ויתבעון
דינא יאות והא סהיד
שקר סהדא שקרא
אסחד פאחוריי:
יש ותעבדון לה פמא די

ת"א ופסוקי סג' בפרק קמא סהדין יי
סעודת: 3 ודרשו סהדין פ: 2 והנה
פד קמא פס סהדא ה: 2 וספיה לו סהדין
לכ 21 קמא ה: 2 פס סהדין יי תא 3 פס 2 ה: 2 וספיה יא:

בעל המורים

(יו) הריב. כי אשר להם הריב לפני התגלגל הריב נעשו והם תמכה לפניך הדין ואלה יודע להיכן הדין נוטה או אחר רשאי לנלוס דמשמחו האנשים אשר להם הריב והרשו השופטים ונזמרו שיפסו כוניהם אבל לפני התגלגל הריב נעשו:

בית יהודא

ישירשיר תגד תהא סגל השרות מאתו די עדות וענן אש
נעסאן פון די נאנצע זאך ווס ויי זאנן, ויי וייסן גיט אונ
האבן די זאך גיט נעזעהן וכיזר) ווי אזו (שאמרו להם והלא
עבנו וייסם אוהו היטם נקאם פלוגי) עם זענן נעקופטען
אנדערע צוויי עדות אונ האבן געזאגט צו די נעשטע צוויי
עדות ווי אזו קענט איר זאנן איר האט געזעהן ונזאגט האט
ראובן נעסאן די עבירה וידער, עד האט געקארנט נעלעט
דעם נאנצן סאג ונזאגט זענט איר נעזען מיט אונז צו
זאמן אויף דעם ארץ, פון דעם ארץ האט איר נאר גיט
נעקענט זעהן ראובן אונ איר האט אים געזעהן:
(ווי ווערדי זעני האנשים, זאגט רש"י (בערים הקרוב מדבר)
ךר פסוק לשאנאט פון עדות וולכד שאין עדות נהיט) דר

דבר שאינו שהסור העד הזה מכל העדות ש האזה כילד
שאלמו להם והלא עמנו הייתם כלזות האים במקום פלוגי
(ספר): (ווי) ועמדו שני האנשים. (סעודת 3) בעדים
הכחוב מדבר ה ולמד שאין עדות כניס ולמד סלריכו
להעד עדות עמומד: אשר להם הריב. אלו כעלי א
הדין: לפני ה'. הייה דומה להם כללו עומדים לפני המקום
נאל' (תהלים פב) כקרב אליהם יפוט: אשר יהיו בימים
ההם. (ר"ה כה) ופתח כדורו כשחול כדורו לריך אמה
לנאנצו ככוד: (יש) והנה עד שקר. כל מקום שנאמר
עד כניס ב הכחוב מדבר: ודרשו השופטים היטב.
ע"פ המזימן אותם ג סנדוקים וקורקים את הכאים להזימם

רש"י

פסוק יערוגט אינו וייכר זענן גיט עדות, נאר אנשים,
כעבוד. עדות דארקן זאנען וייזערע עדות שטייענדיג (אשר
קען די מענטשן ווס זענן נעקוסן האבען ארון תורה ולפני ה')
זאל ביי ווי זיין נצייק ווי זיי וואסן נעשאנען פון הקביה
הקביה איז דא צווייטן די דיינים ווען זיי משפין (אשר יהיו
אין בערען אשופט אין זיין צייט, ווי משפין איז בערען
נרעסר פון יפתח, פון דעספוטען (ערך) אהה לנהוג בוי כבוד)
משפין אין זיין צייט: (ווח) ודרשו השופטים הפכו. דיא
אנדערע עדות ווס זענען נעקוסן אפיינקענן די ערשטע
די אדרעט עדות זענן נעקוסן אפיינקענן די ערשטע עדות זאל
זיי זאנן אמת אז די ערשטע עדות זענען נעזען מיט זיי

שפתי חכמים

לומר שאם הוסיף אחד מהם יפה הוא כבוד ליהודה בן סנאי
שברך עד וומל לך חור וכחן זה כאלו ימי אש בן מילא חין נעשו
ווממן עד שחמוט עיניהם: ג פ"י הדרוש הולח איה על עינים
הראשונים אל על הכאים להזימם קאי ודרשו השופטים העדים
הכאים להזימם את הראשונים והנה נמלאו העדים הראשונים שערך
עמלן עסק משפטים לא נעשו ווממן אש עדות כעלה. ואל דמשך
רש"י הקרו ומפרש שלא על סדר הקרא. י"ל דרש"י כל שור להזימם

שהלך מרבית העדות מפיהם: ש משפין עדים המכחישים
זה את זה דא עידיס או להו דריה נמשכה אבל אלו אומרים כך היה
המשנה ואלו אומרים כך היה אבל בעדים ווממים סובר העד הוא
מכל העדות שלא אומרים פמנו הייתם ולא הייתם אלא הנעשה ו:
ולקל ווי עינים כואם לרין נשלה אינם כואם לרין ועוד אהים ליל
הליל ועמוד אשר להם הריב שהרי אף הכאים כאלן לרין אלא ע"כ
בעדים המכחוב מדבר: א וכולו אחר וסמרו עני האנשים ואשר להם
הריב: ב ואלפים סכנר פרס זה לפעל חור וכחן זה כאלו שלא נעשה

פירוש להורת אלהים

דיינים ווס וועלען זיין אין די צייט: (ווח) ודרשו אונ
די דיינים זאלן גיט נאך פארשטען דורך די עדות
ווס זיי ווילן אפ לייקענדין ויהיה זיי שקר ליגען האט דר
עדות גיזאגט אוף זיין ברודר: (יש) וישפטים אונ איר

אמקענטשן ליגיה צו זאנן פאלשע עדות אוף איסופיה:
(ווי) ויעבדו שני האנשים דיא צוויי מענטשין (עין רש"י)
אשר להם הריב וואס איז צו ויאל די קריג זאלין שמיין
לפני יי פון נאמם לפני הכהנים פון די כוהנים אונ פון די

משלי

צו בית דין אונ האבן געזאגט אוף איינם משפואל עד הא
אנגעזענדן אייניקט שבת, אונ בית דין האבן געשפן

ויסם וישפטים יי כאשר ווסם געשעות אהיו. דיא גברא
זאנט ווען צוויי עדות וליי אונ משהו זענען נעקוסען

דברים יט שופטים

אונקלוס

לו באשר זמם לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך: והנשארם

חשיב למעבד לאחוריה ותפלי עבד דביש מבינה: ודישתארון

ת"א יעשה קמא פון כהדרין פון: והנשארם סהדין פון מות ד:

בית יהודה

בשנים התבטו בדרבה וראו עם ששיים דר ווארם "עד" מיינם מען צוויי ערדת: (יט) וכאשר יבסו: ווי די ערדת האבן געטראכט צו טאן וילא באשר נישט אבד ניש ווי זיי האבן געזאן וסכאן אבדו הרע אין גהנון פון באזען האבן די חקמים געלערנט אויב דורך די ערשטע ערדת הט מען דעם מיניש געהרגט, נאכדעם זענן געקופן די אנדערע ערדת און האבן געמאכט פון הייגער די ערשטע ערדת, הרגת מען ניש די ערשטע ערדת ועיין שיהו: ולגשית לאחיו. זאגט רש"י (מה למסדר מידר לאחיו) צו ווס ששיים דר ווארם לאחיו, צו זיין ברודר (לפד) דר ווארם "לאחיו" לערנען: אויב זען ווסים פון געווארן שיינן בשדפה אלא

רש"י

כדרישה ונחקירה: (יע) כאשר זמם. ולא כאשר עשה מכאן אמרו הרגו ד חין נהרגין (מכות ה): לעשות לאחיו. מה ת"ל לאחיו למד על זוממי בת כהן נאזכה שזינן כשרפה אלא כמיחה הכולע שהוא בהקט שחומר (ויקרא כג) כלש חטוף היא ולא זעולה לכך נא' לאחיו כאשר זמם לעשות לאחיו ולא כאשר זמם לעשות לאחיוו הכל בכל כח ומימות השנה הכתוב הזה לרש זוממי אשה כהנאין זוממי אש כגון שהעידה שהרגה את הכהן שחללה את הכהנאין כמימתה שלא מיעט כחן אחותו אלא כמקום שיש לקיים

בסמית הנוצל יהוה בחקן איוב צוויי ערדת זענען געקומען און האבען געזאגט אויף איינעם, וההדה' ער האט מנהה געווען מיט אפאקש פון אפאן ווס זיא הט אפאן, האבן די צוויי ערדת געוואלט איר זאל מען פארברענן, און אים זאל מען דערשטיקען, נאכדעם זענן געקופן אנדערע צוויי ערדת און האבן געזאגט צו די ערשטע צוויי ערדת ווי אזו קענט איר זאגן איר הט געזען וונקאט הט הידה מנהה געווען און האבן אפאקש געזאגט זענט איר געווען מיט אונן צוואקען אויף איר און איר און ווייט פון דעם ארש וואס איר זאגט, און איר האט די זאך ניש געזעהן און ניש געקענט זעהן, דארף מען דאך די ערשטע ערדת הרגנן, מיט וועלכן מיט זאל מען זיי הרגנן? מיט איר טויט? ווי זיי האבן איר געוואלט הרגנען? פארברענען? אדער ווי זיי האבן "איש" געוואלט הרגנן, דערשטיקען? דריבער זאגט דר פסוק מען זאל טאן צום ערדת ווי ער הט געטראכט צו טאן צו זיין ברודר, צו אים, ניש צו איר (שנאכדו וויא עס שייט אין פסוק וילא באש תשרף) זיא זאל פארברענט ווערען אין פייער (היא ולא בויג'לה נאר זיא זאל פארברענט ווערן אבער דר ווס הט מיט איר מנהה ניווען עיס פארברענט מען ניש, נאר מען דערשטיקט אים ודך נאכדו לא' לאחיו) זאגט דא דער פסוק לאחיו, צו זיין ברודר (כאשר) ווס געזען לאחיו ווי ער הט געטראכט צו טאן צו זיין ברודר, און דאך ניש צו איר (שנאכדו וויא עס שייט אין פסוק וילא באש תשרף) זיא זאל עבירות ווס קומט מיטאך נוערען ווייבער געהרגט מיט דעם זעלביגן טויט וועלכע וועלכע אשה נהרגין כופשי איש זי ערדת ווס האבן נאזגט אויף אאשה זיא הט געטאן אעבירה ווס איר קומט מיטה, און זיי זענען גווארען הייגער וויא עס שייט פריער הרגת מען זיי, בלייב ווי דער דין איר ווען זיא זענען אדעלכע ערדת אויף איש וואס פער זאחק (גנון שהעידה שהרגה את הנפש) דהיינו זיא האבען געזאגט ערדת אויף אאשה זיא האבען געזאגט ערדת אויף איש די ערדת זענן ניווארן הייגער וויא עס שייט פריער, הרגת מען די ערדת מיט דעם זעלביגן טויט ווס זיי האבן געוואלט מען זאל איר הרגנן (יט) מיטם פאן אחיו אלא בפקום שיש לקיים פהו הנהג בסמית הדין) וואס די תורה הט דא געזאגט מען זאל טאן צו די ערדת וויא זיא האבען געטראכט צו טאן צו זייער ברודער, ניש צוויי ערדת שוועגער, דס איר גאר אויב זיא האבען געזאגט ערדת אויף אאשה זיא האבען געזאגט ערדת אויף איש וואס זיא געלשטיקען ביי דעם מנהה זיין מיט די טאכטער פון אפאן מען קען זאגן מען זאל זיי הרגנען מיט דעם טויט ווס זיי האבן איר געוואלט הרגנן, און מען קען זאגען מען זאל זיי הרגנן מיט דעם טויט ווס זיי האבן איר געוואלט הרגנן, אויף דעם הט די תורה געזאגט מען זאל זיי הרגנן מיט זיין טויט ניש מיט איר טויט, אבער ווא דיא ערדת וועלען מען זאל הרגנען די אשה זייין אויף אזו אעבירה ווס זיא זייין הט גטאן זיא אן אפאקשען זאחק, הרגת מען די ערדת

זענען געקומען און האבען געזאגט אויף איינעם, וההדה' ער האט מנהה געווען מיט אפאקש פון אפאן ווס זיא הט אפאן, האבן די צוויי ערדת געוואלט איר זאל מען פארברענן, און אים זאל מען דערשטיקען, נאכדעם זענן געקופן אנדערע צוויי ערדת און האבן געזאגט צו די ערשטע צוויי ערדת ווי אזו קענט איר זאגן איר הט געזען וונקאט הט הידה מנהה געווען און האבן אפאקש געזאגט זענט איר געווען מיט אונן צוואקען אויף איר און איר און ווייט פון דעם ארש וואס איר זאגט, און איר האט די זאך ניש געזעהן און ניש געקענט זעהן, דארף מען דאך די ערשטע ערדת הרגנן, מיט וועלכן מיט זאל מען זיי הרגנן? מיט איר טויט? ווי זיי האבן איר געוואלט הרגנען? פארברענען? אדער ווי זיי האבן "איש" געוואלט הרגנן, דערשטיקען? דריבער זאגט דר פסוק מען זאל טאן צום ערדת ווי ער הט געטראכט צו טאן צו זיין ברודר, צו אים, ניש צו איר (שנאכדו וויא עס שייט אין פסוק וילא באש תשרף) זיא זאל פארברענט ווערען אין פייער (היא ולא בויג'לה נאר זיא זאל פארברענט ווערן אבער דר ווס הט מיט איר מנהה ניווען עיס פארברענט מען ניש, נאר מען דערשטיקט אים ודך נאכדו לא' לאחיו) זאגט דא דער פסוק לאחיו, צו זיין ברודר (כאשר) ווס געזען לאחיו ווי ער הט געטראכט צו טאן צו זיין ברודר, און דאך ניש צו איר (שנאכדו וויא עס שייט אין פסוק וילא באש תשרף) זיא זאל עבירות ווס קומט מיטאך נוערען ווייבער געהרגט מיט דעם זעלביגן טויט וועלכע וועלכע אשה נהרגין כופשי איש זי ערדת ווס האבן נאזגט אויף אאשה זיא הט געטאן אעבירה ווס איר קומט מיטה, און זיי זענען גווארען הייגער וויא עס שייט פריער הרגת מען זיי, בלייב ווי דער דין איר ווען זיא זענען אדעלכע ערדת אויף איש וואס פער זאחק (גנון שהעידה שהרגה את הנפש) דהיינו זיא האבען געזאגט ערדת אויף אאשה זיא האבען געזאגט ערדת אויף איש די ערדת זענן ניווארן הייגער וויא עס שייט פריער, הרגת מען די ערדת מיט דעם זעלביגן טויט ווס זיי האבן געוואלט מען זאל איר הרגנן (יט) מיטם פאן אחיו אלא בפקום שיש לקיים פהו הנהג בסמית הדין) וואס די תורה הט דא געזאגט מען זאל טאן צו די ערדת וויא זיא האבען געטראכט צו טאן צו זייער ברודער, ניש צוויי ערדת שוועגער, דס איר גאר אויב זיא האבען געזאגט ערדת אויף אאשה זיא האבען געזאגט ערדת אויף איש וואס זיא געלשטיקען ביי דעם מנהה זיין מיט די טאכטער פון אפאן מען קען זאגן מען זאל זיי הרגנען מיט דעם טויט ווס זיי האבן איר געוואלט הרגנן, און מען קען זאגען מען זאל זיי הרגנן מיט דעם טויט ווס זיי האבן איר געוואלט הרגנן, אויף דעם הט די תורה געזאגט מען זאל זיי הרגנן מיט זיין טויט ניש מיט איר טויט, אבער ווא דיא ערדת וועלען מען זאל הרגנען די אשה זייין אויף אזו אעבירה ווס זיא זייין הט גטאן זיא אן אפאקשען זאחק, הרגת מען די ערדת

שפת חכמים

דודאס הכופים וגו ק"ל על המומים מפני דכ"מ שחומר על שנים כשמת איש חכם ודרכו ק"ל על המומים שזינין נשים כל העדים חללו לאחיו ט"ז מן העדים לא נשאו וזוממי א"י ק"ל והרשו וגו' על העדים הכופים שחכמה ל"ל עים א"י אתה שחכום את תכלו כדרישות או כחקרות עומות כעלה כמ"ס המור ספ"ל

עדות: ד דודא אמו איש שכנה מיין מיטה ממקום אחר וכך נהגו: דל"ל למה ראה הקדוש עות זה עשן נהרג מיטח וכך נהגו: ומה לא הקרה בשם שיעורו ע"ד זוממי קודם שירגו זה אלא וה"ל מיין מיטה כ"ד ממקום אחר היה ולכן מתגלגל הדבר שכנה קודם שכלו עדים וזוממי וכן נהרגין: וטוד יש עמוס אמריס ס"ן פירוש לתורת אלהים

ראב"ן דס ב"יו פון צווייטן דיר: (כ) והנשארם אונן די איבריגע יודין זאלין הערין או מען נועט הרגנן

זאלט צו אים טאן אזו ווי ער הט געטראכט צו טאן צו זיין ברודער ובערת הרע מקרבך און דו זאלקם אום

משלי ויפך זאל שמואל'ן הרגנן, און אירער מען האט שמואל'ן גייתרגת זענן געקופן אנדערע צוויי פונקשן און האבן געזאגט צו זיי מיט משה ווי אזו קענט איר זאגן איר האט געזעהן דעם שפת ביי נאכט משה אכט האט שמואל'ן אנגעזאגטען אל"קט, די גאנצע צייט פון זיפן גיין זיין איר געווען מיט האבן געזאגט, און איר האט שמואל'ן זיין איר געזעהן כ"ד זאל'ן ניש זאגען פאר וואס איר דער שפראך פון דיא

מצות השם (הקבד) כאשר ווס וגו', זאל איר דא מנהה צו ערדת האבן פאלש ערדת געזאגט זאל מען זיא טאן אזו וויא זיא האבען אין זענן געזאגט צו טאן דעם וואס זיא האבען אויף אים פאלש ערדת געזאגט:

דארף מען זיין די ערשטע צוויי ערדת זיי אש השת, ערדת איר קרום, שמואל'ן לעבט דאך מען האט דאך אים ניש

אונקלוס

דברים יש כ שופטים קמו

ישמעון ויד חלו ו ולא יוספון למעבד עוד כפתנמא בישא הדין פינד: כא ולא תחום עינד נפשא חלה נפשא עינא חלה עינא שנא חלה שנא ידא חלה ידא ונדא חלה ונדא חלה: א ארי תפוק לאנחא קרבא על בעלי

ישמעון ויד חלו ו ולא יוספון למעבד עוד כפתנמא בישא הדין פינד: כא ולא תחום עינד נפשא חלה נפשא עינא חלה עינא שנא חלה שנא ידא חלה ידא ונדא חלה ונדא חלה: א ארי תפוק לאנחא קרבא על בעלי

ה"א נפס כנסס סס ה"ד א"ה י"ד חטות לה: הכל ככל קמא סד: בעל הטורים

(כ) יד ביד רגל כרגל. אומיק ליה (ח) כי חלה למלחמה. לומר מחוסר חבר ארץ יוזאין למלחמה:

בית יהודא

מיס דעם מיס נוס וי האבן גוואלס מען זארי איר תרגון: (כ) וישמעון וי ראו ו לא יוספון למעבד עוד כפתנמא בישא הדין פינד: כא ולא תחום עינד נפשא חלה נפשא עינא חלה עינא שנא חלה שנא ידא חלה ידא ונדא חלה ונדא חלה: א ארי תפוק לאנחא קרבא על בעלי

כהן הזמה די כמיסת הכועל: (כ) ישמעון וי ראו. מכלן שריון הכרה ו אים פלוגי כולנוי נרגינו על שהזמו כב"ד: (כא) עין בעין. (כ"ב סד) ממון ז וכן טן כסן וגו': (ח) כי תצא למלחמה. סמך הכתוב יולת מלחמה לכלא לוי לך ח שאין מחוסר חבר יולת למלחמה ל"א לוי לך ח ש עמית נלק חחה מוכסח שאם חלה למלחמה חחה נולת וכן דוד הוא ח' (תהלים קיט) עשיתי משפט ולדק

רש"י

ראובן הש אייסעבהאקס אצאון פון שקעון, אונג זיי זעבען פאר אאויב אדער געלט פאר אצאון: (א) כי תצא למלחמה. מיס ז' כעשריבן פי תצא למלחמה לעבן עין מתת עין (לופר) אים פעלט אנליר דארף גיט גיין אין אמלחמה דער אחר) אמת כובסח שאם תצא למלחמה אמה כנצחו) אויב די האקס ארויסקיין צו אמלחמה וועקסטו איינגעקען די מלחמה וכן דוד שפתי

חכמים

כחלת הכרס מתורן ג"כ כוס: ז' ס' כמו שאמרו פרק החולל מביי כתיב ועיסת לו כלסר זמס ולי ס"ל די ביד ממס די ביד ל"ז ופירש רש"י דלי העיד כחוס פלוגי שקטע יד חכיוי משלס ממון הנימן מיד ליד דאי כחממעו הא ככר כתיב ועיסת לו כלסר זמס: ח דק"ל דהיס לו לכסוד ללחן המשפטי דרשתי כי חלא וכו' יהיה חלס חסח משפט מות כו' וסאר דניי מיתוס טלמור סס ומתוך לומר לך ס': ס דל"א א' קסא וסא עין בעין וגו' דלאמר חכא חכיוי ממון ולח כחמסר אמר ל"ס ד"א ס' ולפי ד"ל למוד קסא היס לו לכסוד

כחממרים: ה חלל וי לא בחין להרוג חלא אוחה מלכר בען שהיה חת הנכס וי שחלל חת הכנה נכרין כחממיה: ו דק"ל כחוס עינה כל"ן וכתב והשארם ולא כתיב וכל כחלל וגו' כמו כ"ל ראה גבי כחית ומתוך משלס לזרין הכנה כ"ד אים עליו וכו' ולעדות פסוליס הכוללס וסגסס ומלוי כרובית וסאר פסול עדות כשטייס כחממה לכן ל"א חכר כל שחלל כיון שמי שהוא פסול לעדות ח"ל לירא מזה כיון שחלל הוא פסול מזה כתיב והשארם וגומר לעדות השארם כשטייס וסאר וסא ל"א פירש רש"י חכא ממתניס עמר כרגל כמו

פירוש לתורת אלהים

קובטס ויאי מיתה צין בעין אונ אז ויאי האבין גיואנט איינער הם דעם אנדרין אויס גישלאגען איין אויב מניין ויאי אהלען פרא איין אויב שן גישן אצאהן פרא אצאהן די ביד אהלען פרא אהלען רגל ברנל אפוס פאר אפוס: (א) כי תצא למלחמה או די וועקסט ארום

די פאלשע עדות וועלין זיי ויה פארקבען ולא יוספו אונ זיי וועלין גיט מערען צו טאהן זאהן און ווי די שלעכטע זאך צוויישן דיר: (כא) ולא תחום עינד אונ דיון אויב זאל גיט רבקות גאבין אוף ויאי נפש כנ"ש אז די עדות האבען מחייב גינען ועגנס מיתה

ייבך

געבען די קראנקע צו עסין מוסאג, אפולקע מיט זום אונ פלייש, זיי האבן כניעסין, דר דארף פאן זאגנס צו זיין חבר מיר וועלן אריין גיין נאך אין אששוב זעהן, זיי זענן אריינגעקומן אין די אנדערע שטוב האבן זיי געזען די קראנקע ליבן אוף די בעשלה אונ שרייען פון שטערען אונ לעבן איין פעטער שטייס אראקסאר אונ שניידט אס אפינגר פון אהאנס, דר קראנקר שטייש אונ דר דאקטאר שטייש קאלט פליישט אונ שניידט, דער דארף פאן זאגנס צו זיין חבר, זעה נאר דר דאקטאר איז און ארזעט, אונ דר דאקטאר פון די ערשטע שטוב איז אז אנדערע הם דער חבר צו אים געזאגט דס איז איין דאקטאר פון די ערשטע שטוב אונ פון די שטוב, נאר די קראנקע פון די ערשטע שטוב איז זען נאך ויער קראנקייט זיי הארפן שון ביי געווען ווערן גיט מען זיי גוט עסין זיי זאלן געשטוינד

גיש געווען, פו נוס זאל מען די עדות הרגנו? דר עגון איז ר"ש אפאר איז געקומן דארף פאן אין ארויסקע שטייס האט ער ניבעטן זיגנס אנוסן פריינד ער זאל גיין מיט אים אין די נאסען צו זעהן די שיינקייט פון די שטאם, זיי זענן געגאנגען פון איין נאס אין די אנדערע, הם דר דארף פאן געווען ארויסקע הויז, הם ער געפרענט ווער וואגס דא אין די הויז, הם דער גושער פריינד געזאגט דא איז אשטיקאל, איינווייניג לעבען קראנקע מענטשן דאקטורים היילן זיי, זאגנס דער דארף פאן מיר וועלן אריין גיין אינווייניג זעהן, זיי זענן געקומן אין איין שטוב האבען זיי גינען שטייכע קראנקע זענן געליען אוף די בעשלהע אונ האבן געשטעקט איינר מיט דעם אנדערן דערוויילס און צייטוועגן, דערוויילס זענן אריינגעקומן משרתים אונ האבען געשטעקט אשטיקאל לעבן וערר דעם אונ בען הם

דברים כ שופטים

אונקלוס

אִיבְךָ וְרֵאִיתָ סוּם וּרְכַב עִם רֶב
 מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יְהוּה
 אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶה מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם: וְהָיָה פְקָרְכֶם אֶל־
 הַמַּלְחָמָה וְנָגַשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר אֶל־
 הָעָם: וְאָמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל

דְבַרְךָ וְתִחְיוּ סוּסוֹן
 וְרַתְּבִין עִם סְנֵי מִנְהָ לֹא
 תִדְחַל מִנְהוֹן אֲרִי יוֹ
 אֱלֹהֶיךָ מוֹמְרָה בְּסַעֲדֶךָ
 דְּאִסְקָה טַאֲרַע אֲדַמְצָרִים:
 וְיֵהִי פְקָרְכֶכּוֹן לְאַנְחָא
 קְרַבָּא וְיִתְקַרִיב בְּהִנָּא
 וְיִמְלַל עִם עַמָּא: וְיִדְבֵר
 לְהוֹן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתָהוֹן
 תְּרִימָא וְהִיא לְקַבְלָס סוּטָה מַג: וְדַבֵּר אֵל
 הָעָם: וְאָמַר טַס

בית יהודה

צָדָק בִּלְמִיתָנִי וְשִׁפְטִיךָ יְהוִי אִיךָ הָאֵב נַעֲשָׂאָהוֹן מִשְׁפָּט אֹב
 צָדָקָה דְרִיבְעָר בַּעַט אִיךָ דִּיךְ דִּו זְאֲרָסְט גִּיט דְּרֵאזֵעוֹן מִעוֹן
 זְאֵל מִיך בְּעֵרִיזְבוֹן: וְגַל אִיבְיָךָ. פִּיבִישׁ מִעוֹן נִרְיִי בְּעִינְיָ
 קְאִיבִיכִים וְיִי זְאֲרֵן זִינִן בִּי דִּיר בְּעֵרְעֵכֶסְט וְיִי דִיבִיעַ פִּיבִינְד
 וְאֵל תַּחַם עֲלִיחֶם זְאֲרָסְט גִּיט רַתְּמִנֹת הָאֵבֹן אִיךָ זִי נִבִי לֹא
 יֵד רַבִּי עֲלִיךָ יְהוִי זִי נִעֲרָן אִיךָ דִּיר אִיךָ גִּיט רַתְּמִנֹת
 הָאֵבֹן: וְהִס וְרַכְבוֹ. הַאֲרַט רִשׁוֹי נִוְעַשׁ בִּי דִי מַלְחָמָה זִינִן
 גָּר אִינִן פְּעָרֵךְ אֹבֵן אִינִן בְּרִישׁוֹנְאָנְעוֹן. גָּרֵר הַקְּבִי"ה זְאֲנַט
 וְבִעֲנִי בְּלִס פְּאִישׁ אֲהִרָה בִּי מִר אִיךָ לְבִיךָ וְיִי אֲלֵע וְנִוְאֲרֵן
 גִּוְעוֹן אִינִן פְּעָרֵךְ (וְכֵן הוּא אִיבִיר) אֹבֵן אִזֵּן הָט נִאָנְטֵס הַקְּבִי"ה
 צוֹ גְּדָעוֹן (וְהִרְבִּי אֵת פְּדוֹן פְּאִישׁ אֲהִרָה) דְּרֹא נִוְעַסְט אִזֵּן גְּרִיבֵג
 אִיבִיר) אֹבֵן אִזֵּן זְאֲנַט דִּר פְּסוֹק (כִּי כֹא טֵרַעַה וְגו') אֲלֵע
 אִינִן זַם וְיִוּא עִם וְנִוְאֲרִט גָּרֵר אִינִן פְּעָרֵךְ גִּוְעוֹן: נַעֲסֵרֵב סְפָדוֹ. זְאֲנַטֵס הַקְּבִי"ה בְּעִינְיָךָ הוּא רַב) בִּי דִיר אִיךָ דָּם סִיר וְנִוְעוֹן דִּו
 אֲלִינִן זְאֲרָסְט דְּרַאֲפֵלֵן מַלְחָמָה הַאֲרֵפֵן. נִוְעַסְטֵס גִּיט קַעְגִּוֹן
 (כ) וְקַרְבִּכֶם אֵל הַמַּלְחָמָה. מִיבִישׁ מִעוֹן (סְפָדוֹ בְּצִאֲחֶכֶם כֵּן בְּסָפֵר מְגַבִּיל אֲרַצְכֶם) וְנִוְעוֹן אִיר נִוְעַשׁ זִינִן נִאָנְטֵס אֲרִוּיִס צוֹ גִּוִּין
 פֹּהן גְּרַעֲנִיךָ. נִאָנְטֵס אֲרִוּיִס צוֹ גִּוִּין פֹּהן אִיבִירֵךְ לֵאמֹר צוֹ דִּי מַלְחָמָה: וְנִגְשׁ הַכֹּהֵן. זְאֵל גְּעִנְעֵךָ דְּעֵר פֹּהוֹן (הַמַּשְׁמִישׁ לְפָדוֹ) גִּוּיִס
 אִיךָ עֲשׂוֹאֲרִבֵט גִּוְרֵאָרֵן צוֹ דְּעֵר זְאֵךְ (וְהוּא הַנְּקָרָא מִשְׁחָה מַלְחָמָה) עֵר נִוְעַרְט גְּעֵרֹפֵן מִשְׁחֹת מַלְחָמָה. עֵר אִיךָ זְאֵלֵבֵט גִּוְרֵאָרֵן
 צוֹ גִּוִּינִן מִשׁ יוֹדִין הָעָם פִּירִיבֵג פֹּהן מַלְחָמָה: וְדִבֶּר אֵל הָעָם בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ. אֹבֵן. עֵר זְאֵלֵר דִּירִיעוֹן צוֹם פְּאֲרָק מִיט לִשׁוֹן
 הַקְּדוֹשׁ: (ג) וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל. דְּעֵר פֹּהוֹן זְאֵלֵר זְאֵלֵבֵט צוֹ דִּיר אִירִין

רש"י
 כל תחיתני לעשותיך: על איבך. י יהיו בעיניך כאויבים אל
 תרחם עליהם כ כי לא ירחמו עליך: סוים ורכב. בעיני
 כולם כסוים א' וכן הוא א' והכית את מדין
 כלאס א' וכן הוא אומר (שמות טו) כי כל א' סוים פרעה:
 עם רב ממך. בעיניך הוא רב מ' אזל בעיני איוו רב:
 (ב) כקרבכם אל המלחמה. סמוך ללאחס נ' סמוך להספר
 מנכול ארלכס: ונגש הכהן. (סוטה מב) השמות לטק
 והוא הנקרא ס משה מלחמה: ודבר אל העם. (טס)
 בלשון על הקדש: (ג) שמע ישראל. (סג) אפי' אין ככס

שפתי חכמים
 וּבְסַפְרֵי מַנְחֵי פְסוֹק סוּם וְרֹכְבוֹ רַמַּה גִּיט: ס ר"ל ה' א' כתיב סוּם
 וְרַכַּב מִשְׁמַע סוּלָס בְּעִינֵי הַקְּבִי"ה כְּסוּם אֲחִיד וְאֲחִירֵי כְּתִיב עִם רַב
 וְחִתִּין בְּעִינֵי כִי: ס ר"ל ד'ה' לו' לכתוב וזהו כי תחלו למלחמה ל"פ
 סמוך כו' וז' מניל דמי' סמוך לספר הוא למה נקראת למלחמה
 ממש הוא י"ל דהא כתיב בסמוך שמע ישראל וגי' א"כ הקריב למלחמה
 אמור מחיל והיה כקרבכם וגי' אלא סמוך לספר הכתן ממה עליהם
 כל תחילתו ועיון באוטה (דף מב): ס מ' מלחמיך אחירי ודברו
 כסוטרס מוקיט כהן לטוטרס מה שטוטרס יפ לכן מי שמונה עליהם
 דהיינו דייגים אף כהן יפ לו מי שמונה עליו דהיינו כהן גדול לכי'
 חסוב מנתו: ס נ' נדלכתיי כהן ודבר אל העם ולהלן כפרשת יתרו
 כתיב משה ידבר והאלהים ישמע בקול מה להלן בלשון הקודש דהיינו
 פירוש לתורת אלהים

מצות השם
 (תקכה) ונגש הכהן וגו'. דאם איך דיא מצוה אז דער כהן מיט
 דיא ארויס ומוסיב זאל מיט גיין מיט די יודען אין דער
 מלחמה אריין און דיא מצוה גייט אן ווען עס איז דא איין
 יודישער מלך:

משרי יוכפ
 געזונד ויערן און זאלן אירוינין פון שפיטא"י. די קראנקע
 איז אויס ביי זיי דיר אנהייב קראנקייט. ביי דעם מענטש
 איז גראדיר געווארן אפינגר, אוב דר דאקטאר נועט אים
 דעם פינגר גיט אפשינירן נועט גראדיר ויערן די גאנצע
 האנט און ער נועט פון דעם שפארגן. היט דער דאקטאר
 און אים רחוקות און געמט אראם. פינגער נועט דער

שפתי חכמים
 וּבְסַפְרֵי מַנְחֵי פְסוֹק סוּם וְרֹכְבוֹ רַמַּה גִּיט: ס ר"ל ה' א' כתיב סוּם
 וְרַכַּב מִשְׁמַע סוּלָס בְּעִינֵי הַקְּבִי"ה כְּסוּם אֲחִיד וְאֲחִירֵי כְּתִיב עִם רַב
 וְחִתִּין בְּעִינֵי כִי: ס ר"ל ד'ה' לו' לכתוב וזהו כי תחלו למלחמה ל"פ
 סמוך כו' וז' מניל דמי' סמוך לספר הוא למה נקראת למלחמה
 ממש הוא י"ל דהא כתיב בסמוך שמע ישראל וגי' א"כ הקריב למלחמה
 אמור מחיל והיה כקרבכם וגי' אלא סמוך לספר הכתן ממה עליהם
 כל תחילתו ועיון באוטה (דף מב): ס מ' מלחמיך אחירי ודברו
 כסוטרס מוקיט כהן לטוטרס מה שטוטרס יפ לכן מי שמונה עליהם
 דהיינו דייגים אף כהן יפ לו מי שמונה עליו דהיינו כהן גדול לכי'
 חסוב מנתו: ס נ' נדלכתיי כהן ודבר אל העם ולהלן כפרשת יתרו
 כתיב משה ידבר והאלהים ישמע בקול מה להלן בלשון הקודש דהיינו
 פירוש לתורת אלהים

גיון צו דער מלחמה על איבך און דייעע פינגר וראיה
 סוים ורכב און דו וועסט זעהן פערד און רייטער עם רב
 סוף פער פאלק פון דיר לא תירא מהם זאלסטו דיה
 גיט פארבטוין פר זיי כי ווארום דיין גאט איז מיט
 דיר תיגלו בארץ מצרים וואם ער האט דיה אורף
 גיבראכט פון לאנד מצרים: (ב) וקה און עם נועט

גיון צו דער מלחמה על איך איר נועט גינעהען צו דער מלחמה ווען
 איר נועט זיין נאהיגט ארויס צוא גיין פון אייגער
 גרעניץ ונגש הכהן זאל גינעהען דער פהן ווס איו
 גיזאלבט גינארן דער צו ורגר אל העם און ער זאל
 ריידן צום פאלק און לישון הקודש: (ג) ושמר אלהם
 אונ ער זאל צו זיין זאנען שמע ישראל (עיו תשי')

מצות השם
 (תקכה) ונגש הכהן וגו'. דאם איך דיא מצוה אז דער כהן מיט
 דיא ארויס ומוסיב זאל מיט גיין מיט די יודען אין דער
 מלחמה אריין און דיא מצוה גייט אן ווען עס איז דא איין
 יודישער מלך:

מענקש לעבען, דס זאגט די תורה, ווען צוויי
 הענטשן

משרי יוכפ
 געזונד ויערן און זאלן אירוינין פון שפיטא"י. די קראנקע
 איז אויס ביי זיי דיר אנהייב קראנקייט. ביי דעם מענטש
 איז גראדיר געווארן אפינגר, אוב דר דאקטאר נועט אים
 דעם פינגר גיט אפשינירן נועט גראדיר ויערן די גאנצע
 האנט און ער נועט פון דעם שפארגן. היט דער דאקטאר
 און אים רחוקות און געמט אראם. פינגער נועט דער

אתם קרבים היום למלחמה על- איביכם אל-ירך לבבכם אל- תיראו ואל-תחפזו ואל-תערצו

קרבים יומא דין
לאגהא קרבא על בעלי
דבבכוון לא יוע לעבון
לא תדחלון וקא
תתפתון ולא תתברון
תו"א הל יור (ספס) רש"י

בית יהודה

גיש קיון אנדרט זכות נאדר נוס איר זאנט אדע סאג שפע
ישראל ה' אלהינו ה' אתך (כדאי אתם שיושע אתכם) וענט
איר אויף ווערט הקביה זאל אויף העלפן זענע אייבכסון. דר
פון זאנט צו די וויין (אין אלו אחיכם) די מענטשן נוס איר
גייט צו זיי האלטן מלחמה זענען גיט איינער פריידער ושאם
תפיד בירם אונס ברחמים עילום אויב איר וועט פאלן אין
זייערע הענט וועלן זיי אויף אויף קיון רחמנות האבן (אין וי
במלחמת יהודה עם ישראל) די מלחמה איז גיט וויא די
מלחמה פון שקם והנה מים די צעהן שקמים (שגמור) בוי
זייער מלחמה זאנט דער פסוק (ויקום הגאשם אשר נקבו
בשבות) עם זענען אויפגעששאפען די מענטשן ווס זענען
ארויסגערעט גווארן מים זייערע נעמען (והיוקו בשבחה) זיי
האבן אנגענומען די מענטשן נוס זיי האבן געשאנגען ויבל
פערפיהם הליביש פון השלל) אדע געפאנגענע מענטשן נוס
זענן גווען גאקעט הם מען זיי גיגעבן קליידער פון דעם רויב
נוס מען הם גערויבט (והישישם) מען הם זיי געגעבן קליידער

זכות חלו קריאת שמע ע בלבד כדלוי אתם שיושע אתכם:
על איביכם. אין אלו אחיכם שאם תלון כידם אינם
מרחמים עליכם צו און זו כמלחמת יהודה עם ישראל שאם
(ד"ה כח) ויקומו האנשים אשר נקבו בשמות ויחיוקו בשבחי
וכל מערומיהם הליבו מן השלל וילבסו וינעלו ויחילו ויחילו
וישקו וישיבו וינלוסו כמאורים לכל כושל ויחילו ירימו
עיר התמרים אלל אהיה וישבו שומרון. אלה על אויביכם
אתם הולכים לפיך התחוקו למלחמה: אל ירך לבבכם
אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו. (סוטה מכ) ארבע
זוהרות כנגד ארבעה דברים שמלכי האומות עושים מניסים
בתריסיהם ק כדי להקיש זה לזה כדי להשמיע קול שפחו
אלו שכנגד וימוטו רומסים כמסיהם ומחילין אהות
להשמיע קול שעתה פרסות סוסיהם וזומוין בקולם ותוקעין
כשופרות ומויני משמיע קול: אל ירך לבבכם. מהלוח
ר סוסים אל תיראו. מהגפת התריסים: ואל

וינעלו) מען הם זיי גיגעבען שיה (וויאילום) מען הם זיי
געשטירט מים בוימאיר (ניגלהים בחטרים ולכל פושל) אדע
תמרים אצל אחיהם) מען הם זיי געבריינגט אין די ששאם
צו זייערע בריידר (וישבו שטרון) אונ זיי זענן צוריקגעבאנגען
על איביכם אתם הלכים) איר גייט האלטען מלחמה מיט
אויף ששאקן צו די מלחמה: ואל ירך לבבכם. זאל גיט ווייך
(ואל תחפזו) איר זאלט גיט זיין געאיינט צו אנטלויפן (ואל
תערצו) איר זאלט גיט צו בראכען ווערען פד זיי, זאנט רש"י
(ארבע זוהרות) קינד ארבעה דברים שמלכי האומות עושים דיא
פעלקר שווען אין די מלחמה ומוינים בתריסיהם כדי להקיש זה
לאנט די פאנצירן אויגעם צום אנדערען די פאנצירן זאלען
קלאנג וועלן דס אנדערע פאלן מיין אז זיי זענן ארויסע
וירוסים פסיס ויפחילין אתם להשמיע קול שעתה פרסות
סוסיהם זיי מאכן די פערד זאלען טרעטן שפארטן דרים
אונ די פערד בלאזען זאלן שרייען אונ עם זאל געהערט
(והיוחין בקללי) זיי שרייען מיט זייערע הויבע שטיממען
קול) אונ זיי קלאזען מיט נאך אזעלעקע זאכען ווס מאכען
גיט ווייך ווערן (מהלוחות) פון דעם געשפריי פון די

גיגעבען עסין (והשקבו) אונ שרייקען (ויסכבו) מען הם זייא
שנואכע הם מען נעמט אויף איינלען וויאויס ירחו עיר
ודם איז די ששאם וואס אין איר וואקסט פיל שייטלעך
אין שומרון, דס איז גווען ביי מלחמה וירון מים ירדן ואלא
איינער פוינט (לפיך התחוקו למלחמה) דריבער זאלט איר
אויף ששאקן צו די מלחמה: ואל ירך לבבכם. זאל גיט ווייך
(ואל תחפזו) איר זאלט גיט זיין געאיינט צו אנטלויפן (ואל
תערצו) איר זאלט גיט צו בראכען ווערען פד זיי, זאנט רש"י
(ארבע זוהרות) קינד ארבעה דברים שמלכי האומות עושים דיא
פעלקר שווען אין די מלחמה ומוינים בתריסיהם כדי להקיש זה
לאנט די פאנצירן אויגעם צום אנדערען די פאנצירן זאלען
קלאנג וועלן דס אנדערע פאלן מיין אז זיי זענן ארויסע
וירוסים פסיס ויפחילין אתם להשמיע קול שעתה פרסות
סוסיהם זיי מאכן די פערד זאלען טרעטן שפארטן דרים
אונ די פערד בלאזען זאלן שרייען אונ עם זאל געהערט
(והיוחין בקללי) זיי שרייען מיט זייערע הויבע שטיממען
קול) אונ זיי קלאזען מיט נאך אזעלעקע זאכען ווס מאכען
גיט ווייך ווערן (מהלוחות) פון דעם געשפריי פון די

שפתי חכמים

הא חכין ונגס הכין וכבר אל העם וגו': צ דלגלס הא כבר חכין
כי תאל למחמה על אויביך: פ קי מדיקים תריסיהם זה לזה כתי
ביקבו התריסים על לזה ושמיעו קול: ד ר פי נעקת סוסים קרין
בלטן הקודם אף כהן בלטן הקודם: פ דלס לא כן שפע ישראל ליל

טעלת הדכרות אף וכבר אל העם בלטן הקודם: (מוטה פי'
משוח מלחמה). א"ר חכין בני יוסף כי פי המדבר אליכם מה בלטן
בלטן הקודם אף כהן בלטן הקודם: פ דלס לא כן שפע ישראל ליל

פירוש לתורת אלהים

אל ירך לבבכם עם זאל גיט זיין ווייך ווייך הארץ
אל תיראו איר זאלט זיה גיט פארקומן ואל תחפזו אונ

אתם קרבים איר מוט גיגענהיין הויגט צוא דער
מלחמה על איביכם אויף אייערע פיינד (שיו רש"י)

מצות השם

משיב יוסף
מענטשן זאגן ערדא אוף איינס אז מען דארף אים הרגנן
אונ זיי וועלן קלייפן ליגנר. אוב מען וועט די ערדא גיט
הרגנן, ווען צוויי מענטשן וועלן זיין ביין אוף איינס וועלן
זיי קומען צו בית דין אונ וועלען זאגען אוף אים ער הם
געשאן א זכירה וואס אים קיימט ביתא. אונ זיי וועלען
וועט מען אים הרגנען, אונ אוב מען וועט אונז מאכען
פאר ליגנער, אונ מען וועט אים גיט הרגנען, וועלעכען
שאדין וועלען מיר האבען, אונז וועט מען דאך אויף
גיט הרגנן, וועט דאך קיון מענטשן גיט זיכער זיין מיט
אונ מוהט גופעם צו אדע מענטשן פון דעס וועלעכען מוז ער
אויף אדע יונג, ווי דר פסוק זאגט והנשארים וישאעו ויראו,
די איבעריגע מענטשן וועלען וועלן אז מען זאגט פארשעט ערדא
הרגת מען, וועט מען מורא האבן צו זאגען פארשעט ערדא:

ותמו אל תערצו סגפיהם. דאס איז דיא מצוה אז מען פאר
זיך גיט פארקומען פאר דיא פעלקער וואס זאגט האם
געהייסען מיט וויא מלחמה האלטען אונ מען פאר גיט זיין צו
בראכען פאר וויא:
קינד קיפן אונז מאכן פד ליגנר, איר גוט,
פאר ליגנער, אונ מען וועט אים גיט הרגנען, וועלעכען
שאדין וועלען מיר האבען, אונז וועט מען דאך אויף
גיט הרגנן, וועט דאך קיון מענטשן גיט זיכער זיין מיט
אונ מוהט גופעם צו אדע מענטשן פון דעס וועלעכען מוז ער
אויף אדע יונג, ווי דר פסוק זאגט והנשארים וישאעו ויראו,
די איבעריגע מענטשן וועלען וועלן אז מען זאגט פארשעט ערדא
הרגת מען, וועט מען מורא האבן צו זאגען פארשעט ערדא:

דברים כ שופטים

אונקלוס

מפניהם: דפי יהוה אלהיכם ההלך עמכם להלחם לכם עם איביכם להושיע אתכם: ודברו השטרים אל העם לאמר מיר האיש אשר בנה בית החדש ולא חנכו ילך וישב בארץ פנימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו: ומיר

מקדמיהו: ד ארי יי אלה כוון דמדרב קדמיכון לאנחא לכוון קרב עם פעלי דבביוון למפרק יתכוון: ה וימליח סרביא קדם עמא למימר מן גברא די בנא ביתא חדשא ולא חנכה יהך ויתב לביתה דילמא ימות באנחא קרבא וגבר אחרו יחנכנה: ו ומן תר"א

רשב"ם

לאדם. הוא נהנה מה סכר דבר שהיה נור הולך ונור אחר בא שאין הכנס ברוח אבות. ואין זה וכוון. אבל הארץ לעולם נוספת כמו בששת ימי בראשית וכן השמש נחור וכולל כל הדברים יעשה כל ששה העולם כך הם כולם כשששת ימי בראשית אבל שיהיה הוא להחזיר כולם. ולא יוכל איש לדבר ולא תפלא און ששפע אס יספור לו אלא זה הכלל אין כל חרש ולכולם יש וכוון. אבל אין וכוון לאשעים שאין הילוך דומה לטוב:

ו ילך וישב וכוון. אם ילך לבנו ויעז כולו מן ימות כמלחמה וכו' שיש מנון אל לבו כשהולך למלחמה ודואן שמה אין לי סוד להלך את ימיו או את אשתו או את כרטי וכו' גרם סודו לעת למהלכה ושתוך כך דא למה. ושעלה מעשים הוכר בית אשה וכו'. ולכפוף וכלל כל דברים מן האיש הדוא ורך הלבב כון כפולו שאחרו כון בדברים אחרים. וכן בקהלה כונן ג' דברים ונחור וכולל מה יחרון

בית יהודא

סר דעם קלאמן פון די פאנצירין ויצא תתפוחו (מקול הקהלות) איר זאלט אייך גיט אייך צו אנטלויפען ווייל איר וועט הערן די שטימקע פון די שופרות מיט די מרומישן ויצא הערצונו (מקול הנקחה) איר זאלט גיט צוגראכען ווערען פון די הויכע שטימען פון זייער שרייענדן וכו' ה' אלהיכם וכו' ונארום הקב"ה אליו גיט מיט אייך אין די מלחמה (הם באים בגזעו): של בשר ודם) ווי קומען מיט די שארקויט פון מענטשען וום ווי ווענען קאר פלייש אונג בלוט (ואתם באים הקב"ה ופלישתים באו בגזעו של גיורת) פלישתים זענן נקיטן נום אין גזען. ער איז געאפען אונג די פלישתים הקב"ה גיט מיט אייך, מיינט מען דר אהן מיט די לוחות: גיט מיט אייך: (הו וולא חכו). ער האט גאך גיט בענייט די שאבב (וא דר כו) ער האט גאך גיט געוואהנט אין די שטוב (חטף, לישן הקהל) חנוף מיינט מען אנהייבען. ער האט גאך גיט אגעוויקען ווארען אין די שאבב: ואיש אחר יחנכו. אונג איין אנדערע מענטש וועט בענייען דוא שאבב (נדבר של

שפתי חכמים

לטה: ש דלון סיד על הקב"ה לומר הולך עמכם דהא מלא כל

ליקומו יקרים

(הו) מי האיש אשר בנה בית חכם וכו'. דער ענין פון די דריי זאכן וואס די ש"ס אהבן אויפגעווען, איז וויא דא גמרא דערצייגט רבי יהודה הנשיא ודאם איז רבינו הקדוש! האט אפאל געלערנט מיט איבער מלמדים האט ער געלעקט ארית פון קנאביל, און ווייל ער איז געווען א איידיקער מענטש האט ער גיט געקענט ליינד דעה בים פון קנאביל, האט ער געזאגט ווער עס האט געזעען קנאביל זאל ארויסגיין פון צית הסדרש, איז רבי חייא ארויסגעגאנגען פון צית הסדרש, באלד נאך רבי חייא זענן אלע מלמדים ארויסגעגאנגען פון צית הסדרש, ער ווען פון רבי האט געזאגט אז רבי חייא דוא ווייסט דאך אז מיט פאסער קען גיט ליידין דעם בית פון קנאביל פאר וואס האסטו געזעען קנאביל, האט רבי חייא געזאגט חיו איד וועל כפער זיין דיון פאסער איד דאס גיין קנאביל גענייען, נאר ווייל איד האט געוואלט דר וואס האט געזעען קנאביל זאל גיט פארשעקט ווערען רבישער בון איד קרייז ארויסגעגאנגען נאך חיו זענען אלע ארויסגעגאנגען, ווייס מען גיט ווער עס האט געזעען קנאביל, דאס וועלכע האט געזאגט משה רבינו, ווען מען וועט גיט צו א מלחמה זאל מען אויסווערן וועלכער מענטש וואס ווייס בייא זיך ער איז ווייניג, די מלחמה און זיין הארץ שרעקט אים, וועגען נייע צבירות,

תחפזו. מקול הקרנות: ואל הערצו. מקול הנומה: (ד) כי ה' אלהיכם וגו'. הס בלוט כנחנוט של כשר ודס וחחס בלוט כנחנוט של מקום. פלמחס כאו כנחנוט של גלית מה היה סופו וכל וכלו עמו: ההלך עמכם. זה ש מחנה הארון: (ה) ולא חכו. לא דר כו. חנוך לטון התחלה: ואיש אחר יחנכו. ודבר של ענמת נפש ת הוא זה:

רש"י

גזעונו של פלמח אונג אונג קומט מיט די שארקויט פון מיט דיא שארקויט פון לבית ופה היה כולו גמר ונפשו עמו זענען געאפן מיט אים: והנה עמכם. ויה פניה הארון הקב"ה גיט מיט אייך, מיינט מען דר אהן מיט די לוחות: גיט מיט אייך: (הו וולא חכו). ער האט גאך גיט בענייט די שאבב (וא דר כו) ער האט גאך גיט געוואהנט אין די שטוב (חטף, לישן הקהל) חנוף מיינט מען אנהייבען. ער האט גאך גיט אגעוויקען ווארען אין די שאבב: ואיש אחר יחנכו. אונג איין אנדערע מענטש וועט בענייען דוא שאבב (נדבר של

העולם כטוח ליש זה מחנה וכו': ת דאס לא כן מלי נקפא מנייה

פירוש לתורת אלהים

איר זאלט גיט אייך ואל תערצו פנייהם אונג איר זאלט זיך גיט צו ברעכען פר זיי: (ה) כי ווארום קאמ ער גיט מיט אייך להלחם צו מלחמה אהלמן פון אייערס וועגען מיט אייערי פיינד להושיע אהלמן צו העלפען אייך: (ה) ודברו אונג דוא שמשים זאלען ריידין צו דעם פאלק לאמר צו זאגן מי האיש וועלכר מענטש וום האט פר זיך געבוים אננייע שטוב ולא חכנו אונג ער האט גאך גיט געוואנט אין איר ילך וישב לביתו זאל ער זיך אום קערען צוא זיין שטוב פן ימות במלחמה מאמר וועט ער שמוארבען אין דער מלחמה ואיש אונג איין אנדערר מענטש וועט די שטוב בנייען אונג דס איז ארום ענמת נפש: (ו) ופי האיש אונג וועלכר מענטש וום האט גיט געפלאנצט אוויין נארמן ולא חללו אונג האט אים גיט אום גילויימו (עיו רש"י)

דאס פנים מען תבא ורך הלכב, ער האט סודא צו גיין אין זאל ער זיין אצוים, ער וועט זיך אקער שפען צוא גיין אצוים,

אונקלוס

דברים כ שופטים

ק"ח

הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוּ
 יָלְדוּ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי-יְמוֹת
 בְּמַלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִחְלְלוּנוּ :
 וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא
 לָקַחָהּ יָלְדוּ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי-יְמוֹת
 בְּמַלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִקְחָנָה :
 וַיִּסְפוּ הַשְּׂמֵרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם
 וַאֲמָרוּ מִי־הָאִישׁ הִירָא וְרָדָה הַלֵּבֵב

גברא די נציב פרמא
 ולא אחלה ימך ויתוב
 לביתך דילמא ימות
 באנחא קרבא ויגבר אהרן
 יחלנה : ו ומן גברא
 די ארם אתתא ולא
 נסבה ימך ויתוב לביתה
 דילמא ימות באנחא
 קרבא ויגבר אהרן ויסבנה :
 ו ויוספון סרביא למלא
 עם עמא וימרון מן
 גברא דדחל והביר לבא
 ח"א ומי האיש כן : מן ימות חללונו :
 ויספו שמרים מן מן : מי האיש
 וימרון מן : מי האיש כן :

בעל הטורים

(ח) הירא . כי נחם הירא וכך הלכך הירא אח דכר ה' וזה שאמרו הירא מעבירות שידו כלמתי הירא אח דכר ה' :

בית יהודה

רש"י

נצטת נפש הוא זה) אונ דם איז אגרוסר צער : (ח) ולא חללו.
 מיינט מען (לא פדאו בשנה רביעית) עד הט גיט אונגעלייזט
 די פירות ווס האבן גענוצקטן אויף דעם בוים דעם פערטן
 יאהר פון זיין פלאנצונג (השפירות) ווארום די פירות פון
 פערטן יאהר שטענן לאיקלן בירושלים בארף מען זיי עסן
 אין ירושלים (אי להקדו דמים וכלובי הדמים בירושלים) אדער
 מען זאל אויססאהשין ואויספויגן די פירות אויף געלט,
 אונ מיט די געלט זאל מען קוקן אין ירושלים אונ פר זיי
 קויפן עסיגווארג אונ גיין אונ זיי עסן אונ טרינקען אין
 ירושלים : (ח) ויספו השמרים . זאגט רש"י (קמה זאגט כאן
 זה על דברי הכהן) ווייל דאס שטארט מערין זייערע רייד און
 דאס זייד פון כהן (שהכהן כדבר השמיני מן שמע ישראל עד
 מאכן הערן מיט אהויבע שטיממע צו אלע מענטשען ווס
 אונ ווייטער ביי דהוישיג אהכם וומי האיש רשני ושלשי כהן
 אנדערן מי האיש . אונ דעם דרוישטן מי האיש הט דך כהן כירעט
 געמאכט הערן די ווערסער מיט אהויבע שטיממע צו אלע
 כדב' בשמיני) אונ פון מי האיש הירא אונ ווייאער
 געמאכט הערן מיט אהויבע שטיממע צו און מענטשען פון
 אויך כהן (שעל) רבי עקיבא זאגט הירא מיינט מען (שמיני)
 שיינן ביי דאס פארביגרינג פון אס'תקפה אונ ער קען גיט
 זעהן ווי מען האלט די בלייזע שווערן . רבי יוסי תנאי

(ו) ולא חללו. לא פדאו כסנה הרביעות שהפירות טעונו
 ולאכלו בירובים או חללן כדמים ולאכול הדמים בירובים :
 (ז) פן ימות במלחמה. יסוד פן ימות שחט לא ישמע לדברי
 הכהן לא כדלי הוא שימות : (ח) ויספו השמרים . (סוטה
 מג) למה נאמר כאן ויספו מוספין זה על דברי הכהן שהכהן
 מדבר ומשמיע מן שמע ישראל עד להשיע אהכם ומי האיש
 וכי ושלשי כהן מדבר ושוער משמיע וזה שוער מדבר ושוער
 משמיע : הירא ורד הלבב . רכי עקיבא אומר כחשמנו
 שאינו יכול לעמוד בקברי המלחמה ולראות חרב שלופה רכי

ויספו ווס שטייט קא ויקספו . ווי זאלן מעהרין (כוספין)
 דאס זייד פון כהן (שהכהן כדבר השמיני מן שמע ישראל עד
 מאכן הערן מיט אהויבע שטיממע צו אלע מענטשען ווס
 אונ ווייטער ביי דהוישיג אהכם וומי האיש רשני ושלשי כהן
 אנדערן מי האיש . אונ דעם דרוישטן מי האיש הט דך כהן כירעט
 געמאכט הערן די ווערסער מיט אהויבע שטיממע צו אלע
 כדב' בשמיני) אונ פון מי האיש הירא אונ ווייאער
 געמאכט הערן מיט אהויבע שטיממע צו און מענטשען פון
 אויך כהן (שעל) רבי עקיבא זאגט הירא מיינט מען (שמיני)
 שיינן ביי דאס פארביגרינג פון אס'תקפה אונ ער קען גיט
 זעהן ווי מען האלט די בלייזע שווערן . רבי יוסי תנאי

הכמים

שינות כחלמה ככיל עכירה זו ונעלם לימח לך חן מיתה בלא
 חסא . וסכ ממידן למח פרש"י פן ימות כחלמה כסוף לא ככד
 ליקוטי יקרים
 וייל פון תיבס וויסען אז ער איז ויגריג , דרבר האם כשת
 געזאגט מען זאל פירער אוקרופין די דבי וזכנן ביער זס הט
 געבוים אשכוב , אדער געפלאנצט אהיין בארפן , אדער גיטען
 אהויב , זאל ער גיין אהיים , וועלכער ענטפאט זעס גיט גיין
 אהיים , וועט מען גיט וויסען פאר וואס ער גיט אהיים , וועט
 דר ויגריג אוך גיין אהיים אונ וועט זיך גיט זענען , וייל מען
 וועט גיט וויסען פון וואס ער גיט אהיים , ער וועט דאך קענען
 זאגען וועגען איינע פון די דבי וזכנן גיט ער אהיים , וועט
 אשכוב , אדער וועטען אהיין בארפסען . אדער וועטען אהייב :

אם יחכמו היא או אחר : א רל ודאי חורר כדי לבסות וכו' ואי אחר
 לי ככן שהיאר הוא אי חורר במלא שוער פל דברי כהן וכדלי הוא
 פירוש לתורת אליהם
 ויך וישיב לביתו זאל ער גיין אונ זיך אום קערן צו
 גיין היים פן בית במלחמה מאמר וועט ער שטארבן
 אין דער מלחמה ויאיש אחר יחללו אונ איין אנדער
 מענטש וועט אים אויס ליינען : (ו) ופי האיש אונ
 וועלכר מענטש ווס האם מקדש גווען איין אשה
 ולא לקחה אונ ער הט זיא נאה גיט גנאמן ער איז מיט
 איד גיט גימאנגן אונמער דער חופה ילד וישלב לביתו
 זאל ער גיין אונ זאל זיך אום קערן צו גיין היים פן
 ימות במלחמה מאמר וועט ער שטארבען אין דער מלחמה ויאיש אונ איין
 אנדערער מאן וועט זיא
 זעמן פר אהויב : (ח) ויספו אונ די שמישים זאלן נאה ביידין צום פאלק ויארי אונ זיי זאלן זאגען מי האיש הירא
 וועלכער מענטש וואס פארבט זיך אונ ער האט אהיין הארץ ער קען גיט זעהן בלייזע שווערן (מי האיש)

דברים כ שופטים

אונקלוס

יֵלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יָמַס אֶת־
לֵבָב אָחִיו פִּלְבָבוֹ : וְהָיָה כְּכֹלֹת
הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וּפְקָדוֹ
שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם : ס שְׂבִיעִי
יִכְיִיתָקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֵם עֲלֶיהָ
וּקְרֹאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם : י וְהָיָה אִם־

יֵלֶךְ וַיֵּתֵב לְבֵיתָהּ וְלֹא
יִתְכַבֵּר יָת לְבָבָא דְאָחוּי
כְּלִבְבָהּ : ס וַיְהִי כִּד
יֵשׁ צוֹן סָר כִּי א
לְמַלְלָא עִם עִמָּא וַיִּמְנָן
רַבְנֵי חֵילָא בְּרִישׁ עִמָּא :
י אַרְי תְּקַרְב לְקַרְתָּא
לְאַנְחָא (קָרְבָּא) עֲלֶיהָ
וְתִקְרֵי לָהּ מִלְּוֵי דְשָׁלָם :
י וַיְהִי אִם שְׁלָם תַּעֲנִנְךָ

רש"י

תו"א וס' אס' א : בית יהודה

ויסי הגלילי אומר הירא מעבירות סבירוב ולכן תלתא לו
חורה לחזור על בית וכרס ואשה לכסות על החורים בשביל
עבירות סבירוס שלא יכינו סהס בעלי עבירה והרואהו חוזר
אומר סמא כנה בית או טעע כרס או ארס אשה : (ע) שרי
צבאורה . שמעמידן וקפין מלמיהס ומלחאיהס וכסילין
על כרול כידיהס וכל מי סרולה לחוזר הרסות כידו לקפס את
סוקו . וקפין . כני ארס עומדיס כקלה המערכה לוקוף את
הטופלס ולהוקס כדכרסיס סוכו אל המלחמה ולא תנוסו סחלת
גפילה ניסה : (י) כי הקרב אל עיר . כמלחמת הרסות

זאנמ סען מיינמ (תירא מעבירות שפדו) ער הט סירא סר
זייגע עבירות , ער הט סירא צו גיין אין די מלחמה ווייל
ער ווייסט ער הט פיל גענויגניגס סאכער וועט ער געהרגט
ווערן אין די מלחמה סר זיינע זינד וילך הלקה לו תורה
קחור על בית זכרם ואלשה) און דריבר הט די תורה געזאגט
דר ווס הט געבויט אַנייע שטוב , און דר ווס הט געפלאַנצט
אַנייעס וויינגארטן . און דר ווס הט גענוסן אַנייע ווייב .
זאָלן גיין צוריק פון די מלחמה ולכסות גל החורים בשביל
עבירות שבידם . זיי זאָלן ברעקן אויף די מענטשן ווס גייען
צוריק פון די מלחמה ווערן זיינער עבירות וסלא ; כינו ששה
כַּלְבֵי גְבֻרֹת סען זאָל ניט וויסען אז זיי גייען צוריק ווייל זייא

האבען עבירות (הרואהו חוזר אומר ששאָ בנה בית או גטע
כרס או ארס אשה) דר ווס וועט זעהן זיי גייען צוריק פון די
מלחמה , וועט סען זאנן סאכער האבן זיי געבויט הייזער ,
אָרער געפלאַנצט אַוויינגארטן , אָרער גענומען ווייבער : ופן ימות במלחמה . זאנמ רש"י (ישוב פן ימות שאם לא
ישפט לדברי הכהן כראי הוא שכיבת) ער זאָל צוריקגיין פון די מלחמה , סאכער וועט ער שאַרבען אין די מלחמה ,
אויב ער וועט ניט פאלגען די רייד פון כהן איז ער ווערס ער זאָל שאַרבען אין די מלחמה : (ס) ושרי צבאורה . זאנמ
רש"י (שמעידין וקפין מלמיהס ופסילין של כרול כידיהס) מען האט גישטעלט אַפֿטען אַרום די מלחמה
מענטשן וועלערו סר זיי און אינפער זיי און זיי האבען געהאלפן איינענע שטעקענע אין די הענט וקל ס'סרצה
לחור השות כרול קפס (א) און וועלערו עס ווייל צוריקגיין פון דיא מלחמה מענען די די מלחמה אים
שלאנן מיט די שטעקינס אויף די פיס זיי זאלען אים די פיס אפהאקן וקפין בני אדם עופדין בקצה הבערה לוקוף את
הטופלס וקחוס בדרום) זקפין מיינט מען מענטשען ווס שטייען ארום די מענטשן וועלערו וואס שטייען אויף דעם
מלחמה פלאץ , און זיי היינגראויען זיי געפאלענע זעלנער און שטארקן זיי מיט גוטע רייד (ישבו אי המלחמה) מיט
צוריק צו די מלחמה ורוא ניסו) איר זאָלט ניט אַנטוויסן (שחתלת נפיה ניהו) דם אַנטוויסען איז אַנטוויסען פון סאָלן ;
(י) וכי תקרב אל עיר . זאנמ רש"י (במלחמת הרשות הקטוב סדרה) דער פסוק שאַנצט פון און מלחמה ווס יודין

שפתי חכמים

כמה כקל מסוס דלילת לר"י כגלילי מפרס . כסס וכו' .
והוא כעין מה שפירס הר"ס : ב ר"ל ר"י כגלילי סבר אין מיהה
כלל חטא ולכן אס חין עבירות כידו מה לו לילא מפני המלחמה חלל
דלוי סירא מעבירות סבירו ועכשו קשה לרס"י גיין דלין מיהה כלל חטא
צדס עבירות נס על בית וכרס ואשה חין חורין לדברי ר"י הגלילי ומתוך דודאי חין כידס עבירות ומה סגורה רחמס סירא סחורו כדו לכסות
על החורין כשביל עבירות סנידס וכו' ותו קשה לרס"י הגלילי דלמך דלכך חיר על בית וכרס ואשה כדו לכסות על החורין איכ
למכ כתיב ככל אחד פן ימות כמלחמת שמעט כשביל מיהה סחור ש"מ דוס מיהה כלל חטא ומתוך דה"פ פן ימות כמלחמת וכו' : ג דעת

ליקוטי מרדכי

(י) וקראת אליה לשלום . דער כדרש שרייבט פון דעם פסוק
זעקן סיר חייא שייגר ביא חקביה איז ריא כדה פון שלום .

דעת זקנים מבעלי התוספות
(י) וקראת אליה לשלום . כי גדול השלום שהקב"ה שנית
כשאמרה שרה ודאני וקן וכן כתיב חבור עצבים אפרים הנח

ולך וישב לביתו זאל ער גיין און זאל זיק אום קערין
צו זיין היים ולא ימס אונג ער זאל ניט סאכין צו גיין
(ס) והיה אונג עס וועט זיין אז דיא שטיש וועלן
גענדיגען צו ריידן צום פאלק ויקרו זאלן ויאי אויף געמען אַלְצַמַע אויף דעם פאלק זיאי זאלען זעהן
וועלכר מענטש עס וועט וועלען אַנטווערן פון די מלחמה זאלן זיי גיט לאַזן אונג זאלן זיי סחוק גיין
מיט רייד אונג זאלן זאנן קערט צוריק צו דר מלחמה אונג אַנטווערן גיט ווארום דם אַנטווערן איז אַנְהֵיִיב
מפּלָה : (י) כי תקרב אז דו וועסט געהענען צו אַשְׁמָאט ווס איז גיט פון אַרְץ וְשָׂאֵל מִלְחָמָה צו האַלְטֵין
אויף איר וקראת זאלסטו רופען צו איר צו שלום : (יא) והיה אונג עס וועט זיין אוב זיא וועט דיר ענפּרען

מצות השם

פרעקן צו וויל זיא זיק איבער געקען פיס סרדיקע אונג דיא
מפּוּה גיטס און ווען עס איז דא איין יוד שייט סוף :

(חכו) וקראת אליה לשלום . דאס איז ריא ספּוּה או פּוּה וועט
מלחמה האַלְטֵין אויף איין שטאַט זאל סען צום אַרְשָׁטען

אונקלוס

דברים כ שופטים

קט

וְתַפְתַּח דָּךְ וַיְהִי כִּי
עָמַד דִּישְׁתַּבַּח בַּהּ יְהוָה
דָּךְ מִסְּקִי מִסִּין
וַיִּפְלַחַנָּהּ : יב וְאִם לֹא
תִשְׁלַם עִמָּךְ וַתַּעֲבֹד
עִמָּךְ קָרָב וַתַּצֹּד עֲלֶיךָ :
יג וַיִּמְסַרְנָהּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ
תּוֹלְדוֹת אַהֲרֹן
וְיִסֵּי : טז

וְתַפְתַּח דָּךְ וַיְהִי כִּי
עָמַד דִּישְׁתַּבַּח בַּהּ יְהוָה
דָּךְ מִסְּקִי מִסִּין
וַיִּפְלַחַנָּהּ : יב וְאִם לֹא
תִשְׁלַם עִמָּךְ וַתַּעֲבֹד
עִמָּךְ קָרָב וַתַּצֹּד עֲלֶיךָ :
יג וַיִּמְסַרְנָהּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ
תּוֹלְדוֹת אַהֲרֹן
וְיִסֵּי : טז

בית יהודה

רש"י

בנין צו פרעמדע שפעט ווי זענן ניס פון ארץ ישראל
און ווייזען זיי איינגעמען צו פארקעסערען ארץ ישראל
אדער ווייל זיי האבן געהערט אז די פעלקר פון די שפעט
זענן סיידר צו די יודין און זיי וועלן שרעקסם פארן צו די
יודין . קעגן די יודין ארוקניין פריער צו זיי מאכן מיט זיי
אמלקמה (כפי שפירש גענוג) ווי עס שטייט דא אין די
פסוקים (כן תעשה לבי הערים הירוקות) אזו זאקסט פארן
צו די אלע שפעט קום זענן ווייס פון דיר . אויב דו וועסט
דארטן מיט זיי האבן אמלקמה י' (יא) וכל העם הנמצא בה .
זאגט רש"י (אפילו אתה מוצא בה משבקה אמת שנוצרות
שקאט מענטשן פון די זיבען פעלקר וויס דו ביזט געבאטען
לאזען זעבן ועיני הערהו : ולפי נבדרכו) . דו מענטש מיט
ביז זיי וועלן נעמן אויף זיך זיי זאגן דיר געבען פארזאקעט
מענטשן פון שקאט וועלן ניט פארן פרידען מיט דיר (והשחת
עמך בקרחה) וועלן די מענטשן פון שקאט מאכען מיט דיר
השלים עמך סוף להלחם בך אם תתנה ותלך) אויב דו
געדין די מלקמה . נאר דו וועסט גיין צוריק אהיים .
ישראל און וועלן מאכן מיט דיר אמלקמה . דריבער זאג
הרביבית והצביאה והסיהה סתת תחלואים) דו זאקסט זיי
קראנקייטן . און מיט קום נאר דו וועסט קעגן זיי הרנגן

הכוח מדבר כמו שפורש בענין כן תעשה לכל הערים
הרחוקות וכו' : (יא) כל העם הנמצא בה . (ספרי) אפי'
אתה מולא זה משכנה אומות ד שלמות לההרום אתה
רשאי לקיימם : למס ועברוך . (ס) עד שיקבלו עליהם
מסו ושעבוד : (יב) ואלו לא תשלים עמך ועשתה
עמך מלחמה . הכונן משרך שאס לא תשלים עמך
סופה להלחם בך ה אס תימנה ותלך : וצרת
עליה . חף להעביה ולהלמיאה ולהמתיה מיתת
חלואים : (יג) ונתנה ה' אלהיך בידך . אס

להחריבם אתה רשאי לקיימם) אפילו דו וועסט געפינן אין די
געווארן דו זאקסט זיי הרנגן . פון דעספארענען מענטשן זיי
זיי האלטן מלקמה אזו לאנג עד שיקבלו עליהם כס ושעבוד
און וועלן דיר דיגען : (יב) ואלו לא תשלים עמך . אויב דו
עמך בקרחה) וועלן די מענטשן פון שקאט מאכען מיט דיר
השלים עמך סוף להלחם בך אם תתנה ותלך) אויב דו
געדין די מלקמה . נאר דו וועסט גיין צוריק אהיים .
ישראל און וועלן מאכן מיט דיר אמלקמה . דריבער זאג
הרביבית והצביאה והסיהה סתת תחלואים) דו זאקסט זיי
קראנקייטן . און מיט קום נאר דו וועסט קעגן זיי הרנגן

דעת זקנים ומבשרי התוספות

לו כדפירשי לעיל ועד כמה קולטוסין משתברין כבה דיו
משהבן באחי ויפס שאמרו אבין צוה לפני מוחל לאמר כל תאמרן
ליוסף וגו' ואלו מצונו ביעקב שזוהן כל אלא מפני השלום כתב
וגם ברכת ברנים מסיים בשלום וכן שמונה עשרה ועוד שנו רבו'
שואליו בשלום לענו"ם מפני דרכי שלום . וגם המקרים שלום
לחבריו צריך חבירו לכתול לו שלום ולומר לו שלום עליו וברכה
סובה ומסך ללשון זה מרכיב כי תקדמו ברכת טוב כל'
כי תקדמו בשלום צריך להחזיר לו ברכת טוב פי' ברכה טובה

שס כסופים תחת ידיו הקל בטה הכי גם כנענים שנתוכה אכל
אימא היו כנענים שנתוכה גם כן כהריגה כללו היו כעירם קת'
פירוש לתורת אלהים

שלום ופתחה לך און זיא וועט דיר עפינן די שוערן
ויהי נאר זיין נאר דס פאלק וויס וועט ווערן גיפנין
אין דר שקאט יהי לך לנס זאמן וזי ויין צו דיר צו
מס ועברוך און זיא זאמן דיר דיגען : (יב) ואלו לא תשלים
עמך און אויב זיא וועט ניט שלום מאכען מיט דיר
ועשתה און זיא וועט מאכן מיט דיר אמלקמה וצרת
עליה זאקסטו בלעעערן אויף איר : (יג) ונתנה און דיין

די ליכט און עס איז געווען פינכער . דער פאן האט געזאגט צו
גיהעשר די דרשה פון רבי מאיר . איר פאן איז גווען פארזאקסט
צו איר דו זאקסט ניט קופען צו מר אין שטיב ביז דו וועסט

רשי כל מי עינים כל לדי כפילע שנתור ויניסו אנשי ישראל מפני
פלאטים ויפלו תללים כהרי גלגולות וכן הוא כסופים : דו וית
ליל קרל חישוק לים תרובו ופניו שבו לרבות כנענים שנתוכו כדפירש
רשי' לקמן וי' לוי ומתה היא דוקא כשנמלחו כעיר שלא כשלימים
שחיביים להכות אח כל הזכרים שנתוכה הקל כל' כנענים כמותם
סוכיו נילולם עם הנשים והטף פארטר שלחנשים שסע עבירי עובדי
ע"א נהרגו אכל כשנמלחו כעיר ששלימים שטולן נלילן הזנשים
והנשים והטף אימא כנענים שנתוכה נידונים כללו הם כעירם
קטיל וחי ומתכל היא דוקא כשנמלחו כעיר של שאר אומות ששלימים
כשנמלחו כעיר של שאר אומות שלא השלימים שלחנשים סס כהריגת
עליל עתיל הרא"ם . ופי' לקמן מה שכתבתי על זה : הדיק ואלו לא תשלים עמך

ליקוטו מדרבו
אפילו ביי אפלקער מיט פעלקער זאל מען זיין פריער פריענען
פאטער וועלן זיי פארן שלום . רבי עקיבא זאגט ביי אבאס
הם תקבילו בייזענען אפפעקן זיין זאמן פון די פירשה פאטער און
די אשה ניט קמא בעווארען וועט זיין שלום ביי איר מיט איר פאן .
רבי מאיר פלינגט זאמן אורשלה אלע שבת ביי נאכט . און עס
איז געווען א אשה וואס איז פלעגן קופען אלע שבת ביי נאכט
און דיא ווייבפירשע שיהל הדיין דיא דרשה פון רבי פאיר .
אמארה האט רבי פאיר'ס דרשה געווינען לענגער וויא אלע
פארך ביז דיא אשה איז געבליבן אהיים האבן שון אונטערברענט
איר וויא בינוס געווען אזו שפעט . האט זיא געזאגט איר האב
גענישט דר האט געלאזט פון פלסדי'ס חקבים . עס ער געזאגט
שפייען צו רבי פאיר אין פנים . די אשה האט געטוישן אייגענדיין

ה' הערה די פרשט מלחמה תאס זיין האבן געמאכט ווען זיי ווענען
די מלחמה האט הקב"ה נכאס'ט . מען אלס הרנגן אלע ווען פעלקער וויס
וואהנען אין ארץ ישראל . דאס איז נאר ווי זיי ווענען אין ארץ ישראל .
אין איין אונטער שטאט וואס ניט פון ארץ ישראל מען מען זיי לאזן לעבן :

דברים כ שופטים

אונקלוס

והבית את כל זכורה לפי הרב :
יד רב הנשים והתפף והבהמה וכל
אשר יהיה בעיר כל שללה תבו
לך ואכלת את שלל איביך אשר
נתן יהוה אלהיך לך : מן תעשה
לכל הערים הרחוקות ממך מאד
אשר לא מערי הגוים האלה
הנה : מן רב מערי העמים האלה
אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה
לא תחיה כל נשמה : י כיהתרם

בידך ותמחי ית כל
זכורה לפתגם דחרב :
י לחרוד נשיא וטפלא
ובעירא וכר די יהי
בקרמא כל עדאה תבו
לך ותיכול ית עדאה
דסנאך די יתב יי אלהך
לך : מן תעבד לבר
קרוא די רחיקין מנך
לחדא די לא מקרוי
עממיא האלין אנון :
מן לחרוד מקרוי עממיא
האלין די יי אלהך יהב
לך אחסנא לא תקים
כל נשמתא : יי ארי

תולדות אהרן

לא תורה מוסה כג מטהרין מ :

רשב"ם

(טו) לא תחיה כל נשמה . כשחבא להלם עליהם לא חקרא להם לשלום

בית יהודה

צו די יודין (ואם עשית כל האמור בענין סוף שה נותנה בידך)
אויב דו האסט נעמאון ארץ ווס שמיים אין די פרשה .
ועט הקב"ה נעבן די שטאם אין ביין האנט : (יד) והשפך .
מינט מען (אף סף יש זקרים) אפילו קליינע קינדער זקרים מענטסן אויף זאון לעבן אונ זיי נעמן צו דיר פר קנעכט
ויפה אני מקיים הבה ת את כל זכורה בנדרותי אונ ווס דר פסוק זאנט דו זאלסט הרגנען אלע זקרים . מינט מען גרויסקע

דעת זקנים מבעלי התוספות

ולכן אמר ר' יוחנן כימי לא הקריבני אדם לשלום ואמי
לו לפי שאם יקדים לי הייתי צריך לכפול לו שלום ואין טובלין שלום לעבדים . ועוד אמרו רבותינו מצאתי חרש שומע וקפון
ליקומי מדרבכי פירוש לתורת אלהים

פון שטוב אונ איז נעקסן אין די זיי בערשהיל , דערנוייל איז
נעקסן אליהו הנביא צו רבי פאר אונ האט אים דערצייגט די
גאנצע משלה וואס דא איז געווארן מיט די אשה , אין רבי מאיר
געזען אין בית הברית , אונ די אשה איז איד נעקסן באווקו
האט רבי פאר אנגערדיגן זעען די מו רויא מען נענעצט ,
אונ האט געזאגט איך האב אנטוידע , מאסער איז דא א אשה
דיא היים אפצושטרעקן אעין הרע , האבען דיא ווייבער
געזאגט צו דיא אשה דו ווייסט דאך אפצושטרעקן אעין הרע
גיי צו רבי פאר אונ שפרעך אפ זיין עין הרע וועסטו דאך
דערנוייל אים מוויין אשפיי סאן אין פנים , וועסטו קענען קומען
צו ביין סאן אהיים , די אשה האט אונ געמאך , אונ צו דעם
אפצושטרען די עין הרע מו מען אשפיי מאהן אויף דעם פנים ,
געזאגט צו רבי פאר צו איר געזאגט גיי אהיים אונ זאן
דיין סאן דו האסט מיר געהייסען שפייין אויף דעם פנים פון רבי
פאר אין מאהל אונ איך האב געשפייט אויף זיין פנים זיבען
סאחיל , דס אלץ הט רבי פאר גסאהן וועגען עס זאל זיין שלום
צווישען סאן אונ ווייב , דיא ברחה פון דיא פנים גענדיגט ויך
מיט שלום , שטענדיג עשרה זענדיגט ויך מיט שלום , ווען הקב"ה
האט געזעען דיא חרבה צו יודען האט ער זיי געבענעט מיט
שלום , די פתגה ווס הקב"ה האט געגעבן צו פתגם איז ווען שלום

גאט וועט זיא געבין אין ביין האנד והבית אונ דו
זאלסט שלאגן אלע אירע זקרים מיט דעם שארפן
שווערד : (יד) רב תשים והפך גאר די ווייבער אונ
די קליינע קינדער וכל אונ אלדינג וואס וועט זיין
אין שטאט אפילו די קליינע זקרים כל שללה תבו לך
גאר דעם פארמעגין מענטסן דיר רויבין ויכלת אונ
דו זאלסט עסין דעם רויב פון דיינע פיינד אשר
ינאם ביין גאט האט דיר געגעבן : (טו) מן תשלה לל
הזרים הרחוקות ממך מאד אזוי זאלסטו סאן צו דיא
שמעט ווס זיי זענען זייער ווייט פון דיר אשר ווס
זייא זענען גיט פון דיא כנענים פון ארץ ישראל :
(טו) רב מערי העמים האלה גאר פון די שמעט פון די
כנענים אשר ווס דיין גאט וועט דיר געבן אירושא
לא זאלסטו גיט לאזען לעבען אפילו זי שמה :
(יו) כי תהרם גאר פאר וויסמן זיי אזו ווי דיין גאט

אונ נאך פיל אנעלכע נאכען ווערן זעסן גאר מיט שלום :

מצות

(הקב"ה) לא תחיה כל נשמה . דאס איז דיא מצוה אז פין דיא
זיבען פעלקער נחמתי והאבירי הפגני והקריו החיו

תַּחֲרִימֶם הַחֲתִי וְהָאִמְרֵי הַפְּנֵעֵנִי
וְהַפְּרֹזֵי הַחֲתִי וְהַיְבוּסִי כַּאֲשֶׁר צִוֶּה
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: יי לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־
יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כֹּל
תּוֹעֵבֹתֵם אֲשֶׁר עָשׂוּ לְאֱלֹהֵיהֶם
וַחֲטָאתֵם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ס
י כִּי־תִצּוֹר אֶל־עֵיר יָמִים רַבִּים
לְהִלָּחֵם עֲלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא־
תִשְׁחִית אֶת־עֵצָהּ לְגִדּוֹת עָלֶיהָ גִּרְזֵן
כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאִתּוֹ לֹא תִכְרֹת

נִמְרָא וְנִמְרָנוֹן הַתְּאִי
וְאִמְרֵי פְנֵעֵנִי וּפְרֹזֵי
חֲתִי וַיְבוּסֵי כַּמָּא דִּי
פְּרֹזֵי יי אֱלֹהֶיךָ: יי כִּי־יִדְּבִיל
דִּי לֹא יִלְפֹן יִתְכּוֹן
לְמַעַבְדֵי כֹּל תּוֹעֵבֹתְהוֹן
דִּי עֲבָדוּ לְמַעַבְדֵי הוֹן
וְתוֹחֲבוֹן קְדָם יי אֱלֹהֵיכֹן:
י כִּי אֲרִי תִצּוֹר לְקִרְתָּא
יֻכְמֵן מִיֵּאִין לְאַנְחָא עֲלֶיהָ
לְמַכְבְּשָׁה לֹא תִחַבֵּל ית
אִילָנָה לְאַרְמָא עֲדוּתֵיהָ
גִּרְזָנָא אֲרִי מִנָּה תִיכּוֹל
וְתִתֵּי לֹא תִקּוֹץ אֲרִי לֹא

תולדות אהרן

לפני אהרן טוטה ל: לא תחית כוכריו ק:
כי משט עמיתו מות כב:

רשב"ם

ועלולות: כי יבטנו האכל. שהרי צריכים לך לסאכל לאחר שהתגוש השר
וזהו שילך: ואחר לא תכרות. אחר עץ מאל שישנו הוק וסכנו לנפש

בית יהושע

זָקָדִים: (יח) וְצִאֲשֶׁר צִוֶּה. (וְקָדָת אֶת הַתְּרַשִּׁי) אויב דו
וְעֵקֶט אֶרְעֻרֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְעַטְשֵׁן פֹּן אֶלֶק נְגִשִׁי
מִזְבֵּן זִי אוֹיֵב הַרְבֵּן וְעֵינֵי רִשֵׁי שְׂמוֹת לְרִיאוֹ: (יח) וְלַפֶּנֶן
אֲשֶׁר לֹא יִלְפֹדוּ. זָמָן רִשִׁי וְהָא אִם עָשׂוּ תַּסְבִּיחַ וְהַגִּיזוּ
אִתֵּי רִשִׁי לְקַבְּלוֹ אויב זִי הַאֲבָן נְעַמְאָהֵן מְשׁוּבָה אֹנֵן
הַאֲבָן זִיךְ מְגִידוּ נִוְעֵן מְעַטְשֵׁן זִי נְעַטְן צוֹיֹשֵׁן יוֹדִין. אֹנֵן
זָאֵן כְּלִיבֵן וְהוֹדִיעֵן מִט אִיֵּךְ: (יט) וַיִּשִׁי: מִיֵּיבֵן מַעַן

רש"י

את כל זכרה גדולים: (יז) כאשר צוה. לרבות את
ו הגרשי: (יח) למען אשר לא ילמדו. הא אם
עשו משונה והתניירו ז' חמה רשאי לקבל: (יט) ימים.
שנים: רבים. (סס שנת יט) שלשה מלאן אמרו אין לרין
על עיירות על ככרים פחות מנ' ימים קודם לשבת ח ולמד
שפחה בשלוש שנים או ג' ימים וכן הוא אמר (שמואל ב' ה')

(שנים) צוויי טענ: ורביבו. מיינס מען (שלישה) דרבי טענ
כַּל צִוְרֹת שֶׁל נְגִרִים פְּחוֹת מִשְׁלֵשָׁה יָמִים קֹדֶם לְשַׁבָּת יוֹדִין
פֹּן דִּי כְּנַעֲנִים צו מִלְחָמָה וְעוֹן עִם אִיז נִרְעֵן וְיִיגִיעֵר וְיִיא
(שְׁפִיחַת בְּשִׁלְשֵׁי שָׁנִים אִי שְׁלִישֵׁי יָמִים) צוויי אֲדַעֵר דְּבִי טַעַנ

דעת זקנים

יש בהן גול טפני דרבי שלום וכן מפרשין עניי זכרים גם עניי
ישראל מפני דרבי שלום ולכן בירך הקב"ה את נפשו בשלום

פירוש לתורת אלהים

הגרשי עמד ומה מזה כמו כפרים רש"י בפרשת כי תשא ומ"ח סולרך לרבות ארצו ש"מ הוא ככלל לא חסיה כל כשמה ולא נחלל
מהם כתר השפה אמות שנה הם כמות: ז' ו א"ת כיון שטו תשובה ותניירו פיעז שמונה לקבלם קמ"ל. וי"ל דהא קמ"ל
לעצמם שלא קבלו עיניהם רק שבע מלות בני נח אתה רשאי לקבל. רח"ס. איך י"ל דלפי' אם עשו תשובה והתניירו י"ל שלא יקבלם
למלא מוש יראה התניירו ולא שבו שמונה נמורה קמ"ל: ח ו א"ת וזה לא הזכר שנת קבלה וכמו שהקפס רח"ס י"ל דהסול"ל ותירו
מלאן ש"ר"ך לשמה להם בשלום ג' ימים וזה היו לרין על ערי שבדי ארצות פחות מנ'. ימים קודם לשבת אם נן הייתו לרין לשמה בשלום
גם בשבת וקרא כתיב ויחול חפץ חפלי שמים ומתורן והפניך אשורים בשבת ופתחת שלם חפץך הוא לך אין לרין פחות מנ' ימים קודם
שנת כתי' שפוחת שלום לא יא בשבת ואפשר שגם רח"ס' כוון לה כמה ש"ל ומא' י"ל מוס' דכתי' למפתח להו לשלם ולרין ג' ימים לקחת

הט דיר גִּבְיָאָמֵן: (יח) לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ אֶתְכֶם כִּדְרֵי
זִי וְאֵין אִיֵּךְ נִיט לְעִרְנָן לְעִשִׁית צו מִאֵן אֹזו וְיִי אֲלַע
וְיִיעֲרַע אֹזו וְיִירְדִּיעַ וְזָמָן אֲשֶׁר וָיִס וְיִי הַאֲבָן גִּבְיָאָן
צו וְיִיעֲרַע עֲבֹדַת פּוֹכְבִּים וַחֲטָאתֵם אֹנֵן אִיר וְעֵט
וְיִין וְיִגְדִיג צו אִיעֲרַע גָּמֵ: (יט) כִּי תִצּוֹר אֶל עֵיר יָמִים

מצות

יחבקם לא תשחית את עצה. דאם איז דיא מצוה או מען האלם
מלחמה איה איין ששאט טאר מען נים פאר דארבען
דיא בייטער וואס גם נואקסם אוף ייזא פירות אוך טאר מען

כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לָבֵא מִפְּנֵיהָ
 בַּמְצוֹר: כ רַק עֵץ אֲשֶׁר-תִּדְעַ כִּי
 לֹא-עֵץ מֵאֲכֹל הוּא אֶתּוֹ תִּשְׁחִית
 וְכֵרֶת וּבְנִית מְצוֹר עַל-הָעֵיר
 אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה
 עַד רִדְתָּה: פ כֹּא כִּי-יִמְצֵא חָלָל
 בְּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
 לָךְ לְרִשְׁתָּהּ נִפְלַ בַּשָּׂדֶה לֹא נוֹדַע
 מִי הִכְהוּ: כ וַיִּצְאוּ וַקְּנִיךָ וְשִׁפְטִיךָ

כִּי אֲנִישָׁא אִיזְן חִקְרָא
 לְמַיְעַל מִקְדֻמָּה בְּצִירָא:
 כ רְחוּד אִילָן דְּתִדְעַ אֲרִי
 לֹא אִילָן דְּמֵאֲכֹל הִיא
 יִתָּה תִּחַבֵּל וְתִקְוִין
 וְתִבְנִי בְּרִקּוּמִין עַל מְרִתָּא
 דִּי הִיא עֲבָדָא עִפְרָה קְרָבָא
 עַד דְּתִכְבְּשֶׁה: א אֲרִי
 יִשְׁתַּכַּח קְמִיָּלָא בְּאַרְעָא
 דִּי יִי אֲלֵהָ יִתֵּב לָךְ
 לְמִירְתָּה רְמִי בְּחִקְלָא
 לֹא אֲתִידַע מִן קְמִלָּה:
 כ וַיִּפְקִין סְבִירָא וְדִינִיךָ
 בַּעַל הַמְּרוֹסִים

(כ) מלחמה עד רדתה: כני וכוף
 (כ) מלחמה עד רדתה: כני וכוף
 (כ) מלחמה עד רדתה: כני וכוף
 (כ) מלחמה עד רדתה: כני וכוף

הו"א כי האדם עץ השדה לא יאכל אתו תשחית וכתת ובנית מצור על העיר אשר הוא עשה עמך מלחמה עד רדתה: פ כא כי ימצא חלל באדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך לרשתה נפל בשדה לא נודע מי הכהו: כ ויצאו וקניך ושפטך

בספר במצור שורה את האדם לבא בספר במצור. רק עץ אשר חרע נגו אילן חק כן קרוב לפר בין חק ספר תשחית לבנה מצור אבל עץ סבאל הרחוק לא תחרת כי אם הקרוב לעיר שחבב את החלל להקרב להחיים: (כ) אשר חרע אשר חרע: ע"ה רדה. ע"ה רדה וכוונתו. כדכתיב: ע"ה רדת בספר הנביאים והבנות:

העיר כגון הרחוקים אותם לא תחרת: כי האדם עץ השדה לבא בספר במצור. כל כי שאריו לא תחרת אלא אותו לא תחרת אלא עץ השדה לבא האדם סביב במצור אותו תחרת הם הקרובים לעיר שחבבם בהם אנשי העיר הבריות סביב ובאים בתוך העיר כדכתיב יחבב העיר במצור. כי האדם אלא האדם. עץ השדה אלא עץ השדה האדם לבא

בית יהודה

וישכ דוד כלקלן ימים שנים וכמלחמת הרשות מ הכתוב מדבר (ספרי): כי האדם עץ השדה. הרי כי משמש כלשון דלמא שמה האדם עץ השדה להכנס בתוך המצור מפניך י להתייחס ביסורי רעב ולמא כלשני העיר למה תשתחיתו: (כ) ע"ה רדה. ל' רדוי ב שפחה כפופה לך:

אויב זיי ווילען מאכן פרידען וכן הוא אומר) און אזו זאגט דר פסוק וישב דוד בצקלג ימים שנים) דוד איז גזעטן אין צקלג צוויי פגען והמלחמה הישית הנהיב תרדו) דר פסוק שמועטס פון די מלחמות זום ירדן האכן געמאכט מיט זייער אייגענעם ווילען: וכי האדם עץ השדה. זאגט רש"י וברו כי ששש בלשון דרבה) דר ווארט "כי" איז דרשיטש מאמר וישא האדם עץ השדה) מאמר איז דער בוים פון פעלד וויא בעתא"ש פון דיר אין דעם בעלגערונג (והתייחס ביסורי יסורים פון הנהגער און דארשט ווי די מענטשען פון ששש מארדארן, אפמאקן: (כ) ע"ה רדה. זאגט רש"י וישן

שפתי חכמים

דעת וקנים מבעלי התוספות שנאמר ה' יברך את עמו בשלום: (יש) כי האדם עץ השדה. כי זה משמש כמו אלא כלומר אלא עץ שאדם יכול לכוף בו בספר במצור כגון אם יש שם יער צופח שישה זירות לפני העיר ויכול אדם לכנס שם ולהתחבא ולארוך לך ולבא בספר במצור אשר אתה יושב יכול אתה להשתתף. ד"א טרם הפקרא ודרשהו ה"ק ואותו לא תחרת וכו' לבא בספר במצור כל' לעשות כמנו מצור לכבוש העיר. כי האדם עץ השדה לאכל ול' השתחיתו: (כ) עץ אשר חרע כי לא עץ סבאל הוא אותו תשחית וכתת. לעשות כמנו מצור. ובספר דרשני' מסק סאי כי האדם עץ השדה וכי האדם עץ השדה הוא אלא כמנו תאכלי ואותו לא תחרת ואם לאו אתו תשחית וכתת פירוש לתורת אלהים

העובדי אלהים ענה לביהם כדי להביא להם: מ דמתיב לתפסה משמע של כלים אלא לתפס אלמא כמלחמת רשות דלי כמלחמת ח"י הכתוב מדבר הא כתיב לא תחיה כל נפשה: י ר' ע"ה שמה עץ השדה כלס כי דרך נבי חכם עבד עיר כשתיפסן אחד מלשני העיר מייסרים אותו ויטורי ונמא כל עיר ויטורי אוחן שבימז מפניס להכנס בתוך המצור ולהתייחס ביסורי רעב ולמא שפחה אה ספר גיט עץ השדה עץ שמה שמה שמה ליגות ויחיים מפניך להכנס בתוך המצור כלשני העיר ומלחמ שחיון מן להם תשתחיתו: כ מנחת רבה בקרב אחרים כי לא יוכל על עיר המצור על אנשים לשון וידה אלא על

בדארפסטו נים פר שניידן ין מאמר איז דר בוים אזו ווי אמענטש לבא צו קומן פר דיר אין בלעגערונג: (כ) רק נאר אזו אכום וום דו וועסט וויסן אוף אים וואקסט נים עסין ווארג איהו אים זאלסטו יוא אפ דאקען און דו זאלסט בויען אבגעגורנג אויך דער שטאט וום זיא האלט מיט דיר מלחמה עד רדתה

בית יהודה וישכ דוד כלקלן ימים שנים וכמלחמת הרשות מ הכתוב מדבר (ספרי): כי האדם עץ השדה. הרי כי משמש כלשון דלמא שמה האדם עץ השדה להכנס בתוך המצור מפניך י להתייחס ביסורי רעב ולמא כלשני העיר למה תשתחיתו: (כ) ע"ה רדה. ל' רדוי ב שפחה כפופה לך:

מצות השם

הוא כי ימצא חלל וכו'. דאם איז ריא מצור פון עקלה שרפה אפי ויא גיט אן ווען דאם בית הפקדש איז געשטאנען:

אונקלוס

דברים כא שופטים קכא

וּמְדָדוּ אֶל־הָעֵרִים אֲשֶׁר סְבִיבֹת
הַחֲלָל: וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל־
הַחֲלָל וּלְקָחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא
עֲגֵלָת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עֲבָד בָּהּ
אֲשֶׁר לֹא־מִשְׁכָּה בְּעַל: וְהוֹרְדוּ
זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא אֶת־הָעֲגֵלָה אֶל־
נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ
וְלֹא יִזְרַע וְעֲרַפּוּ־שָׁם אֶת־הָעֲגֵלָה

וימשחון וקריא די
סחגנות קמילא :
ג ויהי קרמא דקריבא
לקמילא וידברון סבי
קרמא ההיא עגלת תורי
די לא אתפלח בה די
לא נגידת בגיד :
י ויחתון סבי קרמא
ההיא ית עגלתא לנהלא
ביר די לא אתפלח בה
ולא יזרע ויזרע ויזרע
ת"א אר אר פסחים גז סוכה זא פסחא
ז: אר אר אר אר אר אר אר אר אר אר אר
זא חל סכ פון ארמא זכ: זכרפו סכ פסחוס
ז ע"ז סכ חולין סכ כבודוס י כרמא ז:

בעל הטורים

(ב) ומדדו . כי דין ודקדק ונדדו את חכמת שמודין מראשו סוף עיקר חכמת האדם : אשר . אותיות ראש שמודין מראשו : אשר
סביבות החלל . כנימעי כראשו של הרוב : (ג) לא עבד בה ולא מכסה בעול . לא יעבד ולא יזרע . הכי די מלות לכפר על די רוחח

בית הירדא

שפאט ווערן זיין איינגעבויגן צו דיר דו זאָפֿט אױף זױא
געװעֿלטיגען : (ב) ויזא וקרידו . מיינט קען פֿייערדיג
שפֿאָקריד די בעסטע פֿון זײַנע זקנים וואו פֿאָרדרי דולקה
דס זענן די איין און זיבעציג זײַניגס . די גרעסטע : ווסדרו .
זיי זאלן מעסטן ומפֿאָסן שפֿאָקל שוכטן פֿון דעם אָרס ווס דר
געהרגער זײַגט : ואל הקרים שפֿכיבות הקללו . צו דיא שפֿעט
ווס ארום דעם געהרגענין וולך צד) צו אַרע זײַשן זײַע אױז
קרובה קען זאל וויסען ווערלכע שפֿאָט אױז די גענעסטע :
ושלא געבד די ערד אױז נאך גוט געארבעט גענווארען . מען
קען נאך גוט געאקערט דא ערד : ויערפו . מיינט מען קענען
איינשען מיט אַפֿ'יטע האק אפֿר הקבֿי'ה תבא עגלה בת שפֿתה
ווס אױז נאך גוט אַלס אַמאָר און זיא דאָס נאך קיין קינדער
זאָ אַפֿגעהאקט ווערן אױף אזו אַרס ווס האָט נאך גוט

(כ) ויצאו זקניך . (סוכה מד סנהדרין יד) מיוחדים
שזוקיך אלו ל סנהדרי גדולה : ומדדו . (סוכה מה)
ממקום כי סחללו שוכי : זאל הערים אשר סביבות
החלל . לכל לז לידע ג אחו קרובה : (ד) אל נחל איתן .
קשה ס שלא נעבד : וערפו . קולץ ערפה כקופין ע אמר
הקב"ה תבא עגלה בת שנתה שלא עשת' פירות ותערך במקום
שאינו עושה פירות לכפר על הריגתו של זה שלא הניחוהו

שפתי חכמים

חומותיה : ל פי מהללה קני העיר דומיא דולקתו וקני העיר
וכתב זקניך שמתע המיוחדים שמקניו והיינו סנהדרין ע"ס כנמיה
סנהדרין (דף יז) : ס זלש"ס שהכתוב לא גילה רק סוף המדינה
ולא ראש המדינה מתכרה דראש המדינה אינה אלא מן החלל :
ג לא סכוא חונה לנהדו מן החלל עד כג עיר ושיר אלא המדינה
היא לידע איזה היא היומר קרובה אל החלל לסיכר אף סיה החלל
סמוך לעיר סכוריא און עיר קרובה סיומנה אל החלל און לזריך מדינה :
ס"ל איתן ל' חוק קשה : ע געמירנין ערופה ערופה מתפסח העוף
מה להלן מנוול ערף אף כאן . ופי' וערפו סירו ערפה כנוו מלת

דעת וקנים מבעלי הרוספות

לא תלמוד לפניו ואם בתלמוד שאינו הגון לא הניחמו לפניך :
(ב) ומדדו אל הערים . אמר הרב בכור שור דכל זה צוה
הקדוש ברוך הוא לעשות כדי שיצא קול לנרצח ויחוק כך
יבוא עדים ויעידו שיהיו כח ולא תשב אשמו ענתה ומאי דאמרי
דכוותינו אין מעדין אלא על פרצוף פנים עם החוטם כגון שבא
ואמר טינד אני על חוטמו ופרצופו שהוא כך וכך ואין העדים
סבירין אותו אלא ממך דבריהם יבינו המכירים אותו שהוא
זה אבל אם באים עדים שאמרים סבירין אנו בודאי שזהו
ובכח יענה עין גבור כאלו ראיתו חי וראו תנשא אשמו בערות
וו אפילו לאחר כמה שבועות ולפיכך אמר' ממקם רחוק יכול
לכא ולהתבונן בו והואו רשעו כרגלת ואספיקו אנשיא וכו'

פירוש לתורת אלהים

פון די יודן דס מיינט מען די סנהדרין וישפיד און
ריינע דיניגים ויפדו און זיי זאלן מעסטין פון דעם
אָרט וואו דר געהרגער ליגט אל צו די שפֿעט ווס
אױז ארום דעם דער הרגתן מען זאל וויסען
וועלכע שפֿאָט אױז געהנגער צו אים : (ג) ויהי העיר
הקריבה וועט זיין די שפֿאָט ווס אױז גאהניגט אל החלל
צו דעם געהרגתן ולקחי זאלן געסן די אַלצטע פֿון
מצות השם

פירוש לתורת אלהים
פון די יודן דס מיינט מען די סנהדרין וישפיד און
ריינע דיניגים ויפדו און זיי זאלן מעסטין פון דעם
אָרט וואו דר געהרגער ליגט אל צו די שפֿעט ווס
אױז ארום דעם דער הרגתן מען זאל וויסען
וועלכע שפֿאָט אױז געהנגער צו אים : (ג) ויהי העיר
הקריבה וועט זיין די שפֿאָט ווס אױז גאהניגט אל החלל
צו דעם געהרגתן ולקחי זאלן געסן די אַלצטע פֿון
מצות השם

הקלא לא געבד תו' . דאס איז דיא ספֿקה און איז דיג ספֿקה גיט
וואס מען האט דיא עגלה גרופה אפ געשאקט דעם

קאס פאר קען גוט זייען און גוט אקערין און דיא ספֿקה גיט
אן ווען דאס בית הסקריש איז געשאפן:

דברים כא שופטים

אונקלוס

בַּנְחָלָה: ה וּנְגַשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי בָם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֵׁרְתּוֹ וּלְכַרְךָ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם יִהְיֶה כְּלָדֶיב וְכִלְיָנָע: וְכֹל זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא הַקְּרֹבִים אֶל־הַחֵלֶל יִרְחֲצוּ אֶת־יְרֵיהֶם עַל־הַעֲגָלָה הָעֲרוּפָה בַּנְחָלָה: מַפְסִיר ז וְעָנוּ וְאָמְרוּ יָדִינוּ לֹא שָׁפְכָה שִׁבְבוּ קְרִי אֶת־הַדָּם הַזֶּה

יְת עֲנִתָא בְּנַחְלָא: ה וּתְקַרְבוּן פְּתִינָא בְּנֵי לֵוִי אֲרֵי כְהוּן יִתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֵיךָ לְשֵׁמוֹתֶיהָ וּלְכַרְכָּא בְּשֵׁמָא דֵי וְעַל מִיטְרָהוֹן יְהִי כָל דִּין וְכָל מִכְתָּשׁ סְגִירוֹ: ו וְכֹל סְבִי קְרִיתָא הַהִיא דְקָרְבִין לְקַמְלָא יִסְחוּן יְת יְדִיהוֹן עַל עֲנִתָא דְהַקְפָּא בְּנַחְלָא: ו וְיִתִּיבוּן וְיִימְרוּן יְדִנָא לֹא אֲשַׁדוּ יְת דְמָא דֵדִין

ת"א כחל סטה מו: ועל יוספ סטחון ז: העורפ פסחוס ק: אמרוס מו חלון יא קי כחל סטה ו: וענו סטה לה סטה מו:

רש"י

ה) ונגשו הכהנים בני לוי: וכו' ומסורו כפר לעשר ישראל: העולם וכן ד' פעמים חלל וד' פעמים עגל כפרה: (ו) לא שפכה כמיב כה"ל סלל כענינו כי כחמקה חלכשתינו ועוד כי הכנסים לה ה' שמות ולכן נמן דוד ליואב ה' קללות כשהרג אלכנר זכ ומלורע וס':

בית יודא

פירוש) צו פארקעבען אויף די זיבן וואס עס איז געהרגט געווארן דר מענטש וס מען הט אים ניש געלאזן ער זאל האבן קינדן, אונ מצות וענין שדחו: (ח) וידע לא שפכו: די סתהדרין זאגן אונזערע הענט האבן ניש פארנאסען די פֿרֿשׁ, מיר האבען ניש געהרגט דעם מענטש, פֿרענט רש"י אויפגעאנגן אמענטשן אין הארצן צו מיינען אז די אלצמע צו ווס דארפן זיי דערציילן אז זיי האבען דעם מענטש ניש געהרגט? (ואלא נאר אזוי האבען זיי געזאגט לא ראינוה ופסטרנוה בלא חזנות וביא ליה) מיר האבען דעם מענטש ניש גזעקן, ווען מיר וואלשען אים גזעקן ווארפן מיר אים ניש אונקעמיליאזס אן עשין צו געבען אויף דעם וועג אונ אן פֿרעייסן אים וועהפֿענס אפרים כפר לעקען שרעא) די כהנים

שפתיה חכמים

חומר יסירו הוסיפו: ז וחס חומר לפי זה שמעו שלם נהרג וכן או סרסו שזין ששין פירות שאין מביטין עגלה נורסו וכו' אינו דהל קח' לא מחלף. וי"ל פירות מלוח סוף הכחווה לקיים מלות

שכ"ד שופטים דמין הן אלא שלא בא לירינו ופסטרנוה בלא חזנות לא בא לירינו ופסטרנוה בלא ליה דמסע אכל אם ראינוה לוינו עושין לו לויח ולא היה ניווק דאמר רב יהודה אמר רב כל המלוה את חבריו אפילו ארבע אמות בעיר אינו נוק רבינא אלויהה לרב נחמן בר יצחק מסיא לרדי הויקא ואתגזיל. וח"ר הרב תלמיד עד עיבורה של עיר חבר לחבר עד תחום שבת תלמיד רב אין לו שיעור וכסה אמר רב ששת פרסה ורבו מוכתק שלש פרסות ותניא ר' מאיר אומר כופין ללויה ולויה אין לה שיעור שנאמר ויראו איש ויצא מן העיר ויאכרו אליו דראנו את מכוא העיר ועשינו כעך חסד וכתיב ויראם את מכוא העיר ומה חסד עשו עמו שחרנו כל העיר לפי חרב ואתו האיש ומשפחתו הצילו וכתיב ויך האיש ארץ החתים ויכן העיר ויקרא שמה לו. וכשבא מנחיים לא בבל' הנוכחצר לא החייהו וואף מלאך המות אין לו רשות לעמר בה אלא וקנים שכתובתה שדחתן קצה בחייהן סציאין אותם חוין לחובה ומתים והלא דברים קל וחומר ומה כעניי זה שלא דבר בזה ולא הלך בגליו אלא הראה באצבעו גרם הצלה לו ולודעו עד סוף כל הדורות מי שעשה ליה כפוי וברגליו על אחת כליה ופכה ואמר ר' יהושע בשביל ארבע אמות שלווה מצרים לאברהם אבינו נשתעברו בכנוי ארבע אמות שנה. ויש אומרים למה הוי שיעור מיל ומסך לדבר כי מלאכו יצאה כל לשמך בכל דרכך ונ' מ"ס דמלאכו יוד' של יצוא למ"ד של ד' הוי מיל ואז הוא כוחל להיות נשמר בכל דרכיו וכשחארת ויצא לדרך אית' שנתין לו ככל הבית מעה צורך לתן לו לחם שנא' ועל פת לחם יפיש גבר כי שמא יאחזו בולמוס בדרך ויסיה הנמצא בעל הבית פושע על שהניחו לצאת בלא לחם. ואז' ויתנו כל מי שאינו מלוח כאלו שופך דמים שאלו לוהו אנשי ירוחו לא יקניש על גירה חלבי תינוקות שנא ויעל משם ביה את ורוא עובדי בדרך וקנים פגנים וצאים ויתקלפו בו ושמירו ילה קרה עלה קרה אמרו הקדחת עלינו את הבקים מאי נערים קטנים אמר ר' אלעזר בני אדם שמונין מן המצות קטנים שישו כקטני אמנה ובתיב ויפן אחרי ויראם ויקלם כשם ה' מה ראה שמכולם נתעברה אבם כיוט המצותים אז' ויתנו אמר ראה שלא היה בהם שום תלוחות של מצות לא כם ולא ברושם ועוד גדולה ליה מסתנה דאלו מהנה במסנתו פירוש לתורת אלהים

מען דארפן אפ האקן פון הינפן דעם קאפ ית פון דם קאלב גנחל אין מאל: (ה) ונגשו הכהנים בני לוי אונ זאלן נגעקען די כהנים ווס וגעקען פון שפכט לוי כי ווארום אין זיי הט דיין נאט אום דער וויילם לשרתו צו באדינגן אים ילדר אונ צו בענטששין מיט גאטס נאפען וכל אונ דורך זייער מול זאל זיין אלע קריג

אונקלוס

וַעֲיִנְנָא לָא חֲזָאָה:
ח כְּהֵנֵיבָּא יִמְרוּן כְּפַר
לְעַמְּדֵי יִשְׂרָאֵל דִּי פִרְקַתְמָא
יִי וְלָא תִתֵּן חוֹבְתָא דְמַס
זַכִּי בְּגוּ עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
וַיִּתְכַפֵּר לְהוֹן עַל דְּקָמָא:
ס וְאֵת תַּפְּלֵי אֲשֶׁרֵי דְמַס
זַכִּי מִבִּינְךָ אֲדִי תַעֲבֹד
דְּכִשָׁר קְדָם יִי: ס ס ס

דברים כא שופטים
וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ: ח כְּפַר לְעַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאִל־
תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
וּבְכִפּוּר לָהֶם הָדָם: ט וְאֵתָה תִבְעֹד
הָדָם הַנָּקִי מִבֵּינְךָ כִּי־תַעֲשֶׂה
הַיִּשָּׂר בְּעֵינֵי יְהוָה: ס ס ס

הו"א וועיננו לא זעו: ח: כפר לעמך ס
ס ס ס
ס ס ס
ס ס ס

ז'ז. סלוא סימן. ומפטינן אנכי אנכי כטעמיה סימן נ"א:

בער המורים

(ח) כפר לעמך ישראל. ומלן כלל ישראל ערטיס זה לזה: כפר לעמך
ישראל אשר פדית. ר"ת בני' זה הכהנים:

רש"י

צ לעמך ישראל: (ח) ונכפר להם הדם. הכתוב מוכשר
משמעו כי יוכפר להם העון: (ט) ואתה תבער. (כתובות
לו) מניד טאס גמולא אחר זכתה עגלה הרי זה
יהרג והוא הישר כענין ט': חסלה פרשה שופטים

רשב"ם
(ט) הכפר הדם. סא נכפא ררובת אהרי כן יהרג. כי חסיה סא
שישר בעיני ה':

בית יהודה

ואין צו הקב"ה מיר בעשעו דו זאל'סס מוהל זיין די יודן
ווי'רע זינד: (ח) ונכפר להם הדם. זאגס רש"י והכתוב
כבש'ם שפטי'ש'ו כן יכפר להם העון די הורה זאגס צו די
יודן אויב זיי וועלן סאקן וויא דא איז געשריבען וועט
הקב"ה זיי כולל זיין די זינד: (ט) ואתה תבער. (יגידו)
אויב מען האט געפונען דעם רוצח נאכדעם וויא מען האט
אָנגעהאקט דעם קאפ פון די קאלב ורבי זה דער רוצח נערה'רן זיין (וויא הישר בעיני ה') אז מען וועט און
סאקן וועט זי'פ'לן צו הקב"ה:

דעת זקנים מבעלי התוספות

וליה בנופ ותר שאחד המלה ואחד הנולה אינו נזוק שנא'
שלוש שלום לרחוק דרינו המתרחק מן העיר דרינו המתלזה
ולקרוב המתקרב אל העיר דרינו המלוה שחורו לעיר. ועד
איתא בירושלמי אפריון נמטייה למאן דמלוה פ"ו חן יגיע
לאותן המלוין את התולכים בדרך דאמר רבי יהושע בן לוי
ההלך בדרך ואין לו ליה יעמוק כבורה שנאמר כי ליה חן המ
לראש: (ט) ואתה תבער דם הנקי. פרש"י שאם נמצא הרוצח
סמך אפר ר' לוי כתיב ואתה תבער דם הנקי ורקוש שאפני דמים
לעגלה ערופה למר לך מה עגלה ערופה מן הצואר פ"ו ללבס
דחצה נרון בסוף. ופי' הרב רבינו משה ז"ל דהויא אפוא כמד
הנק חבור וכן משמע בפרק ארבע מיתות דאפיק
דחוצה בסוף מדרבנן והבאתי עליכם חרב נקמת נקם ביה
ובסיק אשכחן עבד בן חורין טאן לו ק"ו הוא קטל עבדא
בסוף בן חורין אל כל שכן הניחא למ"ד תנן קל אלא למ"ד חנק
חבור מצי איכא למימר כלומר מתיבא תפוק דחורין בן חורין
בסוף דהשתא ליכא ק"ו וטעני נפקא ליה סתתניא ואתה תבער
הדם דרין רוקוש שאפני דמים לעגלה ערופה מה לולין מן הצואר
אם כאן מן הצואר כבלל דלמ"ד חנק חבור איצטרך ואתה תבער
הכעף להקיש רוצה לעגלה ערופה ואם נמצא הרוצח לאחר ערופת
העגלה דק"ל חנק קל מסיה דהשתא נפקא לו רוצח בסוף סק"ו
דעבד ואי קשיא לדרייה ולאצין לא יכופר וכו' לבאי אתא י"ל
דאצטרך שטא נמצא הרוצח לאחר יום הכפורים אין מושיבין אותו
אע"ג דאיכא הרה"ע ערופת העגלה יום הכפורים ואירך שטא
לית ליה האי פירושו להורה אלהים

שפתי חכמים

שנס הם נקראים פירות' צ דאס לז כן כתיבס סא מצי עבדימין
נעלמו דוקתיס דכתיבול זקני כתיב יתלנו ועומר אלס כתיבס מצי
כתי סא מלס הם אומרים כפר לעמך ישראל:

ואין צו הקב"ה מיר בעשעו דו זאל'סס מוהל זיין די יודן
ווי'רע זינד: (ח) ונכפר להם הדם. זאגס רש"י והכתוב
כבש'ם שפטי'ש'ו כן יכפר להם העון די הורה זאגס צו די
יודן אויב זיי וועלן סאקן וויא דא איז געשריבען וועט
הקב"ה זיי כולל זיין די זינד: (ט) ואתה תבער. (יגידו)
אויב מען האט געפונען דעם רוצח נאכדעם וויא מען האט
אָנגעהאקט דעם קאפ פון די קאלב ורבי זה דער רוצח נערה'רן זיין (וויא הישר בעיני ה') אז מען וועט און
סאקן וועט זי'פ'לן צו הקב"ה:

אונ זיי זאלן זאגן אונזער העגד האבן גיט פר זאסן
דס בלוט און אונזער אגן האבן גיט געדין (טיו וי"י):
(ח) זאגן די כהנים כפר פר גיב צו דיין פאלק ישראל
אש פדית וואס דו זאמ האסט זיי אום גליון זאל
תמו אונ זאלסט גיט געבין די זינד פון דיין בלוט
בקרבי צווישען דיין פאלק ישראל תכפר וועט זייא
פאר געבין ווערין דס בלוט וום עס איז פר זאסן
גיווארען: (ט) זאקא אונ דו זאלסט אויסרויזען
די רייגע בלוט פון צווישען דיר דאס היימט אוב
דו האסט גיפונען דעם גולן זאלסטו אים הרגען
כי תעשה ווארום מיט דעם וועסטו זאן די נעכט
פארטיקייט אין זאמס אויגען:
פון זיין שטאס, ווארום דער רוצח גיט געפונען ווערען

(ח) כפר לעמך ישראל אשר פדית וגו'. דער ילקוט ראו בני
שעייב דער מענש וואס איז געקומען געווארן זיין נשמה
שעריבט אוף דער וועלט און זיא האט קיין ויהונג, אונ עס
איז איר זאגן זאלעם, פ"ו מען נעמט אַנקאס אין דעם רוצח
אונ מען הרגת אים, דריבער האט די הורה געזאגט מען זאל
גיט רחמנות האבן אוף ארוצח נאר מען זאל אים הרגען, אונ
אז' זאגן וויא דער רוצח איז גיט געפונען געווארען איז דער
געקומען זיין אוף די מענשען פון זיין שטאס פאר וואס זייא
וועלן גיט דעם רוצח, דריבער האט האט געזאגט מען זאל
נעמען דיא קאלב אונ מען זאל זיא הרגען, ווארום כאלד ווי די
קאלב ווערט געקריגט גיט ארום פון דיא קאלב זיא'ס אז
דער ווארט קריבט זיין ער געשעט דעם רוצח אונ ער וויקלט
זיך ארום אים, ווייס מען דאס איז דער רוצח אונ מען הרגת
אים, דריבער זאגט די הורה אז מען הרגת זיא קאלב ונכפר להם
הדם, איצט גיט די לייט פון געהרגען מוהל זיין די מענשען
פון זיין שטאס, ווארום דער רוצח גיט געפונען ווערען

הפטרות שופטים (בישועיה סימן נא)

אנכי אנכי הוא מנחמכם מיראת ותיראי מאנוש ימות ומפני אדם חציר ינתן :
ותשפח יהוה עשה נומה שמים ויסד ארץ הא בקומי ותפחד תמיד כל היום
מפני חמת המציק פאשר פונן להשחית ואיה חמת המציק : מהר צעה להפתח
ולא ימות לשחת ולא יחסר לחמו : ואנכי יהוה אלהיה רבע הים ויהמו גליו יהוה
צבאות שמו : ואשם דברי בפיה ובצל ידי כפיתיה למעש שמים וליסד ארץ כמי
ויק ולאמר לציון עמי אתה : התעוררי התעוררי קומי ירושלים אשר שתית מיד
יהוה אתי כוס חמתו אתי קבעת כוס התרעלה שתית מצות : אין מנהל לה מכל
פנים ירה ואין מחזיק בידה מכל פנים גבלה : שמים חנה קראתיה מי יגוד לה

פירוש ע"מ

אנכי איך אנכי איך בין אייער מרייקסר סי את ווער
ביסטו דוא קומסט דאך ארויס פון גרויסע
צדיקים וום פארקסט דו דיה פאר איין מענטש וום
ער וועט שטארבען און פראמענטש חציר וואס ער
וועט ווערען גיגעבען אזו וויא אקראו : תשפח און דו
האקסט פראקסן און נאט ווער ער הט דייך פשאפן וום
ער הט גיניינטן די הימל און ער הט גיגונד פעקט
די ערד און דו האקסט דייך אורף אים ניט אן גיגענט
און דו האקסט דייך תמיד גפארקמן אנאנצן מאג פרא
דעס צארען פון דעס בליידיר פאשר אזו ווי ער הט
זיך אן גיברייט צו פרארביין פראווס ואלסטו ניט
גידענקין וואו איז דער צארין פון דעס בליידיר
כבר נעה אז ער מוז אייך כרי ער זאל ניט שטארבן
אין גרום אריין און ער מוז ועקן אז עס זאל ניט
ווערען געמיערעט זיין ברום כרי ער זאל אויך ניט
שטארבן : אנכי אבר איך דיין נאט האב געשאפאלטן
דעם ים און זיין מוען ברומען זיינע אינדן נאט
הייסט זיין נאמין צבאות ואשם און איך האב גיטאן
מיינע רייד די תורה אין דיין מול און האב דייך צו
גידעקט פון דעם שאפן פון מיינע הענד איך האב
די גיטאנט צו פלאנצען די יודן וום איז אורף זיין
גיטאנט גיטארען זיין זאלען זיין אזוי פיל וויא די
שטערין אין הימל און צו גרננד פעקטיגן די יודן
וום אורף זיין איז גיטאנט גיטארען זיין זאלען אזו פיל זיין
וויא דאס שטויב פון דער ערד און צו זאנען צו די
מענטשען פון ציון דו ביסט מיין פאלק העלירי דו
וועק דייך קימי שטייא אורף ירושלים וואס דו האקסט
גיטארונגן פון נאטם האנד דעס בעכר פון זיין צארן
די הייבן וואס זענין איין גיגענט אונטען אין דעם
בעכר האקסט דו אום גיטארונגען און אום גיזונגען דו
האקסט שון בקומען גאר דם פורעניות אין מנהל פון
אלע קינדער וום זיין האט גיבוירן האט זיין קיין
פירער ניט פון אלע קינדער וום זיין האט דו צונג הט
קינדער ניט זיין צו גיהאלטען ביי אירע הענד זיין
זאל ניט פארן ווארום זיין האבן אליין קיין פח ניט :
שמים צווייא ערליי צרות האט דייך גיטראפען ווער

ליקוטי הורא

אנכי הוא מנחמכם, הקב"ה יורא דו יודן אנכי אנכי
הוא, איך בין דער געבירט נאט וואס האט דייך ארויס
געטען פון מצרים, איך בין גאר ניט געווען געווארען, איך
האב היינט דעם געליבטן כח האט אן האב געהאט ווען איך
האב דייך ארויסגעטען פון מצרים, איך קען דיר היינט אזוי
פיל העלפן ווי איך האב דאמאלס געקענט, גאר מי את, ווער
כיינס? דו ביסט היינט ניט דו געליבט וואס דו ביסט געווען
ווען איך האב דייך פון מצרים ארום געטען, דאסאלס האקסט
געהאט אמונה, האקסט געליבט אין סוד, אז איך קען אלץ
פארן און דריבער האקסט ניט מורא געהאט פראטה און ניט
פאר מצרים, אבער היינט ווירא פאנוש ימה, האקסט מורא
פאר מענטשן, וואס איז דען אפגעשט, ער מוז דאך שטארבן,
און געדינע רבע איז ער ניט זוכר מיט זיין געבען, דו מענטש
איז דאך ווי גראו, אין אנהייב ווכטער ובלקס ער זייער שוין,
אז עס קומט גערד ווערט ער פאררועיקט און פאמט
איך די ערד און קען פרעסן אורף אים, און איז ביי די פענטשן,
זיין כח איז גאר אין זיין זענד, אבר אורף זיין אלער שטארבט
ער און ליבט און דער ערד, און קען פרעסן אורף אים, פאר
דעם מענטש האקסט מורא סאכר וועט ער דיר שלעכטס קאן,
און פאר סוד וואס איך לעב אייביג און איך האב בשאפן דיא
היכל און די ערד, האקסט פאר כיר ניט מורא צו זינדען,
דו האקסט מורא פאר דעם געס פון דיא געשעפען וואס ווילען
דיר שלעכטס קאן, וואס איז דען זיין פעס? זיין מיט זייער
פעס זענן דאך אין סיגע הענט, איך קען דאך סאכן אין איין
כענס זיין זאלען שטארבען, אבער זיין זאלען אירע ווערען און
ניט האבען צו זען, אבער איז דו וועסט ניט זינדען און דו
וועסט דייך פאררועיקען אורף פיר וועסטו געהאלטען ווערען פון
אלע דינע סיגור, דו וועסט שרייבט איר, אבא האט גאנט
פון רבי שטיקן בן מרים ווערען למשל אכידר איז ביי געווארן
אורף זיין ווייב און ער האט זיין ארויסגעריבן פון זיין פאלאץ,
זיין אצילים אפגעטער ווען זיין פעס איז אונטערגעגאנגן האט ער
געוואלט זיין צווייבן זעסן, האט זיין געזאגט אז ער וועט סוד
שאררעכערען מיין בתובה אורף נאך אפאלה אוי פיל וועל איך
צוריק גיין צו אים, און האט הקב"ה געזאגט צו די יודן ווען
איז ניט געווען לעבען בארג מיט האב איך צו איך, אונט איין פאל
אנכי, איך האב געזאגט אנכי ה' אלהיך רבי, און ווען משה
וועט קומן וועל איך צו איך זאנען צוויי סאחל אנכי, וויא עס
שטייט אין סאכן אנכי אנכי הוא מנחמכם, נאך זאנט דער
ולקוח הקב"ה האט געזאגט צו דיא זייען מיט דעם ווארט
"אנכי" האב בשאפען זיין וואס איז אין הימל און דאך
ניט איז אורף דיי ערד, סי את, ווער בחסד דו ביסט דאך
די סאכטער פון אברהם, יצחק ועקר, דו ביסט דאך די סאכטער
פון די גרעסטע בערג און דו האקסט מורא פאר אשטערדיגען
כענטשן, איך היינט דען ניט וואס איך האב געזאגט צו די אלע
גענטשן וואס האבן געוואלט שלעכטס מאכן צו זייערע אלטערן,
מקדל צו אברהם, וואס סוף צו יצחק, קען און עסקו צו יעקב,
צו אלע וואס ווילען איר שלעכטס מאכן :

אין אלע זענען געפאלן אין זייערע הענט, און וועל איך סאכן
צו אלע וואס ווילען איר שלעכטס מאכן :

הפטרת שופטים

קכג

הַיָּשׁוּר וְהַשֹּׁכֵר וְהָרֹעֵב וְהַחֶרֶב מִי אֲנַחֲכֶם: בְּיַד עֲלָפוֹ שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ פְּלִי-חֻצוֹת
כְּתוּא מִכְּמַר הַמְּלָאִים חֲמַת יְהוָה גְּעַרְתָּ אֱלֹהֶיךָ: לָכֵן שָׁמְעִינָא זֹאת עֲנִיה וּשְׁכַרְתָּ
וְלֹא מִיּוֹן: כֹּה-אָמַר אֱדֹנָיךָ יְהוָה וְאֱלֹהֶיךָ יְרִיב עִמּוֹ הִנֵּה לְקַחְתִּי מִיָּדְךָ אֶת-כּוֹס
הַתְּרַעֲלָה אֶת-קַבְעֵת כּוֹס חֲמַתִּי לֹא-תוֹסִיפִי לְשִׁתּוֹתָה עוֹד: וּשְׁמַתִּיה בִּיךָ מוֹנֶיךָ
אֲשֶׁר-אָמְרוּ לְנַפְשֶׁךָ שָׁחִי וְנַעֲבְרָה וְתִשְׁמִי כְּאַרְץ גֹּדֵד וּכְחוּץ לְעֶבְרִים: עוֹרֵי עוֹרֵי
לְבַשִּׂי עֵדֶךָ צִיּוֹן לְבִשְׂיָי בְּגֵדֵי תַפְאֲרֹתֶיךָ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא יוֹסִיף יְבֹא-בְךָ
עוֹד עֲרֵל וּמָמָא: הִתְנַעְרִי מֵעַפְרֵי קוֹמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם הַתְּפַתְחוּ הַחֲתָמֹתַי קְרִי מוֹסְרֵי
צִוְאָרְךָ שְׁבִיָה בַת-צִיּוֹן: כִּי-כֹה אָמַר יְהוָה חָנֹם נִמְכַרְתֶּם וְלֹא בְכַסֵּף תִּנְאַלוּ: כִּי
כֹה אָמַר אֱדֹנָי יְהוָה מִצְרַיִם יִרְדֵּ-עִפִּי בְּרֹאשְׁנָה לְנוֹר שֵׁם וְאֲשׁוּר בְּאִפֶּס עִשְׁקוּ:
וְעַתָּה מִה-לִּרְפָה נֹאסִי-יְהוָה כִּי-לָקַח עִמִּי חָנֹם מִשְׁלֹו מִשְׁלֹו קְרִי יְהִי-לִי נֹאסִי-יְהוָה
וְתִמִּיד פְּלִי-הַיּוֹם שְׁמִי מִנְאִין: לָכֵן יִדַע עַמִּי שְׁמִי לָכֵן בַּיּוֹם הַזֶּה כִּי-אֲנִי הוּא הַמְדַבֵּר
הַנְּבִי: מִה-נִאֲוֹ עַל-הַהָרִים רָגְלוֹ מִבִּשְׁרֵי מִשְׁמַעֵי שְׁלוֹם מִבִּשְׁרֵי מוֹב מִשְׁמַעֵי יְשׁוּעָה
אָמַר לְצִיּוֹן מִרְדֵּךְ אֱלֹהֶיךָ: קוֹל צִפְנֶיךָ נִשְׁאֹו קוֹל יַחְדּוֹ יִרְגְּנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ בְּשֹׁב
יְהוָה צִיּוֹן: פִּצְחוּ רְגְלֵי יַחְדּוֹ חֲרֻבוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי-נִחַם יְהוָה עַמִּי נֹאסִי יְרוּשָׁלַם: חֲשֵׁף

פירוש ע"מ

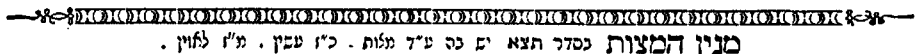
וועט שאַקלן מיט דעם קאפ ער זאל דיר טרײַסקן
ווארונ אלע האבן דיר פיינד הטר עם איז אוף דיר
גקומן אדובונג און אכראך אהונגר און אשווערד
דער הונגער הט אייך צו בראכען און די שווערד
הט אייך פרוכט מיט וועמן קאן איך דיר טרײַסקן
און זאגען אז די אוסה הט אוך און גיטראפן גינד
דיינע קינדער זענען גיווארען מיד אין די עקין פון
אלע גאסן אזוי ווי איין וויילדער אקס ווס ליגט אין
דר געץ און ער קען זיך ניט רירן הסמאס ווס זיין
זענען פוהל מיט דעם צארען פון גאט דס גישריי
פון דיין גאט לכו דרום אזו שבי הער צו דו ארימע
שקאט דו ביסט שבור אכר גיט פון וויין: כה אפר
אזו הט דיין האר גאט גיזאגט און דיין גאט וועט
קריגען פון זיין פאלק וועגען הנה לקחי איך האב
גינאסן פון דיין האנד דעם בעכער פון פר פלובונג
און דיא הייבן פון דעם בעכער פון מיין צארין
וועסטו גיט מערען צו טרינקען דו וועסט שון גיט
האבען קיין פורעגיות: ושמייה און איך וועל טאן
דעם בעכר פון פורעגיות אין דר האנד פון די ווס
זיי האבען גימאכט צו גיין דיר אדער זיי האבען
גימאכט טרוערן דיר ווס זיי האבין גיזאגט צו דיין
לייב ביינ דיר איין און מיר וועלן אוף דיר איכר
פארען און דו האסט גאטן אזו ווי ערד דיין לייב
און אזו ווי איין גאט צו די ווס איבער פארען זיין
האבן אוף דיר גיטרעמן און דו האסט גליסן ירי
דר וועקדיר פון דיין צער קלייד אן דיין שטארקייט
דוא שטאט ציין דו שטאט ירושלים קלייד אן די
קליידר פון דיין שונקייט דו הייגע שטאט ווארום
עס וועט שון גיט מערן צו קוסן אין דיר קיין טמא
הגערי שאקעל דיר אפ פון דר ערד שמי אוף פון
דר ערד ווס דו ביסט גיעעסן און האסט גיקלאנט

הפטרת שופטים

יהוה את זרוע קדשו לעיני כל הגוים וראו כל אפסי ארץ קמץ ביום את ישועת אלהינו :
סרוסורו צאו כשם מים אל תגעו צאו מתוכה הברו נשא בלי יהוה : כי לא
בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו פי ה' לך לפניכם יהוה ומאספכם אלהי ישראל :

פירוש ע"מ

הרוב גיווארען אין ירושלים ווארום גאט האט גיפרייקט זיין פאלק ער הט אוס גליינט די ישראל און וועט זיי ברענגן אין ירושלים : השם ה' גאט הט צומפערעקט זיין הייליגען ארעם פר אלע פעלקרס אונן אונ זיי וועלין ועדן אלע פעלקר די הייף פון אונזער גאט מיין קערט אפ מיין קערט אפ גייט ארום פון דארטן ספא אל תש זיי זאנן זיין צו אייך קאמ איר זאלט זייא גיט אן רייען גייט ארום פון איר גייט ארום פון גלות הרדי די כהנים אונ ליום

מנין המצות כסדר תצא י' כה ע"ד מלות . כ"ו עפ"ן . מ"ו לזמן .

- [תקל"ב] (עסה ר"ח) ליהנתה עם היפת תואר כששפם הכתוב בפי' שנאמר וראית כשביה אשת יפת תואר וגו' ובלחה את ראשה וישתה את צפניה וגו' :
- [תקל"ג] (ל"ו ע"ב) שלא לספור אשת יפת תואר שבה עליה פ"א בבית אתר לקיחה העיר שגא' והיה אם לא תפצת בת ושלחתה לנפש ולספור לא תכרתה בכסף :
- [תקל"ד] (ל"ז ע"ג) שלא להשתמש עם האשה יפת תואר הנכרת כדרך שמשמשים בשמות שגא' לא תתערב בה תחת אשר עניתה :
- [תקל"ה] (עסה ר"ח) תלחול על העין קצת פאותם שנתחייבו בסקילה שנאמר ותלית אותה על עץ וגו' :
- [תקל"ו] (ל"ח ע"ד) שלא לעובד התלו להלין על העין שנתלה שנאמר לא תלין נבלתו על העין :
- [תקל"ז] (עסה ר"ח) לקבור הנסקל הנזכר וכל הונגי ב"ד בו ביום שקבלו את הדין שנאמר כי קבור תקברנו ביום ההוא :
- [תקל"ח] (עסה ר"ח) להשיב אברה לבעלה שנאמר השב הנשים לאחיהן :
- [תקל"ט] (ל"ח ע"ה) שלא להגלים את העין מאבדת אחינו אשר תאבד ממנו שנאמר לא תוכל להתעלם :
- [תק"מ] (ל"ח ע"ו) שלא להניח בהמה יש חברו ומכ"ש חברו עצמו רוכץ תחת משאו שגא' לא תראה את חסור אויך או שדור נופלים כדרך והתעלמת מהם :
- [תקמ"א] (עסה ר"ח) להקים המיטא על הבהמה או על האדם כשיהיה לבדו שנאמר הקם תקים עמי :
- [תקמ"ב] (ל"ח ע"ז) שלא ללבש הנשים מלבושים המיוחדים באותו מקום לאנשים שנאמר לא יהיה כלי גבר על אשה :
- [תקמ"ג] (ל"ח ע"ח) שלא ללבש הנשים שגאמר ולא ללבש גבר שמלת אשה :
- [תקמ"ד] (עסה ר"ח) שלא נקח סן צפור בעת הצידה האם על הבנים שנאמר לא תקח האם על הבנים :
- [תקמ"ה] (עסה ר"ח) לשלח האם סן הקן קידם שיקח הבנים שנאמר שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך :
- [תקמ"ו] (עסה ר"ח) להסיר המכשולות והסכנות מכל מושבותינו ולכנות כל המקומות הרשעים על סדר שתוסר הסכנה שנאמר ועשית מעקה לנכך :
- [תקמ"ז] (ל"ח ע"ט) שלא להניח הסכסכות והסכנות בארצנו ובבתנו שנאמר ולא תשים דמים בכתיבך :
- [תקמ"ח] (ל"ח ע"י) שלא להניח שני מלני תנואה בברם ולא קבום ולוף (וכן שאר יריות) שנאמר לא תורג כרסך כלאים :
- [תקמ"ט] (ל"ח ע"י) לאכול כלאי הכרם שנאמר סן תקדש המלאה הורג אשר תורג ותכונת הכרם :
- [תקנ"א] (ל"ח ע"י) שלא להרש בשור וחמור יהודי שנאמר לא תחרוש בשור ובחמור יהודי :
- [תקנ"ב] (עסה ר"ח) לביעל את האשה אחר שיקח אותה בקדושי כסף או בששיר או בכיאה שגא' כי יקח איש אשה ובעלה וגו' :
- [תקנ"ג] (עסה ר"ח) להיות התוציא ושם ר"ג על אשרו ושם עמה ותתי' תחתיו לעולם שנאמר ולו תהיה לאשה :
- [תקנ"ד] (ל"ח ע"י) שלא יוכל השקרן שהוציא שם רע על אשתו לנרשה כל ימיו שנאמר לא יוכל לשלחה כל ימיו :
- [תקנ"ה] (עסה ר"ח) לסקול את העוברים על קצת מצות ואחת כזוהי היא נערה המאורסה ובעלה שגא' וסקלתם אותם באבנים ומתו :
- [תקנ"ו] (ל"ח ע"ג) שלא לערש בשום עניש את הנישה אינו פעולה רעה בעל כרחו שלא בפורטו שנאמר ונערה ולו תעשה רבר :
- [תקנ"ז] (עסה ר"ח) שישא האתם את אונסו שגא' ונתן האישה הישכב עמה לאמה הנערה חמישים כסף ולו תהיה לאשה :
- [תקנ"ח] (ל"ח ע"ד) שלא יוכל האתם לגרש את אונסו לעולם שנאמר תתן אמה לא יוכל שלחה כל ימיו :
- [תקנ"ט] (ל"ח ע"ה) שלא ישא בת ישראל מי שנפסדו לו כלי המשגל ער שאינו ראוי להוליד שנאמר לא יבא פצונו דכה וכרות ששכה בקהל ה' :
- [תקס] (ל"ח ע"ו) שלא ישא מי שורא מסור בת ישראל שנאמר לא יבא מסור בקהל ה' :
- [תקס"א] (ל"ח ע"ז) שלא תחתן כוכרי עיניו וטובא לבד אפילו אחר שנכנס לדת שנאמר לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' :
- [תקס"ב] (ל"ח ע"ח) שלא לעלוש עם עמוני לעולם שגא' לא תהרש לעולם שלומם ויובתם כל ימך לעולם :
- [תקס"ג] (ל"ח ע"ח) שלא להרחיק רוע עמי אחר שנכנס בבית הדת שנאמר לא תחנכ אדומי כי אחיך הוא :
- [תקס"ד] (ל"ח ע"ט) שלא להרחיק ממצרי ולתוב חתנתם כבוד שלישי אחר נכיתם לדת שגאמר לא תחנכ מצרי כי גר הית בארצו :
- [תקס"ה] (ל"ח ע"י) שלא יכנס אל פסח הדין מחנה ליהי שכמוהו לדורות הר הבית שנאמר כי יהיה בך איש אשר לא יהיה שורא מסור ליה ויצא אל מחוץ למחנה לא יבא אל הדין המחנה :
- [תקס"ו] (עסה ר"ח) להבין ולייחד סק קבות לעשות לכ אחד צרכי לסחנה שנאמר וירא תהיה לך סחוק לסחנה :
- [תקס"ז] (עסה ר"ח) להיות לכל אחד ואחד מאנשי החיל כלי התצירה תלוי לו עם כלי מלחמתו שגא' ויהיה תהיה לך על אונך :
- [תקס"ח] (ל"ח ע"ג) שלא להשיב עבר שכתר סאותנו מצוה לארץ ישראל שנאמר לא תסניר עבד אל ארוננו אשר יציל אליך בימי אדוננו :
- [תקס"ט] (ל"ח ע"ד) שלא להוות את העבר הנזכר שכרס סח"ל ואפי' ברברים שנאמר עמך ישב בקרבך כסוב לו לא תתנו :
- [תקנ"א] (ל"ח ע"ה) שלא לבעול את האשה בלא חטובה וקדושין שנאמר לא תהיה קדשה סכנות ישראל :
- [תקנ"ב] (ל"ח ע"ה) שלא להקריב לגבי המזבח אתנו ונהי מחודי כלב שנאמר לא תביא אתנו זונה ומחודי כלב בית ה' אליהן וגו' :
- [תקנ"ג] (ל"ח ע"ו) שלא ללוח כרבות מושיאל שגא' לא תשרך לאורך נשך כסף נשך אורכל נשך כל רבר אשר ישך :
- [תקנ"ד] (עסה ר"ח) היתר רבית סן נרצה להלוות להם והם ירצו ללות מאתנו שנאמר לנכרי השך :
- [תקנ"ה] (ל"ח ע"ו) שלא להקריב והנדבות השאר הקרנות שנתחייבו בעם שגא' כי תורג גדר לה' אליהן לא תאחר לשלמו :
- [תקנ"ו] (עסה ר"ח) קיים כל מה שכתבנו ותחייבנו על נפשותינו בדרור סביבנו גדרים וצדקה וקרבות וזולת זה .

להיות